

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ, ЛІНГВІСТИЧНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА ІТ-ВИМІРИ

І 11 ВЕРЕСНЯ 2020 РІК

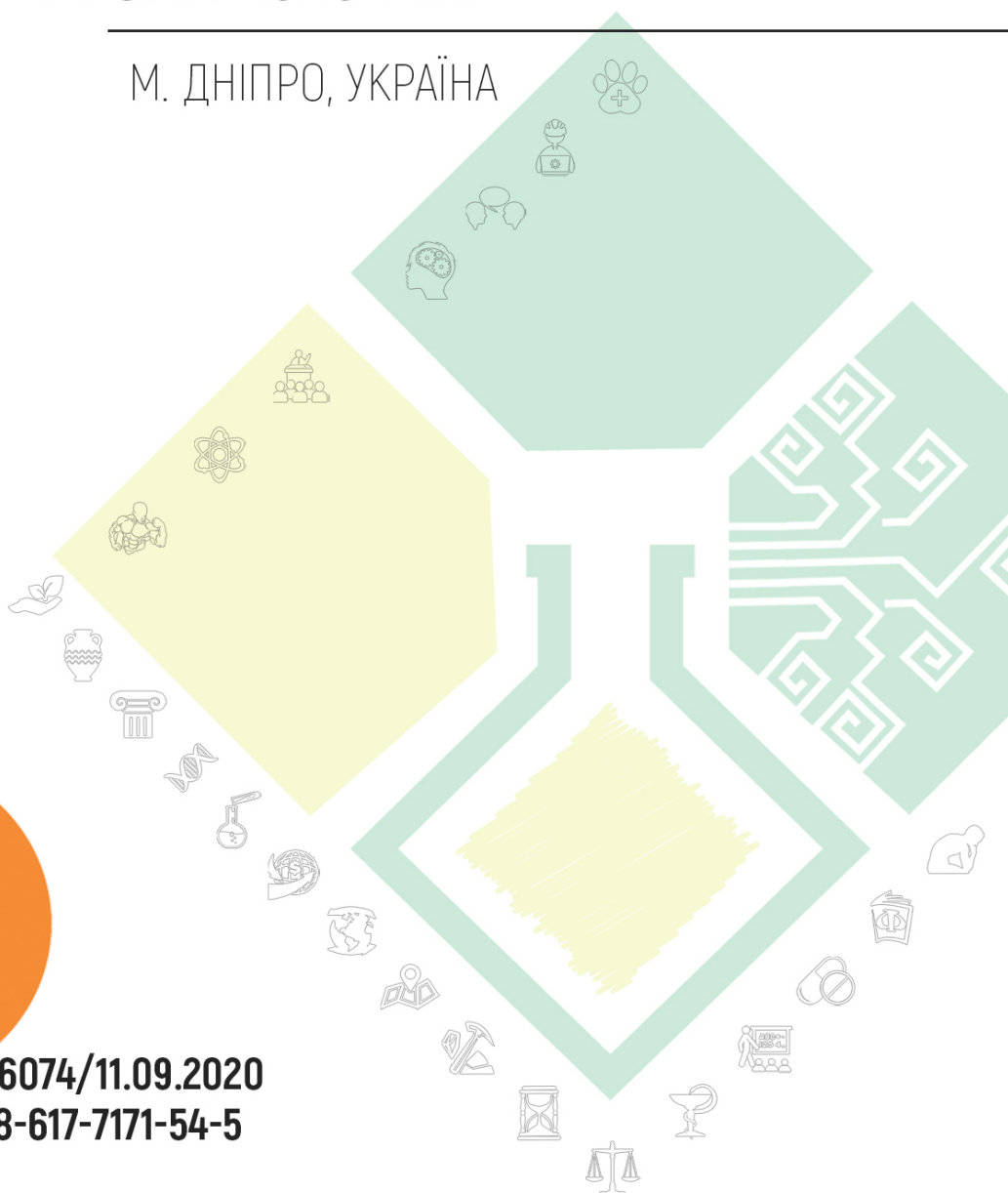
М. ДНІПРО, УКРАЇНА

**OPEN
ACCESS**

DOI 10.36074/11.09.2020

ISBN 978-617-7171-54-5

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ, ЛІНГВІСТИЧНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ ТА ІТ-ВИМІРИ

11 ВЕРЕСНЯ 2020 РІК

Дніпро ♦ Україна

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Дудник Г.М.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Т 65 **Трансформація суспільних наук: соціально-економічний, лінгвістичний, політичний та ІТ-виміри: матеріали міжнародної наукової конференції (Т. 1), 11 вересня, 2020 рік. Дніпро, Україна: МЦНД.**

ISBN 978-617-7171-54-5

DOI 10.36074/11.09.2020

Викладено матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції «Трансформація суспільних наук: соціально-економічний, лінгвістичний, політичний та ІТ-виміри», яка відбулася у місті Дніпро 11 вересня 2020 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та інформаційному бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 342 від 17.08.2020).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Всі роботи збірника відображені в Google Scholar. Роботи, що містять цифровий ідентифікатор DOI індексуються в ORCID, CrossRef та OUCI (Український індекс наукового цитування).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

POJĘCIE REKRUTACJI I SELEKCJI PRACOWNIKÓW NA PRZYKŁADZIE PRZEDSIĘBIORSTWA EMP 707

Жабняк І.О. 7

ВИДІЛЕННЯ ТА АНАЛІЗУВАННЯ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ОБСЯГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Юхман Я.В., Петрушка Т.О., Курішин Р.Ю. 8

ДИНАМІКА ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ ЗА ГАЛУЗЯМИ

Перит І.О. 11

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ТУРИЗМ, ЯК ОДНА З ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Семків М.О. 14

НОСТАЛЬГІЧНИЙ ТУРИЗМ ТА ПАМ'ЯТЬ

Пудровська М.М. 16

ОБҐРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЮ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАМІНИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Петрушка Т.О., Боровий А.О. 17

ОСОБЛИВОСТІ УРАХУВАННЯ ЧИННИКА РИЗИКУ ПРИ ОБҐРУНТУВАННІ ПРОЕКТІВ РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов О.Ю. 19

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ревуцький Я.С., Ємельянов О.Ю. 22

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Петрушка К.І., Ємельянов О.Ю. 25

УПРАВЛІННЯ АВТОМАТИЗОВАНИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА УМОВИ СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Максимова Ю.О., Максимов О.С. 27

СЕКЦІЯ II. ТЕХНІЧНІ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «X-WAYS FORENSICS» В ЕКСПЕРТНІЙ ПРАКТИЦІ Павлов В.В.	29
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОВІДНОШЕННЯМИ ВИДАВНОЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ Андрющенко Т.Ю.	31
ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА ІКРИ ОЗДОРОВЧОГО СПРЯМУВАННЯ З ГАРБУЗОМ Легутенко А.С., Воєвода Н.В.	33
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИНОРІБНИХ ПІДПРИЄМСТВ Воєвода Н.В., Лозенко С.І.	35
РЕЗОНАНСНІ ЯВИЩА В МАГІСТРАЛЬНИХ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖАХ Самсонов Д.О.	37
РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ БАЗИ ЗНАНЬ ПРО РОЗПІЗНАВАННЯ МІСЬКИХ БУДОВ НА ЦИФРОВИХ КОСМІЧНИХ ТА АЕРОФОТОЗНІМКАХ Науково-дослідна група: Коломійцев О.В., Рябуха Ю.М., Пустоваров В.В., Крук Б.М., Закіров З.З., Третяк Д.В.	40

СЕКЦІЯ III. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНСТРУКТ ВІРИ ЯК ПСИХОДУХОВНОГО ФЕНОМЕНУ Бугерко Я.М., Лукач Л.А.	46
--	-----------

СЕКЦІЯ IV. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ Дмитрук З.А.	48
СТАН ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕРІОД 1939-1941РР Лушпай Т.І.	51

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ	
Гриців В.Б.	53

СЕКЦІЯ V. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Е-MAIL НА ДЕРЖАВНОМУ ІСПИТІ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ. ТИПОВІ ПОМИЛКИ	
Hudy V.	57

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ: ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ	
Дражан Н.С.	59

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКО- УКРАЇНСЬКИХ СЛОВНИКІВ (ВИДОВА ТА ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ)	
Мельник Г.В.	61

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СЛОВНИКАРСТВА	
Мельник Г.В.	62

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО, ПОЛЬСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА МАТЕМАТИЧНИХ ТЕРМІНІВ	
Мельник Г.В.	63

СЕКЦІЯ VI. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

CITIZENS JURY AND THEIR ROLE IN DELIBERATIVE DEMOCRACY DEVELOPMENT	
Medvedska V.	65

КОНСТРУЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ США: РОЛЬ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ НАРАТИВІВ	
Цирфа Ю.А.	67

РЕЦИПРОКАЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ТА ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ: АНАЛІЗ ПРИКЛАДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	
Дяченко Д.В.	69

СЕКЦІЯ VII. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

SUOMEN TOIMIELINTEN KOORDINOINTI	
Maksurov A.	75

ЗАКОННЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ Гушилик С.М.	76
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БОРЖНИКА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО Гушилик А.Б.	79
ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД В СФЕРІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ Ткаченко П.І., Ткаченко А.О.	82

СЕКЦІЯ VIII. **ІСТОРИЧНІ НАУКИ**

THE FAMOUS WOMEN OF THE PERIOD OF THE CENTRAL COUNCIL OF UKRAINE AND THEIR CONTRIBUTION TO THE BUILDING OF THE NATIONAL STATE Motuz V.	89
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН Федорчук Т.В.	93

СЕКЦІЯ IX. **АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО**

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ В УКРАЇНІ Давиденко К.О.	96
--	-----------

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

POJĘCIE REKRUTACJI I SELEKCJI PRACOWNIKÓW NA PRZYKŁADZIE PRZEDSIĘBIORSTWA EMP 707

Жабняк Ірина Олександрівна
магістрантка спеціальності «Управління»
Університет Марії Кюрі-Склодовської, Республіка Польща

Proces kadrowy, który ma służyć do zapewnienia przedsiębiorstwu właściwych ludzi na właściwym stanowisku w stosownym czasie, jest skupiony na odpowiednim doborze personelu czyli na ocenie oraz wyborze pretendentów do pracy. W literaturze „dobór” posiada wiele znaczeń. Może to być np. selekcja, nabór, czy też rekrutacja. Procedura naboru powinna być we właściwy sposób przygotowana jak również sformułowana, tak, aby zachęcić odpowiednich kandydatów, a zarazem wyeliminować nie klasyfikujących się do wymagań jakie stawia kierownictwo [1].

Rekrutacja jest jednym z najważniejszych zadań obsługi kadrowej każdego przedsiębiorstwa. To długa i odpowiedzialna praca, ponieważ należy do początkowego etapu zarządzania personelem. Według A. Wajdy „*rekrutacja* jest to przyciągnięcie przez przedsiębiorstwo takiej ilości kandydatów, która dałaby możliwość ich racjonalnej selekcji” [2]. Natomiast T. Listwan uważa, że „*rekrutację* można określić jako całościowy proces, który obejmuje czynności poszukiwania, informowania jak również przyciągania kandydatów na konkretne stanowisko” [3]. Celem procesu rekrutacji jest dobór odpowiedniego personelu na stanowiska pracy oferowane przez organizację, bowiem to właśnie gospodarka zasobami ludzkimi przyczynia się do rozwoju firmy oraz do realizacji jej celów jak również misji.

Selekcja polega na wyborze pracownika poprzez wyeliminowanie innych kandydatów, którzy ubiegają się o dane stanowisko w firmie, a nie posiadają wymogów idealnego pracownika [4]. Istotą selekcji jest to aby wybierać takie osoby, których profil kompetencyjny był jak najbardziej zbliżony do wymagań stanowiska pracy [5].

Aby w odpowiedni sposób ocenić potencjalnych kandydatów potrzebne są do tego konkretne sposoby postępowania, tj. metody selekcji, dzięki którym będzie można wybrać najwłaściwszą osobę na dane stanowisko pracy. Mogą to być metody proste ale też bardziej skomplikowane. Najczęściej stosowanymi metodami selekcji, dzięki którym można określić przydatność kandydata na stanowisko: analiza dokumentów kandydata, rozmowa kwalifikacyjna, testy selekcyjne, referencje, centrum oceny, konkurs, niekonwencjonalne metody (grafologia, astrologia) [6].

W dzisiejszych czasach, kiedy większość przedsiębiorstw musi działać w obliczu dużej konkurencji, odpowiednie pokierowanie a także zmotywowanie

pracowników to możliwość przewagi konkurencyjnej nad innymi firmami. Wydajny oraz efektywny personel może zapewnić wysoką jakość usług, co pociąga za sobą zadowolenie klientów, ponieważ to właśnie ludzie ze swoją wiedzą, kwalifikacjami, twórczością, a także wytrwałością w pokonywaniu trudności, tworzą najważniejszy czynnik gwarantujący sukces przedsiębiorstwa.

Od wielu lat obserwuje się zmiany jakie zachodzą w polityce kadrowej przedsiębiorstw. Dzięki nim organizacja pracy staje się efektywniejsza, stosowane są nowe systemy motywowania a także tworzy się warunki do rozwoju przedsiębiorstw dzięki własnemu rozwojowi ludzi którzy w nich pracują.

Literatura:

1. Poczowski P., (2003). *Zarządzanie zasobami ludzkimi*. PWE. Warszawa. (s. 46).
2. Wajda C., (2003). *Podstawy nauki o zarządzaniu organizacjami*. Warszawa. (s. 143).
3. Listwan T. (pod red.), (1999). *Zarządzanie kadrami*. Akademia Ekonomiczna. Wrocław. (s. 85).
4. Sulich A., (2015). *Modele i techniki rekrutacji i selekcji*. Wyd. GSP Zgorzelec. (s. 88).
5. Suchar M., (2008). *Rekrutacja i selekcja pracowników*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa. (s. 70).
6. Golnau W., (2007). *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Warszawa. (s. 146).

ВИДІЛЕННЯ ТА АНАЛІЗУВАННЯ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ОБСЯГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Юхман Ярина Василівна

старший викладач кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Петрушка Тетяна Олексіївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки
підприємства та інвестицій

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Курішин Руслан Юрійович

здобувач вищої освіти Інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Підвищення конкурентоспроможності продукції багатьох вітчизняних підприємств потребує їх модернізації [1]. Зокрема, це стосується впровадження на підприємствах енергозберігаючих технологічних процесів [2, 3]. Проте, масштаби такого впровадження на теперішній час залишаються недостатніми, що обумовлює потребу в дослідженні чинників, які справляють вплив на енергозберігаючі технологічні зміни на підприємствах [4, 5].

Загалом, чинники, які зумовлюють швидкість та обсяги впровадження на підприємствах енергозберігаючих технологій, можуть бути поділені на низку груп, зокрема:

1) за характером причин виникнення: чинники, які зумовлені покращенням системи управління та організації виробництва на підприємстві; чинники, які зумовлені відносним покращенням техніко-технологічних параметрів виробництва продукції за новими основними засобами порівняно із діючими; чинники, які зумовлені зміною кон'юнктури ринків продукції та засобів виробництва; чинники, які зумовлені удосконаленням державної підтримки заходів з енергозбереження;

2) за місцем виникнення чинників: чинники, які виникають у процесі діяльності підприємства; чинники, які виникають у процесі діяльності розробників та виробників елементів техніко-технологічної бази підприємства; чинники, які виникають у процесі діяльності постачальників сировини для підприємства; чинники, які виникають у процесі діяльності споживачів підприємства; чинники, які виникають у процесі функціонування органів державної влади;

3) за впливом на рівень цін на продукцію підприємства: чинники, які зумовлюють зниження цін на продукцію (позитивні для споживачів продукції чинники); чинники, які зумовлюють збільшення цін на продукцію (негативні для споживачів продукції чинники);

4) за впливом на ефективність діяльності підприємства: чинники, які підвищують ефективність діяльності певного підприємства; чинники, які знижують ефективність діяльності певного підприємства;

5) за наслідками впливу на оновлення основних засобів підприємств – виробників продукції: чинники, які зумовлюють впровадження енергозберігаючих технологій лише для виробництва додаткового обсягу продукції; чинники, які призводять до необхідності передчасної заміни вже функціонуючих елементів техніко-технологічної бази деяких (або усіх) підприємств галузі.

Слід відзначити, що чинники, які сприяють впровадженню на підприємствах енергозберігаючих технологій, можна класифікувати і за іншими ознаками, зокрема, за масштабом впливу, за швидкістю впливу тощо.

При цьому послідовність аналізування дії певного чинника, який зумовлює обсяги впровадження на підприємствах енергозберігаючих технологій, повинна містити такі основні етапи:

1. Формування масиву вхідної інформації, зокрема про поточні значення питомих витрат енергоресурсів за різними підприємствами галузі, рівноважну ціну (тобто таку ціну, за якої попит на продукцію підприємств дорівнює її пропозиції, а прибутковість інвестицій у виготовлення продукції встановлюється на нормальному для даної галузі рівні) та відповідний такий ціні рівноважний обсяг виробництва даного виду продукції, а також про параметри функції попиту на цю продукцію.

2. Визначення прогнозних показників рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва продукції після впровадження нової технології, що зумовлює економію певного виду енергоресурсів.

3. Оцінювання наслідків впровадження нової технології, зокрема можливості часткового або повного витіснення старої технології виробництва продукції новою.

4. Встановлення додаткового натурального обсягу виробництва продукції, який доцільно виготовляти за новою енергозберігаючою технологією.

При цьому, як показали проведені нами дослідження, зростання цін на енергоносії не завжди призводить до пришвидшення процесів впровадження енергозберігаючих технологій. Дійсно, нехай деяка енергозберігаюча технологія була менш привабливою за критерієм мінімуму питомих приведених витрат до підвищення цін на енергоносії, але стала більш привабливою порівняно із існуючою (діючою) технологією після того, як ціни на енергоносії підвищилися. Якщо до зростання цін на енергоносії ринок продукції знаходився у стані рівноваги (відповідно, ціна на продукцію дорівнювала величині питомих приведених витрат за діючою технологією), то після підвищення цін на енергоресурси прибутковість інвестицій у виготовлення продукції за діючою технологією стане меншою за нормальний рівень цієї прибутковості. Однак, якщо зростання цін на енергоресурси є відносно помірним, то власники діючої технології не будуть зацікавленими у достроковому припиненні її експлуатації та заміні її на енергозберігаючу. З іншого боку, входження у дану галузь енергозберігаючої технології з одночасним збільшенням обсягів виготовлення продукції за таких умов може не забезпечити отримання власникам такої технології нормального рівня прибутковості інвестицій. Отже, у цьому випадку впровадження енергозберігаючої технології у короткостроковому періоді може не відбутися.

Таким чином, розглядаючи вплив змін цін на енергоносії на ефективність впровадження енергозберігаючих технологій, слід відзначити, що збільшення рівня цих цін за інших незмінних умов призведе до збільшення питомих приведених витрат і, отже, кінцевого розміру цін на продукцію підприємств. За таких умов поступове впровадження енергозберігаючих технологій у довгостроковому періоді буде доцільним для підприємств – виробників продукції, однак з точки зору її споживачів це не буде мати у кінцевому рахунку позитивного наслідку, оскільки вони за будь-яких умов будуть вимушені купувати продукцію за більшою ціною та в менших обсягах.

Список використаних джерел:

1. Ортіна, Г. В. (2016). Модернізація та інноваційність як напрями антикризового розвитку підприємств реального сектора економіки. *Економіка та держава*, (2), 29-32.
2. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. *Економічний часопис – XXI*, (1-2), 45-48.
3. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*, (63), 1–5.
4. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusiya, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy

Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.

5. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Висоцький, А. Л. (2013). Діагностика ресурсного забезпечення як чинника формування виробничо-збутового потенціалу підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України*, (23.4), 128-135.

DOI 10.36074/11.09.2020.01

ДИНАМІКА ЧИСТОГО ПРИБУТКУ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ ЗА ГАЛУЗЯМИ

Перит Ірина Олегівна

ORCID ID: 0000-0002-6925-6755

молодший науковий співробітник,
здобувач кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет, Україна

Розмір прибутковості вітчизняного сукупного бізнесу залежить від набору факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ, які чинять вплив на діяльність приватного підприємництва. Одним із таких факторів, який обрано для тематики нашого дослідження є галузь здійснення діяльності суб'єктом господарювання.

Періодом вибірки даних для аналізу вибрано 2014-2018 роки, оскільки на момент проведення наукового дослідження на офіційному ресурсі Державної служби статистики України була відсутньою інформація з окремих показників прибутковості і рентабельності вітчизняного приватного бізнесу за 2019 рік. До того ж, саме у цей період відбулося багато вагомих внутрідержавних та зовнішньо-економічних змін, зокрема укладання угоди з ЄС про зону вільної торгівлі, розірвання відносин із Росією, початок бойових дій на східних територіях, внесення податкових змін тощо.

Проведемо аналіз динаміки сукупного чистого прибутку (збитку) вітчизняного бізнесу за галузями у 2014-2018 роках. Результати дослідження продемонструємо на рисунку 1.

Отже, аналіз динаміки сукупного чистого прибутку (збитку) від підприємницької діяльності вітчизняного бізнесу показує, що найбільш прибутковими для підприємництва галузями є:

- промисловість – чистий прибуток зріс з -178730,9 млн. грн. збитку до 109288,8 млн. грн. прибутку або на 288019,7 млн. грн.;
- сільське, лісове та рибне господарство – чистий прибуток зріс з 21481,3 млн. грн. до 71002,6 млн. грн. або на 49521,3 млн. грн.;
- оптова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів – чистий прибуток зріс з - 133219,4 млн. грн. збитку до 68809,8 млн. грн. прибутку або на 202029,2 млн. грн.;

Рис. 1 Динаміка сукупного чистого прибутку (збитку) вітчизняного бізнесу за галузями у 2014-2018 рр., млн. грн.
Джерело: розроблено автором на основі показників [1]

- фінансова та страхова діяльність – чистий прибуток зріс з -5550,3 млн. грн. збитку до 23096,2 млн. грн. прибутку або на 28646,5 млн. грн.;

- професійна, наукова та технічна діяльність – чистий прибуток збільшився з -100347,2 млн. грн. збитку до 20304,4 млн. грн. прибутку або на 120651,6 млн. грн.;

- сфера інформаційних та телекомунікаційних послуг – чистий прибуток зріс з -17137,1 млн. грн. збитку до 14676,1 млн. грн. прибутку або на 31813,2 млн. грн.;

Також, по результату аналізу динаміки сукупного чистого прибутку (збитку) від підприємницької діяльності приватного бізнесу бачимо, що найбільш збитковими галузями для підприємництва є:

- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – чистий збиток зріс з -22591,6 млн. грн. до -24265,4 млн. грн. або на -1673,8 млн. грн.;

- сфера нерухомості – чистий збиток зменшився з -105425,7 млн. грн. до -1551,6 млн. грн. або на 103874,1 млн. грн.;

- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – чистий збиток зменшився з -3244,0 млн. грн. до -597,1 млн. грн. або на 2646,9 млн. грн.;

- сфера адміністративного та допоміжного обслуговування – чистий збиток зменшився з -9543,2 млн. грн. до -493,1 млн. грн. або на 9050,1 млн. грн.;

Проведемо аналіз динаміки сукупної рентабельності вітчизняного бізнесу за галузями у 2014-2018 роках. Результати дослідження покажемо на рисунку 2.

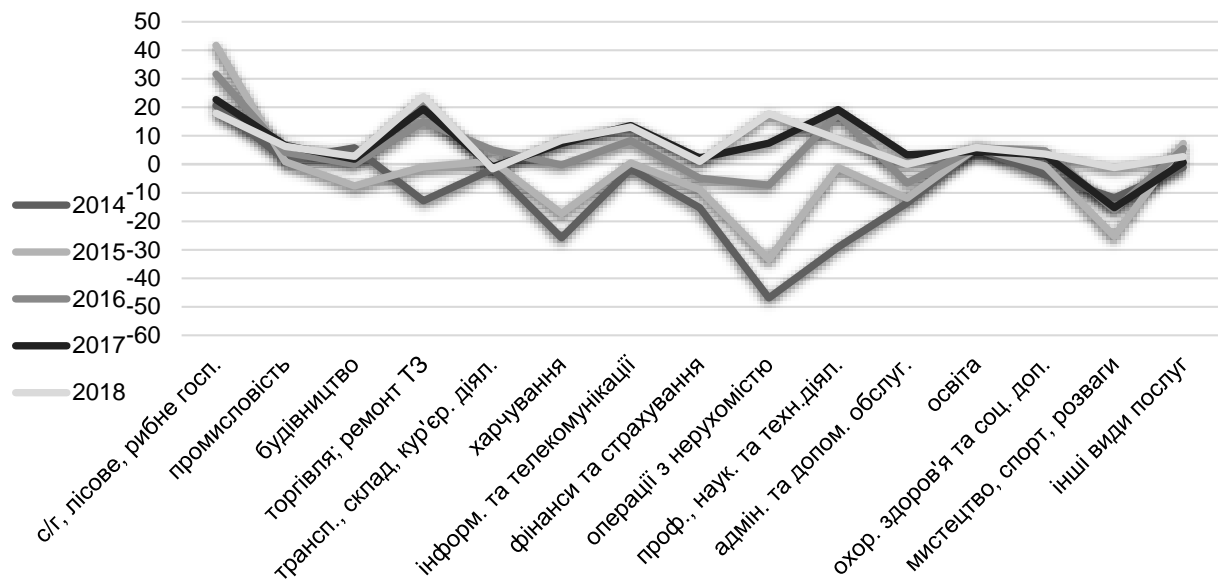

Рис. 2 Динаміка сукупної рентабельності операційної діяльності вітчизняного бізнесу за галузями у 2014-2018 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі показників [2]

По результату проведеного аналізу сукупної рентабельності приватного бізнесу бачимо, що найбільш рентабельними є галузі:

- оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспорту – рентабельність зросла з -12,8% у 2014 р. до 23,7% у 2018 р., абсолютний базовий приріст у періоді становив 36,5%;

- сільське, лісове та рибне господарство – рентабельність зменшилася на 2,7 % або з 20,6% у 2014 р. до 17,9% у 2018 р.;

- операції з нерухомістю – рентабельність зросла з -46,9% у 2014 р. до 17,8% у 2018 р., абсолютний базовий приріст у періоді становив 64,7% та є найвищим серед галузей;

- сфера інформаційних послуг та телекомунікацій – рентабельність зросла з -1,6% у 2014 р. до 13,1% у 2018 р., абсолютний базовий приріст у періоді становив 14,7%.

З іншого боку найменш рентабельними є наступні галузі:

- транспорт, складське господарство, пошта – рентабельність зросла із -1,7% у 2014 р. до -1,6% у 2018 р., але бізнес залишився нерентабельним, абсолютний базовий приріст у періоді становив 0,1%;

- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – рентабельність збільшилася з -11,8% у 2014 р. до -1,1% у 2018 р., бізнес є нерентабельним, проте можна прогнозувати перспективи зростання його рентабельності у майбутньому, адже абсолютний базовий приріст у періоді становив 10,7%;

- сфера адміністративних послуг та допоміжного обслуговування – рентабельність збільшилася з -1,6% у 2014 р. до 0,0% у 2018 р., абсолютний базовий приріст у періоді становив 13,6%, що свідчить про покращення розвитку у даній галузі та перспективи зростання.

Загалом сукупна рентабельність приватного бізнесу у вітчизняній економіці зросла з -4,1% до 8,1% або на 12,2%, що свідчить про економічні покращення для розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Отже, за галузевою структурою бачимо, що найбільш прибутковими показують себе такі галузі діяльності як промисловість та сільськогосподарська діяльність, а найбільш збитковими - сфера поштових послуг, нерухомості та мистецтва. Схожу тенденцію спостерігаємо також і за динамікою рентабельності.

Список використаних джерел:

1. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності у 2014–2018 роках. (2014-2018). Державна служба статистики України. Вилучено із: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/fin/chpr/chpr_ed/chpr_ed_u/chpr_ed_418_u.htm
2. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2014–2018 роки. (2014-2018). Державна служба статистики України. Вилучено із: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/rodp_ed_1218_u.htm

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ТУРИЗМ, ЯК ОДНА З ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Семків Мар'яна Олегівна

аспірант кафедри туризму

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Сущенко Олена Анатоліївна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Популяризація та розвиток внутрішнього туризму в Україні серед українців й іноземців – це одна з найперспективніших галузей для розвитку економіки країни. В результаті це дасть змогу зробити значний внесок в розвиток країни, створивши нові робочі місця, збільшивши надходження від зовнішньоекономічної діяльності та поповнивши державний бюджет через сплату податків.

Етнографічний туризм має всі можливості, щоб стати одним з популярних напрямком розвитку внутрішнього туризму в Україні. Та в нашій державі на сьогодні він ще не набув широкого розповсюдження, хоча для цього є всі необхідні умови – багаті етнографічні ресурси, кваліфіковані кадри, відомі атрактивні центри, що мають визнання у споживачів.

Згідно до визначення, яке в своїй науковій праці надає О. М. Мисяк визначає цей вид туризму, як «різновид туристичних подорожей, що здійснюються туристами до місць свого історичного проживання» [1]. А вже Р. Є. Вуд дає наступне поняття даного виду туризму – «етнографічний туризм, як спосіб пізнання культури, відмінної від власної культури туриста» [2]. Загалом основною метою етнографічного туризму є знайомство туристів з етнокультурною спадщиною народу, що проживав чи проживає на відвідуваній території.

В першу чергу, подорожі такого типу є цікавими для українського народу, адже дає можливість дізнатись щось нове про свою культуру. Крім того, привабливим етнографічний туризм є й для іноземців, адже дозволяє пізнати культуру відмінну від своєї.

Розвиток даного виду туризму сприятиме не тільки поляризації та пропаганди української культурної спадщини серед туристів, вітчизняних та іноземних, а й збереженню національної ідентичності, культури та історії народу нашої держави.

Для популяризації внутрішнього туризму в Україні в 2020 році владою було запроваджено декілька проектів. Так, за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики та Державного агентства розвитку туризму України було розпочато масштабний всеукраїнський проект «Мандруй Україною», метою якого є популяризація серед співвітчизників внутрішній туризм, через розповідь про свої улюблені місця для подорожей у соціальних мережах [3].

Крім того, в кінці 2019 року Український культурний фонд у партнерстві з Програмою USAID «Конкурентоспроможна економіка України» та SME.DO – Офісом розвитку малого та середнього підприємництва запустили програму «Культура. Туризм. Регіони», метою якої є посилення туристичної привабливості регіонів (Одеського і Закарпатського) через стимулювання місцевого культурного розвитку громад та генерування конкурентоспроможних культурних продуктів [4]. Багато з проектів, що подані для участі в даній програмі мають за мету познайомити відвідувачів, з культурною спадщиною свого регіону, через організацію етнографічних і фольклорних фестивалів, свят, ярмарків та створення культурних маршрутів.

Таким чином, розвиток внутрішнього туризму в Україні не може відбуватися без популяризації культури та історії нашої держави, особливо це стосується етнокультурної спадщини українського народу, яка і є головним ресурсом етнографічного туризму.

Список використаних джерел:

1. Мисяк О.М. (2015). Перспективи розвитку етнічного туризму в Україні. *Сучасні тенденції розвитку туризму: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. (частина II с.68-71). 24 вересня, 2015, Миколаїв, Україна: ВП «МФ КНУКІМ».
2. Wood R. E. (1984). Ethnic tourism: the state and cultural changes in Southeast Asia. *Annals of Tourism Research*, (11/3), pp. 353-374
3. Інформаційне агентство «Українські Національні Новини». (2020, June 4). Під час зустрічі з представниками тургалузі Зеленський підтримав низку ініціатив: перелік. Retrieved September 7, 2020, from UNN Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН). Всі онлайн новини дня в Україні за сьогодні - найсвіжіші, останні, головні. website: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1873228-pid-chas-zustrichi-z-predstavnikami-turgaluzi-zelenskiy-pidtrimav-nizku-initsiativ-perelik>
4. Element Agency. (2019, November 1). Український культурний фонд. Retrieved September 7, 2020, from Український Культурний Фонд website: https://ucf.in.ua/m_programs/5dbb716fc07fb41f2b2ecc43

НОСТАЛЬГІЧНИЙ ТУРИЗМ ТА ПАМ'ЯТЬ

Пудровська М. М.

аспірант кафедри туризму,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Єрмаченко В. Є.

кандидат економічних наук, професор

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Ностальгічний туризм це особливий вид туризму, означає відвідування місць вашого власного народження, або місця, де жили предки. Цей вид туризму особливо популярний у центральній частині ЄС, де друга світова війна призвела до масових міграцій. Ностальгічний туризм дозволяє людям краще пізнати як власну, так і культуру своїх предків та зміцнює толерантні стосунки.

Розглянемо роль пам'яті в ряді популярних видів туризму: "туризм пам'яті", "ностальгічний туризм", "темний туризм". За словами піонера соціальних досліджень пам'яті М. Хальбваксу, особисті спогади людей залежать від колективної пам'яті суспільства, в якому вони проживають, і групи, до якої належать [1]. Як пише П. Коннертон у своїй роботі, що дала новий імпульс до досліджень у цій сфері, нинішні обставини впливають на те, як ми пам'ятаємо минуле, і минулі чинники визначають наш сьогодняшній досвід [2]. Т. Бергер доповнив розуміння індивідуальної та колективної пам'яті за концепцією "пам'яті поколінь"[3]. Я. Ассман розділив колективну пам'ять на дві фази: комунікативну, коли очевидці подій все ще живі і розповіді про минуле циркулюють та культурну, коли тільки розповіді і артефакти залишилися від подій, і ці тексти, предмети, ритуали використовуються суспільством для самоідентифікації [4].

Культурна пам'ять відтворюється містами пам'яті: архівами, пам'ятниками, географічними назвами (на честь подій, героїв тощо) [5]. Наприклад, П. Коннертон надає особливе значення комемораціям, ритуальним діям та акціям "відродження" минулого.

У 2016 році журнал "Tourism and hospitality research" присвятив спеціальний випуск проблемі взаємодії туризму та пам'яті у сучасному світі. У своїй редакції, Рафік Ахмад (Університет Джамму і Кашмір, м. Срінагар, Індія) і Ганна Герцог (університет Сержі-Понтуаз, Франція) відзначають, що різні громади "культурних акторів" і держави використовують певні режими пам'яті для зміцнення їхньої влади. У той же час, групи можуть бути зосереджені на "деміфологізації" історії (і, відповідно, альтернативних туристичних маршрутах). Автори статей у цьому питанні прагнуть визначити роль туризму в процесах історизації та міфологізації/деміфологізації пам'яті в світі, де значення пам'ять як соціальної цінності, так і туризму як глобального явища зростає.

Важливим фактором розвитку ностальгічного туризму в райони

проживання предків це історична пам'ять про місця їх безпосереднього походження. «Ностальгічні» туристи шукають звичайні, повсякденні сліди свого минулого життя. Вони бачать те, що більше не існує. Наприклад, вони підсвідомо замінюють одні назви вулиць на інші. Вони мають свої, повільні або хаотичні, ритм руху. Для них важливо поділитися своїми враженнями. Іноді вони зустрічаються з іншими туристами з такими ж інтересами, як і у них; деякі готелі спеціалізуються на цьому іді туризму та організують такі зустрічі туристів, на яких вони співають пісні та читають вірші свого дитинства. Побачивши свій рідний будинок, сад, іноді навіть деякі меблі, турист відчуває сильні емоції, іноді смуток або відчай. Деякі з них мають теплі відносини з нинішнім власниками свого колишнього майна; деякі приймають участь у місцевій громаді.

Список використаних джерел:

1. Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. Chicago (IL): Univ. of Chicago press.
2. Connerton, P. (1989). *How societies remember*. Cambridge: Cambridge univ. press.
3. Berger, T. (2002). *The power of memory and memories of power: The cultural parameters of German foreign policy since 1945*. Müller, J.-W. (Ed.) *Memory and power in post-war Europe: Studies in the presence of the past* (p. 76–99). Cambridge: Cambridge univ. press.
4. Assmann, J. (1992). *Das kulturelle Gedächtnis: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. München: C.H. Beck.
5. Nora, P. (1989). *Between memory and history: Les lieux de mémoire* (p. 7-25). Oakland (CA).

ОБҐРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЮ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАМІНИ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Петрушка Тетяна Олексіївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Боровий Андрій Олегович

здобувач вищої освіти Інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Серед причин недостатнього рівня економічної ефективності господарської діяльності багатьох вітчизняних підприємств важливе місце посідає високе зношення їх основних засобів [1]. Зокрема, це стосується технологічної складової цих засобів, тобто тієї їх частини, яка безпосередньо визначає параметри технологічних процесів, які застосовуються на підприємствах. Тому постає нагальна потреба в інноваційному оновленні техніко-технологічної бази багатьох підприємств України [2], передусім, на

засадах впровадження прогресивних ресурсозберігаючих технологій [3, 4] та передової техніки [5].

Слід відзначити, що впровадження на підприємстві нової техніки та технології часто викликає потребу у припиненні експлуатації його основних засобів, які фізично ще можуть функціонувати, однак, є застарілими морально. При цьому потрібно розглядати два можливі випадки, а саме: 1) коли впровадження нової технології виготовлення продукції зумовлює потребу в повному заміщенні основних засобів, які беруть участь у виробництві цієї продукції; 2) коли таке впровадження викликає необхідність у заміщенні лише частини основних засобів підприємства.

Доцільно ввести поняття технологічної інерційності, тобто явища, що характеризує складність досягнення умов, за яких існуюча технологія виготовлення продукції буде витісненою новою більш прогресивною технологією її виробництва. В якості міри технологічної інерційності нами пропонується застосовувати показник частки поточної ціни одиниці продукції, що виготовляється за допомогою існуючої технології її виробництва, який відповідає такій умові: якщо внаслідок появи нової більш прогресивної технології ціна продукції зменшиться у розмірі, що перевищує цю частку, то власники старої технології будуть вимушені припинити її експлуатацію. Для обчислення цього показника можна використати таку формулу:

$$P = \frac{C - C_a}{C}, \quad (1)$$

де P – рівень інерційності існуючої технології, частка одиниці;

C – поточна ціна одиниці продукції, що виготовляється за допомогою цієї технології, грн.;

C_a – собівартість без урахування амортизаційних відрахувань одиниці продукції, що виготовляється за допомогою цієї технології, грн.

Показник (1) можна подати також у такому вигляді:

$$P = \frac{\Pi + C_a}{\Pi + 1}, \quad (2)$$

де Π – рівень прибутковості продукції, що виготовляється за допомогою існуючої технології її виробництва, частка одиниці;

C_a – частка амортизаційних відрахувань у структурі собівартості одиниці продукції, яка виготовляється за допомогою існуючої технології.

Проведене нами дослідження показало, що критерій доцільності заміни технологічної складової основних засобів підприємства при переході на виготовлення продукції за новою технологією її виробництва має такий вигляд:

$$\frac{c_1 - c_2 - k_1 \cdot H_a}{k_2 \cdot \alpha} > H_n, \quad (3)$$

де c_1, c_2 – собівартість одиниці продукції відповідно за існуючою та новою технологіями, грн.;

H_a – норма амортизації за технологічною складовою основних засобів, частка одиниці;

k_1, k_2 – питома капіталомісткість продукції відповідно за існуючою та новою технологіями, грн.;

a – частка питомої капіталомісткості продукції за новою технологією, що відповідає технологічній складовій основних засобів;

N_n – норма прибутковості інвестицій, частка одиниці.

Використання виразу (3) у практиці планово-економічних розрахунків дасть змогу підвищити ступінь обґрунтованості управлінських рішень щодо впровадження на підприємствах нових технологій виготовлення продукції.

Список використаних джерел:

1. Колещук, О. Я., Ємельянов, О. Ю. & Гришко, В. А. (2009). Оцінювання впливу чинників на рівень зношення основних засобів та визначення можливостей щодо його нормалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Проблеми економіки та управління*, (640), 47-55.
2. Амоша, О. І., Булеєв, І. П. & Шевцова, Г. З. (2007). Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*, (1(36)), 3-9.
3. Осовська, Г. В. & Феценко, А. О. (2015). Управління інтелектуальною складовою інноваційного потенціалу при здійсненні технологічних інновацій на підприємствах харчової промисловості. *Інноваційна економіка*, (3 (58)), 54-60.
4. Piva, M. & Vivarelli, M. (2018). Technological change and employment: is Europe ready for the challenge. *Eurasian Bus. Rev.*, (8(1)), 13-32.
5. Ємельянов, О. Ю., Петрушка, Т. О. & Клімковський, М. І. (2020). Методологічні засади оцінювання потенціалу технічного розвитку підприємств. *ЛОГОС. ОНЛАЙН*. DOI: <https://doi.org/10.36074/2663-4139.05.01>.

ОСОБЛИВОСТІ УРАХУВАННЯ ЧИННИКА РИЗИКУ ПРИ ОБґРУНТУВАННІ ПРОЕКТІВ РЕСУРСО- ЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки
підприємства та інвестицій

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Підвищення ефективності господарської діяльності підприємств потребує їх економічного розвитку на засадах реалізації наявного інноваційного потенціалу [1, 2]. Своєю чергою, важливою складовою цього потенціалу є потенціал провадження на підприємствах ресурсозберігаючих інноваційних технологічних змін [3, 4]. Разом з тим, такі зміни потребують

вкладення певного обсягу інвестицій і відбуваються в умовах динамічного зовнішнього середовища. Тому існують можливості того, що отримувані внаслідок впровадження підприємствами ресурсозберігаючих технологічних змін фінансово-економічні результати виявляться недостатніми для забезпечення належної економічної ефективності інвестиційних проектів здійснення цих змін [5].

При цьому слід відзначити, що фінансово-економічні результати проектів ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємстві визначаються різноманітними показниками, які мають значною мірою екзогенний відносно підприємства характер. Зокрема, до цих показників належать ціни на ресурси та продукцію підприємства, обсяги попиту на неї, тривалість прибуткового функціонування нових технологічних процесів тощо.

Відповідно, існує низка видів ризиків, пов'язаних із провадженням на підприємстві ресурсозберігаючих технологічних змін. Доцільно виділити, насамперед, ризик недоотримання очікуваного прибутку внаслідок: зменшення цін на продукцію, зміни цін на ресурси; скорочення попиту на продукцію. Також слід відзначити ризик зменшення тривалості функціонування технології порівняно із запланованою тривалістю внаслідок прискорення фізичного та морального зношення устаткування. Зрештою, існують ризики збільшення потреби в інвестиціях порівняно із запланованою їх потребою та помилкового обґрунтування норми прибутковості інвестицій. За таких умов завдання менеджерів та фахівців підприємства полягає у правильному та всебічному врахуванні чинника ризику при оцінюванні економічної ефективності та обґрунтуванні доцільності реалізації інвестиційних проектів провадження ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємстві.

Загалом, не дивлячись на різноманіття показників вимірювання ризику інвестиційної діяльності, які застосовуються у практиці його оцінювання, найбільш узагальнюючим показником цього ризику слід вважати частку премії за ризик у математичному сподіванні прибутку за інвестиційним проектом:

$$R = \frac{E - K \cdot N_k}{E}, \quad (1)$$

де R – рівень ризику;

E – математичне сподівання прибутку за проектом;

K – величина інвестицій у проект;

N_k – безризикова норма прибутковості інвестицій у частках одиниці.

Маючи інформацію про значення показників R , E та N_k , з рівності (1) можна визначити максимально припустимий обсяг інвестицій у проект, за якого інвестору доцільно його реалізувати. Цей обсяг інвестицій буде обчислюватися за такою формулою:

$$K_{\max} = \frac{E \cdot (1 - R)}{N_k}, \quad (2)$$

де K_{\max} – максимально припустимий обсяг інвестицій у проект, за якого інвестору доцільно його реалізувати.

Базуючись на запропонованому показнику максимально припустимого обсягу інвестицій, можна подати узагальнюючий показник ризику впровадження інвестиційного проекту ресурсозберігаючих технологічних змін. Попередньо слід відзначити ту обставину, що ринкова вартість безризикового активу з певним математичним сподіванням прибутку за ним завжди буде більшою, ніж ринкова вартість ризикового активу з цим самим математичним сподіванням прибутку. При цьому показник максимально припустимого обсягу інвестицій за своєю суттю відображає максимальну ринкову вартість активів, які купуються за інвестиційним проектом. З урахуванням висловлених міркувань рівень ризику реалізації цього проекту можна визначити за такою формулою:

$$R_s = 1 - K_{\max} / K_b, \quad (3)$$

де R_s – узагальнюючий показник ризикованості певного інвестиційного проекту ресурсозберігаючих технологічних змін;

K_b – ринкова вартість безризикового активу з тією самою величиною математичного сподівання прибутку, що і у даного інвестиційного проекту (визначається шляхом ділення математичного сподівання на безризикову норму прибутковості).

Отже, урахування чинника ризику при обґрунтуванні проектів ресурсозберігаючих технологічних змін на підприємствах слід здійснювати шляхом обчислення величини максимально припустимого обсягу інвестицій у провадження цих змін. Якщо максимально припустима величина інвестицій у проект впровадження ресурсозберігаючої технології виявиться більшою за фактичну потребу в інвестиціях, то реалізацію цього проекту слід визнати доцільною. При цьому у випадку існування декількох варіантів заміни технології кращим варіантом буде той, за яким різниця між максимально припустимим обсягом інвестицій та фактичною потребою у них є максимальною. Своєю чергою, максимально припустимий обсяг інвестицій слід визначати на підставі побудованої множини сценаріїв значень тих показників проекту, які характеризуються низьким рівнем їх прогнозованості. За кожним з таких сценаріїв слід оцінити його імовірність, а також відповідний йому очікуваний приріст річного операційного прибутку підприємства внаслідок заміни існуючої технології на нову ресурсозберігаючу технологію.

Список використаних джерел:

1. Ємельянов, О. Ю. & Гришко, В. А. (2009). Управління якістю продукції машинобудівного підприємства в процесі формування його інноваційного потенціалу. *Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики"* (253 (VII)), 185-191.
2. Гришко, В. А. (2010). Показники та методи оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств. *Схід. Аналітично-інформаційний журнал*, (7(107)), 18-21.
3. Іваненко, О. В. (2013). Формування потенціалу ресурсозбереження соціально-економічних систем. *Економіка. Фінанси. Право*, (8), 7-10.
4. Андрусів, У. Я. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*, (1), 44–49.
5. Lesinskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Koleshchuk, O. (2018). Substantiation

of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (6(1)), 6–16.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Ревуцький Ярослав Степанович

здобувач вищої освіти Інституту економіки і менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки
підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Проведення на підприємствах інвестиційно-інноваційної діяльності є необхідною умовою забезпечення їх довгострокового економічного розвитку. Проте, складність та багатогранність інвестиційно-інноваційної діяльності обумовлює потребу у створенні дієвого механізму управління нею [1, 2]. Своєю чергою, цей механізм повинен забезпечувати належні темпи економічного розвитку суб'єктів господарювання, зокрема, на засадах впровадження інноваційних видів продукції [3, 4] та прогресивних технологічних процесів [5]. При цьому розробці інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення економічного розвитку підприємств повинно передувати з'ясування його сутності та встановлення закономірностей його функціонування.

Для визначення сутності інвестиційно-інноваційного механізму розвитку на рівні господарюючих суб'єктів потрібно, насамперед, зазначити, що такий механізм за своєю сутністю є організаційним, тобто має на меті забезпечення належного перебігу інвестиційно-інноваційних процесів на підприємстві у просторі та часі. При цьому саме підприємство можна розглядати як певну організаційну систему, що містить дві основні складові, а саме: організаційну структуру управління та організаційний механізм, під яким, зокрема, можна розуміти сукупність взаємозв'язків між окремими елементами організаційної структури управління підприємством та із підрозділами, які здійснюють безпосереднє виконання виробничих та збутових операцій, а також характеристику цих зв'язків, що відбуваються, насамперед, у формі інформаційних потоків, які циркулюють між елементами організаційної структури. Таким чином, організаційний механізм підприємства є складовою його організаційної системи та утворює її у процесі поєднання із організаційною структурою управління.

Необхідно відмітити, що як організаційна структура управління підприємством, так і організаційний механізм не можуть бути описані лише як сукупність певних складових (відповідно, підрозділів та зв'язків між ними), але й потребують характеристики цих складових. Зокрема, стосовно організаційного механізму підприємства, то необхідним є детальне визначення змісту інформаційних потоків, які циркулюють між елементами організаційної структури.

Розглядаючи сутність організаційного механізму підприємств, не можна також не звернути увагу на такі його особливості:

- по-перше, основною складовою більшості інформаційних потоків, що функціонують всередині підприємства, є певні управлінські рішення, подані, зокрема, у вигляді планових завдань, а також звіти про їх виконання;

- по-друге, враховуючи те, що підприємство є відкритою системою, при описі його організаційного механізму потрібно розглядати не лише інформаційні потоки, які функціонують усередині підприємства, але й між ним та його зовнішнім середовищем;

- по-третє, окрім загального організаційного механізму підприємства потрібно виокремлювати також і його часткові організаційні механізми, що описують рух інформації в окремих відносно автономних частинах загальної організаційної структури управління підприємством, які виконують певні відокремлені функції.

За таких умов під інвестиційно-інноваційним механізмом забезпечення економічного розвитку підприємства можна розуміти впорядковану, націлену на прийняття найкращих інвестиційних рішень сукупність взаємозв'язків між елементами організаційної структури управління інвестиційно-інноваційною діяльністю підприємства та між цими елементами і його зовнішнім середовищем, що здійснюються у вигляді інформаційних потоків, результатом чого є якісні та кількісні зміни у внутрішньому середовищі підприємства, які забезпечують зростання його економічного потенціалу та, як наслідок, збільшення величини його фінансових результатів.

Функціонування інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення економічного розвитку підприємств має на меті підвищення його рівня. Своєю чергою, основними напрямками досягнення цієї мети можуть бути: оновлення основних засобів; впровадження передових, зокрема ресурсозберігаючих, технологій виготовлення продукції; розширення випуску традиційної продукції, яку виготовляє підприємство; розроблення та виготовлення інноваційних видів продукції. При цьому можуть існувати окремі часткові інвестиційно-інноваційні механізми, що передбачатимуть здійснення управлінських дій за усіма переліченими напрямками.

Розглядаючи особливості функціонування загального інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення економічного розвитку підприємств, слід виокремити низку етапів такого функціонування, а саме: формування цілей та завдань інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства у контексті забезпечення його економічного розвитку; вироблення процедур розроблення інвестиційних рішень; складання інвестиційно-інноваційної

програми підприємства; ухвалення інвестиційних рішень, моніторинг їх виконання та можливе їх коригування; реалізація інвестиційних рішень.

Враховуючи перелічені вище основні цілі та завдання функціонування інвестиційно-інноваційних механізмів забезпечення економічного розвитку підприємства, можна виокремити, принаймні, шість видів таких механізмів, а саме: механізм оновлення основних засобів підприємств; механізм формування каналів та мережі збуту продукції підприємства; механізм розширення виробничих потужностей підприємства з виготовлення ним традиційних видів продукції; механізм впровадження нових прогресивних технологічних процесів; механізм розроблення та виробництва інноваційної продукції; механізм зниження рівня ризику інвестиційної діяльності підприємства. Очевидно, що перелічені типи інвестиційно-інноваційних механізмів мають частковий характер, однак, їх функціонування повинно відбуватися у тісному взаємозв'язку, що можливо лише за умови формування загального інвестиційно-інноваційного механізму забезпечення економічного розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Сич, Є. М. & Сугоняко, Д. О. (2011). Структура механізму інноваційно-інвестиційного управління розвитком підприємств туристичного транспорту. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, (32), 166-170.
2. Смолій, Л. В. (2010). Формування інвестиційного механізму інноваційного розвитку буряківництва. *Інноваційна економіка*, (17), 168-171.
3. Гришко, В. А., Ємельянов, О. Ю. & Крет, І. З. (2008). Моделювання процесу формування цін на інноваційну продукцію машинобудівних підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Логістика»*, (633), 153-157.
4. Амоша, О. І., Булеєв, І. П. & Шевцова, Г. З. (2007). Інноваційне оновлення техніко-технологічної бази промислового виробництва на синергетичних засадах: теорія і практика. *Економіка промисловості*, (1(36)), 3-9.
5. Emelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L. & Hryshko, V. (2014) The Impact of the Technological Development Level of Ukrainian Enterprises on the Competitiveness of Their Products. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, (4), 129–135.

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Петрушка Катерина Ігорівна

канд. техн. наук, асистент кафедри хімічної інженерії
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Смельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Розроблення стратегій діяльності підприємств повинно базуватися на попередньому оцінюванні потенціалу їх економічного розвитку [1, 2], зокрема, інноваційного потенціалу підприємств [3]. Проте, таке оцінювання є складним завданням, оскільки економічний розвиток підприємств формується під впливом багатьох чинників та характеризується великою кількістю його видів [4, 5].

Загалом, можна виділити такі головні особливості економічного розвитку підприємства: по-перше, цей розвиток являє собою ті зміни, що мають внутрішню природу, інакше кажучи, їх джерело знаходиться у середині підприємства; по-друге, щодо зовнішнього прояву розвитку підприємства, то ним є збільшення результатів його діяльності (передусім, отримуваних доходів й прибутків); по-третє, економічний розвиток безпосередньо пов'язаний із ростом економічного потенціалу підприємства (зокрема, зі зростанням обсягів економічних ресурсів, покращанням їх якості та підвищенням спроможностей ефективно використовувати ці ресурси).

Враховуючи викладене, під економічним розвитком підприємства доцільно розуміти стійкі зміни внутрішніх властивостей суб'єкта господарювання, що зумовлюють такі зміни його функціональних властивостей, внаслідок яких відбувається зростання економічного потенціалу підприємства з подальшою реалізацією додатково набутих підприємством його економічних можливостей.

Не дивлячись на існування у науковій літературі значної кількості різних способів групування типів економічного розвитку підприємств, у контексті вирішення проблеми оцінювання потенціалу цього розвитку постає необхідність у виокремленні додаткових типів економічного розвитку суб'єктів господарювання за такими ознаками:

1) за джерелами розвитку: екстенсивний (матеріаловитратний, енерговитратний, працевитратний, капіталовитратний, комбінований), інтенсивний (продуктовий, витратозберігаючий), екстенсивно-інтенсивний;

2) за необхідністю позбуватися у процесі розвитку частини внутрішніх властивостей підприємства: розвиток, здійснення якого потребує лише набуття додаткових внутрішніх властивостей; розвиток, здійснення якого потребує лише усунення частини наявних внутрішніх властивостей; розвиток, здійснення якого передбачає як усунення частини наявних

внутрішніх властивостей підприємства, так і набуття ним додаткових внутрішніх властивостей;

3) за швидкістю змін: одномоментний, поступовий;

4) залежно від того, чи бере оцінювач його потенціалу участь у формуванні цього потенціалу: розвиток, здійснення якого передбачає участь оцінювача потенціалу цього розвитку; розвиток, здійснення якого не передбачає участі оцінювача потенціалу цього розвитку.

Отже, згідно представленого вище групування типів економічного розвитку підприємств, екстенсивний тип розвитку поділяється на підвиди залежно від того, обсяги яких видів ресурсів підприємства нарощуються. Щодо інтенсивного типу розвитку, то можна виділити два його головні підвиди – продуктовий та витратозберігаючий. Другий підвид економічного розвитку підприємства відображається у зниженні питомих витрат на виготовлення продукції.

Необхідно відзначити, що інтенсивний тип економічного розвитку підприємства часто обумовлений впровадженням на підприємстві різноманітних інновацій. Проте, не завжди економічний розвиток підприємства має інноваційну природу. Наприклад, заміна фізично зношених основних засобів на такі ж самі, але нові засоби праці не має інноваційного характеру, однак, призводить до збільшення величини фінансових результатів діяльності підприємства.

Серед типів економічного розвитку підприємств важливо відмітити одномоментний розвиток, за якого зміни відбуваються протягом досить короткого проміжку часу. Одним з головних джерел цього типу розвитку є інформація, яка поступає в управлінську підсистему підприємства і стосується можливостей покращання її функціонування, передусім, завдяки вдосконаленню певних управлінських компетенцій. Ця інформація може надходити, зокрема, від особи (осіб), які провадять оцінку потенціалу економічного розвитку підприємства. В останньому випадку одномоментний розвиток підприємства буде одночасно розвитком, здійснення якого передбачає участь оцінювача потенціалу економічного розвитку суб'єкта господарювання.

Розгляд типів економічного розвитку підприємств потребує також виокремлення його саморозвитку (ендогенного розвитку) та екзогенного розвитку. Саморозвиток підприємства закладається у структурі його наявних ресурсів та компетенцій, тоді як реалізація екзогенного розвитку суб'єкта господарювання вимагає збільшення (в окремих випадках – зменшення) обсягів певних видів ресурсів та (або) здобуття ним додаткових компетенцій у сфері управління цими ресурсами. Наприклад, у випадку наявності на підприємстві певних обсягів інноваційних ресурсів (зокрема, кадрів розробників нововведень, науково-дослідних лабораторій тощо) суб'єкт господарювання може забезпечувати тривале зростання величини прибутку за рахунок впровадження розроблених ним інновацій; при цьому з цією метою не потрібно нарощувати обсяги відповідних ресурсів та компетенцій. Отже, у цьому випадку можна вважати, що на підприємстві існує система інноваційного саморозвитку. Якщо ж попит на нововведення, розроблені

підприємством, не покривається наявними у нього обсягами інноваційних ресурсів, то суб'єкту господарювання слід збільшити ці обсяги, що, своєю чергою, зумовить зростання кількості інноваційних розробок та збільшення величини приросту прибутку підприємства від провадження ним інноваційної діяльності. Отже, за таких умов на підприємстві існуватиме потенціал екзогенного інноваційного розвитку.

Запропонований вище підхід до розширення типології видів економічного розвитку підприємств дає можливість покращити розуміння складних механізмів забезпечення такого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Коновал, В. В. (2014). Оцінювання потенціалу розвитку підприємств легкої промисловості. *Вісник Херсонського державного університету*, (6 (2)), 206-209.
2. Ємельянов, О. Ю. (2019). *Потенціал економічного розвитку підприємств: інструментарій та моделі оцінювання: [монографія]*. Львів: Національний університет «Львівська політехніка».
3. Ємельянов, О. Ю. & Гришко, В. А. (2009). Управління якістю продукції машинобудівного підприємства в процесі формування його інноваційного потенціалу. *Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики"* (253 (VII)), 185-191.
4. Герасимчук, В. Г., Довгань, Л. Є. & Давиденко, В. Р. (2006). Інноваційно-інвестиційний розвиток промисловості України: проблеми і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*, (12), 14-17.
5. Погорелов, Ю. С. (2006). Розвиток підприємства: поняття та види. *Культура народів Причорномор'я*, (88), 75-81.

УПРАВЛІННЯ АВТОМАТИЗОВАНИМИ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА УМОВИ СУЧАСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Максимова Юлія Олександрівна

ORCID ID: 0000-0002-3176-8528

викладач кафедри економіки та підприємництва

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, Україна

Максимов Олександр Семенович

ORCID ID: 0000-0002-9756-3082

старший викладач кафедри математичного забезпечення комп'ютерних систем

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, Україна

Вітчизняний ринок банківських послуг характеризується в даний момент якісно новим станом, що є, в значній мірі, наслідком багаторічної інтенсивності галузевого розвитку. Відзначається тенденція до пошуку суб'єктами ринку нових шляхів активізації діяльності: співпраця з роздрібним

бізнесом, регіональна експансія найбільших фінансових структур, впровадження нових форматів і форм обслуговування клієнтів.

На ринку споживання банківських послуг в умовах загального зростання інтернет послуг у клієнта формується нова культура споживання, орієнтована на принцип «жити в on-line» [1].

На трансформацію поведінки споживачів впливають також чинники триваючої стратифікації українського суспільства, формування молодого населення, як найбільш активного і ємного споживчого сегмента. Зростає ступінь насичення електронного бізнесу і рівень споживчої культури.

Цифрова трансформація стимулює банки до повного оновлення. Хмарні і мобільні технології, Інтернет речей, Великі Дані та інші мегатренди змінюють принципи взаємодії компаній з клієнтами. Щоб йти в ногу з часом і успішно вести конкурентну боротьбу, необхідно ефективно управляти подібними сервісами для надання клієнтам необхідних послуг, а також їх безперебійної та якісної роботи. Відповідно ІТ-фахівці повинні прискорити розробку і розгортання інноваційних рішень, здатних забезпечити підтримку нових додатків і бізнес-моделей. В ході цифрової трансформації дані, отримані від клієнтів, партнерів і з внутрішніх систем, стають для компанії новим джерелом прибутку. Цифровий бізнес «розмиває кордони» між фізичним світом і світом цифрових технологій, дозволяє посилити вплив на клієнтів, змінювати бізнес-процеси і рішення на ходу, масштабувати їх на вимогу. Цифрові бізнес-моделі використовують чотири рушійні сили світу ІТ - мобільні технології, соціальні мережі, хмари і Великі Дані - що дозволяють сформувати екосистему для партнерів на основі API. Ці моделі істотно відрізняються від бізнес-моделей, які були поширені ще зовсім недавно [2].

Таким чином, основним завданням ефективного маркетингу суб'єктів ринку банківських послуг у сучасній економіці є формування якісної цільової аудиторії за рахунок навчання споживачів основам фінансової грамотності, впровадження комплексних програм формування та підтримки лояльності клієнтів, оптимізації каналів збуту банківських продуктів з урахуванням індивідуальних особливостей різних соціально-демографічних груп, використання інноваційних інструментів маркетингу. Вирішення цих завдань визначає в сучасних умовах істотні конкурентні переваги для банківського сектора економіки.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко О.В., Овчаренко В.О. (2018) Оцінювання впливу інноваційних технологій на ринок банківських послуг України. *Бізнес Інформ*, (2), 121–126.
2. Пасічник І. (2014) Трансформація каналів продажу банківських послуг у контексті забезпечення конкурентоспроможності банків. *Вісник Національного банку України*, (10), 28–33.

СЕКЦІЯ II. ТЕХНІЧНІ НАУКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «X-WAYS FORENSICS» В ЕКСПЕРТНІЙ ПРАКТИЦІ

Павлов Вячеслав Віталійович

судовий експерт відділу комп'ютерно-технічних
та телекомунікаційних досліджень

*Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, Україна*

Двадцять перше сторіччя стартувало разом з повсюдним поширенням інформаційних технологій у побуті кожної людини. В повсякденне життя людини, інформаційні технології приходили разом з першими персональними комп'ютерами. Переважна більшість перших персональних комп'ютерів масового використання, що були доступні нашим співвітчизникам, керувалась операційною системою з сімейства Windows. Причиною тому було кілька факторів: своєчасна локалізація інтерфейсу операційної системи, швидкий вихід на офіційний ринок країн колишнього СНД, наявність на ринку різноманітних складових частин персональних комп'ютерів, доступних пересічному мешканцю майже кожного міста.

Навіть у словосполученні «персональній комп'ютер» слово «персональний» вказує на використання пристрою особисто користувачем. Саме тому операційні системи сімейства Windows займали безперечне лідерство при супроводженні звичайних користувачів у новий, на той час, цифровий світ розваг та навчання.

В сучасному світі роль саме персонального комп'ютера вже переймають на себе значно менші мобільні пристрої – смартфони, які в свою чергу, зазвичай керуються мобільними операційними системами іншого сімейства.

Крім того, навіть серед домашніх стаціонарних персональних комп'ютерів та ноутбуків, у операційних систем сімейства Windows з'явився конкурент у вигляді персональних комп'ютерів сімейства Apple із своїм особистим сімейством операційних систем MacOS.

Не зважаючи на постійний зріст різноманітних видів персональних пристроїв (комп'ютерів, ноутбуків, планшетів, смартфонів та інших старт-пристроїв) з різними операційними системами, відсоток пристроїв під керівництвом операційних систем сімейства Windows залишається надзвичайно великим. На теперішній час, у світі доля пристроїв що знаходяться під керуванням операційних систем сімейства Windows складає біля 77% в Україні понад 85% [1].

У зв'язку з такою поширеністю операційних систем сімейства Windows, найбільший відсоток інцидентів, які в подальшому потребують дослідження, припадає саме на них. Тому в експертній практиці, дослідження комп'ютерів з операційною системою Windows є найпоширенішим завданням.

З точки зору експерта в галузі комп'ютерної техніки та програмних продуктів, однією з ключових відмінностей операційних систем Windows від інших є наявність системного реєстру.

Реєстр Windows (англ. Windows Registry), або системний реєстр – ієрархічно побудована база даних параметрів і налаштувань в більшості операційних систем Microsoft Windows. Реєстр містить інформацію і налаштування для апаратного забезпечення, програмного забезпечення, профілів користувачів. Зміни в панелі управління, асоціації файлів, системні політики, список встановленого програмного забезпечення та інші операції, також фіксуються в реєстрі [2].

Тому, виходячи з експертної практики можна зауважити, що дослідження системного реєстру Windows може суттєво допомогти органам досудового розслідування у пошуку додаткових елементів до доказової бази, з метою подальшого розв'язання питань у справах досудового розслідування.

Одним з основних інструментів в експертній роботі, яким можна ефективно провести повноцінне дослідження не тільки всього інформаційного вмісту енергонезалежного носія інформації, а й реєстр операційної системи сімейства Windows, є програмне забезпечення «X-Ways Forensics» [3].

«X-Ways Forensics» – це інтегрований комплекс, що дозволяє оперативно вирішувати практично весь спектр завдань комп'ютерної криміналістики та розслідування IT інцидентів – від знімання даних до складання звітів [4].

Програмний засіб «X-Ways Forensics» має окремий модуль для детального дослідження файлів реєстру операційних систем сімейства «Windows» та систему для створення різних видів звітів. Користувачу надається можливість створення звітів стосовно кожного окремого файлу реєстру по абсолютно різним параметрам. Наприклад, по кожному файлу реєстру (COMPONENTS, SYSTEM, SAM, SECURITY, DEFAULT, тощо) можливо дослідити та отримати звіти стосовно: кеш-пам'яті додатків, автозавантаженню операційної системи, фізичних пристроїв, використання вільного простору, історії подій, ідентифікації подій, мережі, окремо стосовно принтерів, інстальованих додатків та інше.

Судові експерти за експертною спеціальністю 10.9 «Дослідження комп'ютерної техніки та програмних продуктів» Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України на постійній основі використовують програмний засіб «X-Ways Forensics» в своїй діяльності та неодноразово впевнились в його ефективності.

Список використаних джерел:

1. Desktop Operating System Market Share Worldwide (2020). Вилучено з: <https://gs.statcounter.com/os-market-share/desktop/worldwide>

2. Матеріал из Википедии — свободной энциклопедии. Реестр Windows (2020). Вилучено з: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80_Windows;
3. X-Ways Software Technology AG. X-Ways Forensics/ WinHex. Integrated Computer Forensics Environment. Data Recovery & IT Security Tool. Hexadecimal Editor for Files, Disks & RAM (2020). Вилучено з: <http://www.x-ways.net/winhex/manual.pdf>
4. Техника для спецслужб. Программный комплекс "X-Ways Forensics" для проведения компьютерных экспертиз (2013). Вилучено з: <http://www.bnti.ru/des.asp?itm=6500&tbl=01.02.01.02>.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМВІДНОШЕННЯМИ ВИДАВНОЧО- ПОЛІГРАФІЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

Андрющенко Тетяна Юрївна

ORCID ID: 0000-0001-8620-5717

здобувач ступеня доктора філософії

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Пушкар О.І.

д-р. екон. наук, професор

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

Сучасне становище економіки та зростання конкуренції вимагають від видавничо-поліграфічного підприємства змінювати підходи до організації своєї роботи з стейкхолдерами (замовниками, постачальниками та іншими агентами). Враховувати поведінку стейкхолдера можна використовуючи рефлексивні підходу у взаємовідносинах. Моделювання поведінки стейкхолдера в умовах ринкової конкуренції може суттєво вплинути на відношення між підприємством та його стейкхолдерами. Моделювання поведінки дає змогу для прогнозування з подальшим впливом на стейкхолдера. В умовах високої конкурентної боротьби за споживача, постачальника чи клієнта, тобто стейкхолдера, в сучасних тенденціях швидкого реагування на зміни споживчого середовища сучасне видавничо-поліграфічне підприємство повинно пристосуватися до реалій сучасності. Які зробили необхідність швидко виявляти зміни в поведінці стейкхолдера та реагувати на них. Це можна вирішити за допомогою принципів рефлексивного управління.

Перелічені вище причини обумовлюють актуальність розробки концепції рефлексивного управління взаємовідносинами видавничо-поліграфічного підприємства зі стейкхолдерами.

Питанням теорії рефлексії приділяють увагу велика кількість дослідників, серед яких В.О. Лефевр, В.Є. Лепський, Г.П. Щедровицький,

Є.Н. Ємельянов, А.В. Карпов, А.С. Шаров, І.Н. Семенов, С.Ю. Степанова, Г.М. Андрєєва, О.О. Бодальов, І.С. Ладенко, А.В. Россохин та ін [1].

Рефлексивні моделі дозволяють розширити наукове уявлення про суб'єктах економічних систем, що підвищує адекватність моделювання. Це пов'язано в першу чергу з тим, що на відміну від традиційних, природно-наукових моделей, моделі рефлексивні не обмежуються відображенням матеріальної реальності економічної системи [2]. Однією з проблем при управлінні взаємодією видавничо-поліграфічного підприємства зі стейкхолдерами є формування певного переліку правил для бази знань систем підтримки прийняття рішень з управління взаємовідносинами, які в свою чергу слід розглядати через призму рефлексивного управління відносинами.

Відповідно до такого підходу особа, яка приймає рішення, дивиться на своє підприємство з ситуації контакту, наприклад, "банк - компанія", "інвестор - компанія", очима банкіра, інвестора і т.д. При цьому використовуються відповідні оціночні показники для оцінки рішення контрагента про контакт взагалі і про його параметри (обсяги, відсотки, тривалість і т.п.). Отже, виходячи з вищесказаного, методика моделювання об'єктів взаємодії передбачає виконання ряду етапів по виявленню необхідної інформації, обробки та інтерпретації отриманих результатів.

Список використаних джерел:

1. Мавріна, М. І. (2018) Еволюція підходів моделювання поведінки споживачів і попиту. Вісник одеського національного університету. Серія Економіка (IndexCopernicus). Т. 23. № 7(72). С. 205-2011.
2. Лепа, Р. М., Мадих, А.А. (2011) Перспективи використання рефлексивного підходу в економіці. Економіка: реалії часу. (1), 17-20. Вилучено із: <http://economics.opu.ua/files/archive/2011/n1.html>.

ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА ІКРИ ОЗДОРОВЧОГО СПРЯМУВАННЯ З ГАРБУЗОМ

Легутенко Альвіна Сергіївна

здобувач вищої світи другого (магістерського) рівня
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

Воєвода Надія В'ячеславівна

канд.техн.наук, старший викладач кафедри
інженерії харчового виробництва
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

Продукт, як правило, з фортифікованим вмістом певних дефіцитних нутрієнтів, що забезпечує позитивний вплив на здоров'я людини [1] перед представленням споживачеві має пройти органолептичне тестування на відповідність якісним показникам. Ця перевірка є попереднім підґрунтям до випуску пробної партії консервів та передбачає оцінку коментарів дегустаторів, які надають рекомендації щодо поліпшення смако-ароматичних властивостей продукції.

Основною перевагою органолептичного аналізу як методу оцінки якості продукції є можливість відносно швидкого визначення придатності продукту до споживання. Такі показники, як колір ікри, смак, запах, консистенція дають загальне уявлення про продукт і вказують на правильний вибір основних інгредієнтів та їх співвідношення [2].

Для цього на ТОВ «Плодоовочевий комбінат «Херсон» (м. Херсон) створена дегустаційна комісія для аналізу розробленої овочевої ікри оздоровчого спрямування згідно з ДСТУ 3797-98 «Консерви. Ікра овочева. Технічні умови» [3]. Органолептичну оцінку проводили за п'ятибальною шкалою з побудуванням «павутини якості» чотирьох зразків з різним співвідношенням компонентів. Результати дослідження нових видів консервів оздоровчого спрямування наведена у табл. 1 та рис. 1.

Таблиця 1

Результати дегустації розроблених консервів оздоровчого спрямування

Органолептичні показники	Зразок 1	Зразок 2	Зразок 3	Зразок 4
Зовнішній вигляд	5,0	5,0	5,0	5,0
Запах	4,5	4,5	4,5	5,0
Консистенція	5,0	5,0	5,0	5,0
Смак	4,0	4,5	4,5	5,0
Колір	4,0	4,5	4,0	5,0
Відділення рідини	4,0	4,5	4,5	4,5
Всього	4,42	4,67	4,58	4,92

[авторська розробка]

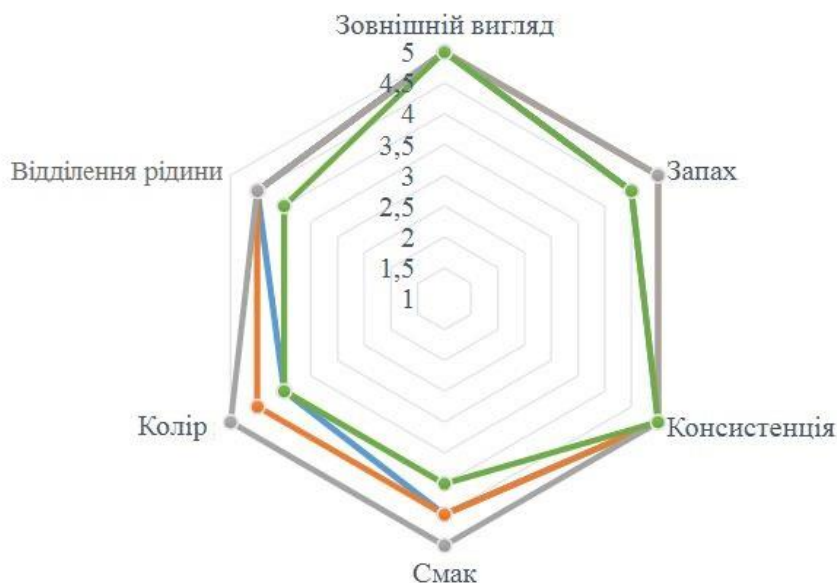

Рис. 1. Результати органолептичного аналізу розроблених зразків овочевої ікри оздоровчого спрямування

З приведених результатів зрозуміло, що удосконалення рецептури з метою поєднання позитивного впливу складу консервів на системи людини із високими смаковими якість є доцільним та не потребує зміни розробленого рецептурного складу у четвертому зразку. Тому перспективами подальших досліджень є аналіз фізико-хімічних та мікробіологічних показників овочевої ікри оздоровчого спрямування.

Список використаних джерел:

- Євлаш, В.В., Серік, М.Л., Горбань В.Г., Мурликіна Н.В. (2019) *Опорний конспект лекцій з дисципліни «Інноваційні технології дієтичних харчових продуктів» для студентів освітнього ступеня магістр спеціальності 181 «Харчові технології»*. Х.: ХДУХТ. Вилучено з http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/5203/1/2019.1_поз.50.pdf
- Кулик, А. С., Бандура, І. І., Сердюк, М. Є., Севастьянович, О. С., Булгаков, І. В., & Гапріндашвілі, Н. А. (2019). Розробка рецептури м'ясних консервів з грибами. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*, 9(1). Вилучено з <http://oj.tsatu.edu.ua/index.php/visnik/article/view/205/188>
- Консерви. Ікра овочева. Технічні умови: ДСТУ 3797-98*. (2000) Київ: Держстандарт України.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Воєвода Надія В'ячеславівна

канд.техн.наук, старший викладач кафедри
інженерії харчового виробництва

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

Лозенко Світлана Іванівна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Україна

Відповідно до розробленої Мінагрополітики і НААНУ галузевої програми розвитку виноградарства і виноробства України до 2025 року передбачено збільшення площ закладення виноградників до 10 тис. га щорічно [1]. Проте за п'ять останніх років загальні площі виноградників скоротилися на чотири тисячі гектарів (наразі в Україні менше 45 тис.га.). Це зумовило дефіцит виноматеріалів. Їх доводиться імпортувати, а це призводить до відтоку валюти за кордон [2].

В основному імпортується вино з країн СНД (понад 93% винопродукції). Провідні місця займають Молдова та Грузія. Останнім часом зріс імпорт із Франції, Італії, Словаччини, Іспанії та Німеччини. Проте, на частку вина із західних країн припадає лише 1,5% всього обсягу продажу. Лідерами залишаються вина Франції та Італії (1,9 та 1,4%), Чилі (1,2%), Словаччини (0,5%). Порівняно незначну частку займають Іспанія (0,33%), Німеччина (0,2%), ПАР (0,2%). Це негативно впливає на вітчизняне виробництво, бо імпорт частково заміщає його частку на внутрішньому ринку [3].

Тому доцільно проаналізувати основних виробників вин та виноматеріалів у Херсонській області та Україні загалом. У результаті дослідження доступних джерел зрозуміло, що Херсонська область налічує 7 виробників, які вказані у табл. 1.

Таблиця 1

Основні виробники виноматеріалів та вин Херсонської області

Виробник	Місцезнаходження	Вид продукції
ТМ «Курінь»	с. Степанівка, м. Херсон	Столові, кріплені вина та вермути (молоді вина)
Виноробне господарство Князя М.П. Трубецького	с. Веселе, Херсонська обл.	Витримані, марочні та молоді вина
ТОВ «Торгівельно виробнича компанія Квадро»	с. К. Лагері, Херсонська обл.	Виноматеріали
ПАТ «Цюрупинске»	М. Олешки, Херсонської обл.	Сухі та напівсухі, солодкі і напівсолодкі вина
ТОВ «Білозерський» (ТМ «WICE»)	СМТ Білозерка, Херсонської обл.	Сортові сухі і напівсолодкі вина, а

Продовження табл. 1

Виробник	Місцезнаходження	Вид продукції
		також фруктові ароматизовані вина
ТОВ «Кам'янський завод марочних вин»	с. Одрадокам'янка, Херсонська обл.	Десертні вина (експортують у Гузію)
ТОВ «Сепро БВВ»	м. Херсон	

[авторська розробка]

Загалом в Україні налічується 112 виробників, що дозволяє покрити попит споживачів. На рис. 1 наведена гістограма відповідно районування підприємств в Україні. Очевидно, що найбільша кількість підприємств у Одеській обл., де їх налічується 68. Також значну кількість вміщує Закарпатська обл. та м. Київ (по 13 підприємств).

Рис. 1. Районування підприємств з виробництва вин в Україні

Проте для покращення стану відповідної галузі необхідно вирішити ряд питань, які дозволять динамічно розвиватись підприємствам та збільшувати площі виноградників:

1. скасування акцизи на тихі і ігристі українські вина (зробить український продукт доступнішим для вітчизняного споживача);

2. відтворення спеціального фонду, в який будуть здійснюватися відрахування від роздрібного продажу вин, як це раніше було з 1,5% збором.

(наразі фактично відбувається сплата двох акцизів: акцизного податку, підтвердженого акцизною маркою, і податку на роздріб);

3. допомога у виході на міжнародні ринки, насамперед, завдяки створенню зон вільної торгівлі [3].

Список використаних джерел:

1. Виноробна галузь: стан та перспективи. *Аграрний тиждень. Україна*. Вилучено з <https://a7d.com.ua/agropoltika/2075-vinorobna-galuz-stan-ta-perspekti-vi.html>
2. Виноробна галузь України ризикує зникнути у найближчі часи. *Гаряча агрополітика*. Вилучено з <https://agropolit.com/news/15230-vinorobna-galuz-ukrayini-rizikuye-zniknuti-u-nayblijchi-roki--ekspert>
3. Для порятунку виноробної галузі уряду пропонують впровадити три ефективні кроки. *Аграрне інформаційне агентство*. Вилучено з <https://agravery.com/uk/posts/show/dla-poratunku-vinorobnoi-galuzi-uradu-proponuu-t-vprovaditi-tri-efektivni-kroki>

DOI 10.36074/11.09.2020.03

РЕЗОНАНСНІ ЯВИЩА В МАГІСТРАЛЬНИХ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖАХ

Самсонов Д.О.

здобувач вищої освіти факультету електроенерготехніки та автоматики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

Науковий керівник: В.В. Кучанський

ORCID ID: 0000-0002-8648-7942

канд. техн. наук, старший науковий співробітник
Інститут електродинаміки Національної академії наук України, Україна

Резонансом в електричному коливальному контурі називається явище різкого зростання амплітуди вимушених коливань при збігу частоти з власною частотою коливального контуру [1-4]. Як і в разі механічного резонансу, при резонансі в коливальному контурі створюються умови для надходження енергії від зовнішнього джерела в контур. Потужність в контурі максимальна в тому випадку, коли сила струму збігається за фазою з напругою. Тут спостерігається повна аналогія з механічними коливаннями: при резонансі в механічній коливальній системі зовнішня сила (аналог напруги в колі) збігається по фазі зі швидкістю (аналог сили струму) [5-8],

Ферорезонанс - це резонанс в колі, що містить хоча б один феромагнітний елемент. Феромагнітними елементами в електричних мережах є силові трансформатори, дугогасильні реактори, вимірювальні трансформатори струму і напруги, електродвигуни, тобто всі апарати, в яких є котушка з феромагнітним (сталевим) осердям. Особливістю котушки з феромагнітним осердям є нелінійна залежність струму від напруги (потому).

У звичайних умовах в такому колі немає умов для збудження резонансу, тобто незатухаючих коливань. Однак, при впливах на феромагнітний елемент, що призводять до насичення осердя, відбувається плавна зміна індуктивності цього елемента, що створює можливість виникнення резонансу між індуктивністю і ємністю.

При цьому якщо в схемі заміщення мережі ємність і індуктивність включені послідовно з джерелом змінної напруги, то виникає резонанс напруг, що супроводжується істотним збільшенням напруги на ємності і на всіх елементах мережі, з'єднаних електрично з цієї ємністю. У цьому випадку говорять про ферорезонанс перенапруг. У разі, якщо ємність і індуктивність феромагнітного елемента з'єднані паралельно з джерелом змінної напруги, то виникає резонанс струмів, що супроводжується істотним збільшенням в індуктивності і ємності мережі. У цьому випадку говорять про ферорезонансні надструми, як наприклад при неповнофазних режимах.

Мережа входить в стан ферорезонансу, яке є для трансформаторів напруги стійким. Струм в обмотках трансформатора напруги значно зростає, починається руйнування ізоляції, що призводить до виткових замикань. Режим ферорезонансу може бути основним, субгармонійним, квазіперіодичним або хаотичним. В основному режимі коливання струмів і напруг відповідають частоті системи. У субгармонійному режимі струми і напруги мають меншу частоту, для якої основна частота є гармонікою. Квазіперіодичний і хаотичний режими зустрічаються рідко. Те, який режим ферорезонансу виникне в системі, залежить від параметрів системи і від початкових умов. При раптовому виникненні в електричній мережі ферорезонансу шкідливий, він може повністю вивести з ладу електрообладнання, викликати збої в роботі пристроїв, привести до пробоя ізоляції, пожеж, а часом і до вибухів.

Найбільш небезпечний основний режим ферорезонансу, коли його частота збігається з основною частотою системи. Субгармонійний ферорезонанс на частотах в $1/5$ і $1/3$ основної частоти менш небезпечний, оскільки струми виявляються менше. Так, велика кількість аварій в мережах електропостачання та інших енергосистемах пов'язані саме з ферорезонансу, хоча спочатку причина може здатися неявній.

В оглядах аварійних ситуацій згадуються пошкодження трансформаторів напруги, електродвигунів, комплектних розподільних пристроїв зовнішньої установки, нелінійних обмежувачів перенапруг (ОПН) і вентилях розрядників. Вважається, що ці ушкодження відбуваються через виникнення внутрішніх перенапруг [9-11].

Достатніми підставами для такої кваліфікації є відсутність компенсувальних пристроїв в мережі, де необхідна їх установка згідно вимог Правил технічної експлуатації (ПТЕ). Наприклад в ПТЕ вказано, що при наявності дугового замикання або просто будь-якого однофазного замикання на землю у початковій стадії розвитку ферорезонансу виникає пошкодження трансформаторів напруги. Настільки спрощений підхід не дозволяє виявити справжні причини пошкодження обладнання, а отже, розробити ефективні заходи щодо запобігання подібним випадкам. У ряді випадків пошкодження

кваліфікуються через виникнення внутрішніх перенапруг в умовах, коли взагалі неможливо їх виникнення, наприклад, коли розвиток аварії починаються з міжфазного короткого замикання (КЗ). Для запобігання стрибкоподібних струмових перевантажень захисні ТН виконуються спільно з трансформаторами нульової послідовності (ТНП). Такі спеціалізовані пристрої називаються антирезонансними.

Список використаних джерел:

1. Y. Tugay, "The resonance overvoltages in EHV network," 2009 10th International Conference on Electrical Power Quality and Utilisation, Lodz, 2009, pp. 1-4, <https://doi.org/10.1109/EPQU.2009.5318812>.
2. Кузнецов В. Г., Тугай Ю. І. Кучанський В. В. (2012) Використання штучної нейронної мережі для визначення характеристик аномальних перенапруг. *Праці Інституту електродинаміки НАН України*, (31), 8–14.
3. Kuchansky V. (2016) Criteria of resonance overvoltages occurrence in abnormal conditions of extra high voltage transmission lines. *Scientific works of Vinnitsa National Technical University*. (4). 51–54.
4. Тугай Ю. І., Гай О. В. (2011) Оптиміальне секціонування схем розподільних електричних мереж *Праці ІЕД НАНУ*. (28) 10–14.
5. Y. I. Tygai and A. B. Besarab, "The mathematical model of voltage transformers for the study of ferroresonant processes," 2014 IEEE International Conference on Intelligent Energy and Power Systems (IEPS), Kiev, 2014, pp. 77-80, doi: 10.1109/IEPS.2014.6874207.
6. Кузнецов В.Г., Тугай Ю.І. (2000) Тенденції розвитку систем електропостачання. *Електротехніка та електроенергетика*, (2), 73-76.
7. Кузнецов В.Г., Тугай Ю.І.(2009) Підвищення надійності та ефективності магістральних електричних мереж. *Праці Інституту електродинаміки Національної академії наук України*, (23), 110-117.
8. Шидловський, А.К., Перхач, В.С., Скрипник, О.І., Кузнецов, В.Г. (1992) *Енергетичні системи з електропередачами та вставками постійного струму*. Київ: Наукова думка.
9. Постолатий В. М., Быкова Е. В., Кузнецов В. Г., Тугай Ю. И. (2003) Применение управляемых гибких электропередач переменного тока для оптимизации режимов электроэнергетических систем. *Технічна. Електродинаміка*, (4), 50-54.
10. Тугай Ю. І. (2007) Аномальні режими електричних мереж та їх оптимізація. *Праці Інституту електродинаміки Національної академії наук України*, (1), 63-64.
11. Козирський В. В., Тугай Ю. І., Бодунов В. М., Гай О. В. (2011) Інтеграція поновлюваних джерел енергії в розподільні електричні мережі сільських регіонів *Технічна електродинаміка*, (5), 63-67.

РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ БАЗИ ЗНАНЬ ПРО РОЗПІЗНАВАННЯ МІСЬКИХ БУДОВ НА ЦИФРОВИХ КОСМІЧНИХ ТА АЕРОФОТОЗНІМКАХ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Коломійцев Олексій Володимирович

ORCID ID: 0000-0001-8228-8404

Заслужений винахідник України, доктор технічних наук,
старший науковий співробітник, професор кафедри
*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний університет», Україна*

Рябуха Юрій Миколайович

ORCID ID: 0000-0001-9821-598X

доктор технічних наук, старший дослідник
*Науковий центр Повітряних Сил Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна*

Пустоваров Володимир Володимирович

ORCID ID: 0000-0003-3944-5771

начальник групи харківського представництва генерального замовника
Державне космічне агентство України, Україна

Крук Богдан Миронович

ORCID ID: 0000-0002-0937-8777

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий
співробітник науково-дослідного відділу
*Науковий центр Повітряних Сил Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна*

Закіров Замір Забірович

ORCID ID: 0000-0002-8456-9733

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник науково-
дослідного відділу
*Науковий центр Повітряних Сил Харківського національного
університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна*

Третяк Дар'я Вячеславівна

ORCID ID: 0000-0002-3476-2666

курсант 2 курсу
*Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна*

Анотація. У роботі запропоновано технологію формального представлення побудови інформаційної технології розробки бази знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища. Розроблена технологія визначає взаємозалежну сукупність етапів, з

можливістю подальшого розпаралелювання виконання підетапів, з урахуванням особливостей подання (формалізації) знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища.

Ефективне управління сучасним містом безпосередньо пов'язано з моніторингом міського середовища [1-3]. Підвищення оперативності і достовірності до інформації, що отримується при моніторингу міського середовища, можливо завдяки створення автоматизованої системи розпізнавання міських об'єктів на цифрових космічних та аерофотознімках з визначенням наявності їх змін як інтелектуальної автоматизованої системи.

Одним із основних елементів автоматизованої системи розпізнавання міських об'єктів може бути база знань (БЗ) – це дані, що є сукупністю правил, фактів, механізмів виведення, реалізованих на основі використання глибоких нейронних мереж або гібридних (нечітких нейронних мережевих) моделей, які є недостатньо дослідженими.

Відома значна кількість публікацій, що присвячені питанням розробки БЗ для різних цілей [1-3]. Однак, у якості базового підходу, використовується метод прототипування, який заснований на виконанні певної послідовності етапів розробки БЗ з проміжним поданням, уточненням і формуванням відповідного прототипу. У той же час, для етапів класичних технологій створення інтелектуальних систем, характерно досить умовне, не формалізоване, визначення меж виконання цих етапів і переходів між ними.

Вище зазначене ускладнює забезпечення технологічності створення прототипу БЗ моніторингу міського середовища з промислової точки зору та не дозволяє мінімізувати необхідний обсяг робіт щодо створення БЗ, а також ускладнює управління веденням розробки, формулювання завдань і функціональних обов'язків розробників.

Таким чином, розробка пропозицій щодо формалізованого представлення побудови інформаційної технології розробки БЗ про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища з використанням глибоких нейронних мереж та нечіткої логіки є актуальною науковою задачею.

За результатами проведених досліджень, пропонується інформаційну технологію розробки БЗ про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища з використанням глибоких нейромереж та нечіткої логіки представити у вигляді кортежу:

$$T^{KBF} = \langle P^{KBF}, \{S_i^{KBF}\}, \{C_j^{KBF}\}, \{L_m^{KBF}\}, \{M_n^{KBF}\} \rangle \quad (1)$$

де P^{KBF} – постановка завдання щодо розробки БЗ про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках;

$\{S_i^{KBF}\}$ – множина етапів розробки відповідної БЗ, $i = \overline{1, \dots, I}$, I – загальна кількість етапів розробки;

$\{C_j^{KBF}\}$ – множина зв'язків між етапами з множини $\{S_i^{KBF}\}$, $j = \overline{1, \dots, J}$, J – загальна кількість зв'язків;

$\{L_k^{KBF}\}$ – множина мов представлення знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках, $k = \overline{1, \dots, K}$, K – загальна кількість мов представлення знань;

$\{M_n^{KBF}\}$ – множина моделей представлення знань, $n = \overline{1, \dots, N}$, N – загальна кількість моделей.

У (1), у якості базових етапів з множини $\{S_i^{KBF}\}$ розглядаються модифіковані етапи розробки класичних інтелектуальних систем, тобто:

- етап ідентифікації знань $S_1^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$ щодо розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках;
- етап концептуалізації знань $S_2^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$;
- етап формалізації знань $S_3^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$;
- етап програмної реалізації (прототипування) $S_4^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$;
- етап програмної верифікації БЗ $S_5^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$.

Необхідно відмітити, що на етапі ідентифікації знань S_1^{KBF} виконується загальна постановка задачі по розробці БЗ P^{KBF} , які визначають необхідні ресурси і джерела знань. На етапі концептуалізації S_2^{KBF} формується концептуальна модель (поле знань) БЗ $M_1^{KBF} \in \{M_n^{KBF}\}$ при виконанні наступних підетапів:

1) виходячи з аналізу предметної області, визначається склад основних знань у вигляді вербального опису (склад поля знань) про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища – $S_2^{K(KBF)}$;

2) виходячи зі складу знань, формується поле знань (структура предметної області) M_1^{KBF} з використанням відповідної мови описів поля знань (у даній технології, що пропонується використовуються конструкції подання концептуальних моделей на основі мови об'єктно-орієнтованого моделювання UML $L_1^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\} - S_2^{M_1(KBF)}$.

На етапі формалізації (подання) знань S_3^{KBF} – формується математична $M_2^{KBF} \in \{M_n^{KBF}\}$ і логічна $M_3^{KBF} \in \{M_n^{KBF}\}$ моделі БЗ при виконанні наступних підетапів:

1) визначається формалізований склад знань про розпізнавання

міських будов на цифрових космічних і аерофотознімках та наявності змін у міському середовищі – $S_3^{KS(KBF)}$;

2) визначаються способи представлення знань і вибір (розробка) методів формалізації знань – $S_3^{KR(KBF)}$. Зокрема, для представлення знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних і аерофотознімках та наявності змін у міському середовищі, пропонується використання методів, що засновані на використанні інтервальних нечітких множин другого типу $L_2^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$, інтервальних нечітких логічних систем другого типу $L_3^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$ та модифікованих глибоких нейронних мереж (згорткових нейронних мереж) на основі попередньо навчених моделей $L_4^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$, а також моделей для семантичної сегментації $L_5^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$;

3) виконується безпосередньо формалізований опис знань (формування математичної моделі M_2^{KBF}) з використанням обраних способів подання та розроблених методів формалізації знань – $S_3^{KD(KBF)}$;

4) для кожної формалізованої підзадачі (сегментація міських будов на цифрових космічних і аерофотознімках, виявлення наявності змін у міському середовищі) розробляється узагальнений алгоритм її рішення (у рамках формування математичної моделі M_2^{KBF}), враховуються формалізовані знання і забезпечується виявлення тенденцій перебігу процесу побудови БЗ і представлення результатів вирішення підзадач – $S_3^{AM(KBF)}$;

5) елементи математичної моделі M_2^{KBF} , що розглядаються як процедурні знання, перетворюються у логічну модель БЗ M_3^{KBF} , що описується з використанням конструкцій представлення логічних моделей мови об'єктно-орієнтованого моделювання UML $L_1^{KBF} - S_3^{LM(KBF)}$.

На етапі програмної реалізації (попереднього прототипування) БЗ S_4^{KBF} формується фізична модель БЗ $M_4^{KBF} \in \{M_n^{KBF}\}$ та програмний прототип БЗ при виконанні наступних підетапів:

1) розробляється архітектура БЗ, яка визначає структуру, функції і взаємозв'язок компонентів БЗ – $S_4^{BA(KBF)}$. При цьому, у якості основних елементів БЗ використовуються функції приналежності нечітких множин, навчальна вибірка (неявна БЗ) і синаптичні карти нейромереж;

2) виконується реалізація (прототипування) компонентів БЗ – $S_4^{BP(KBF)}$. При цьому, реалізація компонентів БЗ включає розробку проектних рішень

(формування моделі M_4^{KBF}) за програмною реалізацією БЗ з використанням фізичних моделей мови об'єктно-орієнтованого моделювання UML L_1^{KBF} та безпосередню програмну реалізацію БЗ з використанням високорівневої мови програмування $L_6^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$ і (або) системи управління БЗ (даних) $L_7^{KBF} \in \{L_k^{KBF}\}$.

3) здійснюється наповнення БЗ на основі елементів математичної моделі M_2^{KBF} , що розглянуті як декларативні знання – $S_4^{BK(KBF)}$. При цьому, заповнення БЗ здійснюється як за результатами безпосереднього введення декларативних знань у базу (наприклад, при введенні нової або розширення існуючої навчальної вибірки), так і за результатами навчання елементів БЗ (наприклад, при навчанні нейромереж формуються відповідні синаптичні карти).

Отже, знання можуть бути представлені у вигляді синаптичних карт, які пропонується визначати за результатами побудови і подальшого навчання нейромереж з використанням спеціалізованих засобів моделювання.

Тестування (верифікація) БЗ $S_5^{KBF} \in \{S_i^{KBF}\}$ безпосередньо виконується або над проектними рішеннями, що представлені у вигляді моделей UML, або над програмним кодом, що реалізує прототип (або остаточну версію) БЗ про розпізнавання. У разі виявлення похибок, повернення може здійснюватися на будь-який попередній етап розробки БЗ, залежно від типу виявленої похибки.

Множина зв'язків $\{C_j^{KBF}\}$ між етапами з множини $\{S_i^{KBF}\}$, визначається порядком виконання цих етапів (прямі зв'язки $C_1^{KBF} - C_4^{KBF}$) і результати тестування (зворотні зв'язки $C_5^{KBF} - C_8^{KBF}$). Множину етапів інформаційної технології T^{KBF} можливо задати наступним чином:

$$\{S_i^{KBF}\} = \{S_1^{KBF}, S_2^{KBF}, S_3^{KBF}, S_4^{KBF}, S_5^{KBF}\}, \quad (2)$$

$$S_2^{KBF} = S_2^{K(KBF)} \cup S_2^{M(KBF)}, \quad (3)$$

$$S_3^{KBF} = S_3^{KS(KBF)} \cup S_3^{KR(KBF)} \cup S_3^{KD(KBF)} \cup S_3^{AM(KBF)} \cup S_3^{LM(KBF)}, \quad (4)$$

$$S_4^{KBF} = S_4^{BA(KBF)} \cup S_4^{BP(KBF)} \cup S_4^{BK(KBF)}. \quad ..(5)$$

Таким чином, розроблено пропозиції щодо формування бази знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках. Інформаційна технологія дозволяє реалізувати промислову розробку БЗ про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках з

використанням нейромереж і нечіткої логіки, з чітко визначеною і взаємозалежною сукупністю етапів. При цьому, можливе подальше розпаралелювання виконання підетапів, з урахуванням особливостей подання (формалізації) знань про розпізнавання міських будов на цифрових космічних та аерофотознімках при автоматизованому моніторингу міського середовища. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку може бути розробка пропозицій щодо використання засобів автоматизованого проектування БЗ у автоматизованих системах моніторингу міського середовища.

Список використаних джерел:

1. Сизов, А.П. (2009). Мониторинг и охрана городских земель: Учеб. пос. 2-е изд., перераб. и доп. Рекомендовано УМО геодезии и фотограмметрии для студентов вузов. М.: Изд-во МИИГАиК.
2. Бровка, Е.А., Кандоба, И.Н., Корнилов Ф.А. & Перевалов Д.С. (2015). Оперативный мониторинг структурных изменений изображений объектов на космических снимках земной поверхности. Программные продукты и системы. № 1 (109).
3. Коломійцев, О., Третьяк, В., Закіров, З., Кукобко, С., Калачова, В., & Мартовицький, В. (2020). Оптимізація завантаження файлів сховища даних в olap-файли на основі рангового підходу. InterConf, (25), 108-117. вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4300>.
4. Коломійцев, О., Рябуха, Ю., Карлов, Д., & Третьяк, В. (2020). Особливості організації і класифікація сучасних технологій реплікації даних. InterConf, (14). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/2058>.
5. Коломійцев, О., Рябуха, Ю., Калачова, В., & Третьяк, В. (2020). Аналіз методів і процедур шкального оцінювання в задачах прийняття рішень при проектуванні і супроводженні розподілених автоматизованих інформаційних систем. InterConf, (15). вилучено із <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/2309>.

СЕКЦІЯ III. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНСТРУКТ ВІРИ ЯК ПСИХОДУХОВНОГО ФЕНОМЕНУ

Бугерко Ярослава Миколаївна

канд. психол. наук, доцент

Західноукраїнський національний університет, Україна

Лукач Людмила Андріївна

магістр

Західноукраїнський національний університет, Україна

В сучасну епоху постмодерну соціогуманітарне знання стало центром суперечливих тенденцій: зберігається традиційне тяжіння науки до раціоналізму в поєднанні з постмодерністським плюралізмом і відмовою від стандартів. Особливо яскраво зазначені тенденції проявляються при вивченні такого складного феномена психодуховного життя людини як віра. В переважній більшості наукових досліджень зберігається гносеологічне розуміння зазначеного явища, однак все частіше появляються спроби узагальнити феноменологічні прояви віри в онтологічному, гносеологічному, аксіологічному вимірах.

Український дослідник В.П. Москалець визначає віру як «інтегративне, ціннісно-орієнтаційне утворення психіки людини; у ній представлені всі основні психічні феномени: пізнавально-мисленнєві, уявно-фантазійні, емоційні, вольові, несвідомі» [1]. Аналіз наукових розвідок з проблематики віри, показує, що до її характерних властивостей відносять: домінування почуттів над раціо, підсвідоме підґрунтя віри і її незалежність від волі, сенсовість, емоційність і чуттєвість, діяльнісно-вольовий характер, особистісне ставлення до предмета віри.

Водночас варто зауважити, що психологічне розуміння зазначеного поняття не є однозначним. Віра трактується як емоційно-ціннісне ставлення до чогось або когось, психологічне підґрунтя будь-якої діяльності людини, переконаність у можливості реалізації окресленої ідеї, здійсненності певних можливостей, як внутрішня установка людини, риса характеру [2]. Її відносять до різних сторін психічної дійсності – до структурних компонентів свідомості, особистості, до сфери почуттів, емоційних відносин, орієнтацій, установок та ін. Таким чином вона ніби «розчиняється» в різних явищах, стаючи всім і нічим, а її психологічна сутність вислизає з поля зору дослідників. Все це вказує на необхідність методологічного підходу до розгляду цього психодуховного феномену. Виділимо основні складові віри як психодуховного феномену людини (рис.1)

Чуттєво-іраціональна складова віри

Раціонально-дієва складова віри

Рис.1. Віра як психічна реальність внутрішнього світу людини

Використання циклічно-вчинкового підходу забезпечує цілісний інтегрований підхід до розуміння природи віри, розширює грані пізнання і глибину осмислення даного феномену, дає ту методологічну основу вивчення, котра виходить з уявлень про межові, кінцеві смисли буття і сенси життя людини, її роль і призначення в цьому світі.

Список використаних джерел:

1. Москалець, В.П. (2004). Психологія релігії : посіб. К.: Академвидав.
2. Климишин, О. І. (2010). Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід. Івано-Франківськ : Гостинець.

СЕКЦІЯ IV. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI 10.36074/11.09.2020.04

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Дмитрук Зоя Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0003-4279-2838

головний спеціаліст¹, аспірант кафедри педагогіки,
адміністрування та соціальної роботи²

¹Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

²ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Україна

Науковий керівник: Махinya Тетяна Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Україна

Управлінську діяльність закладу загальної середньої освіти розглядаємо як сполучення різних функцій (видів діяльності). Спеціалізовані види різноманітної діяльності визначаємо функціями управління. Слово "функція" у перекладі з латинського означає "здійснення, виконання". Кожна функція спрямована на вирішення специфічних, різноманітних і складних проблем взаємодії між окремими підрозділами, що вимагають здійснення певного комплексу конкретних заходів.

На думку науковців, зокрема В. Маслова, функції управління – це операції, дії суб'єкта управління відповідні послідовній зміні стадій управлінського циклу, а сукупність цих функцій становить зміст процесу управління [2]. Слід зазначити, що сучасний розвиток управлінських функцій керівника ЗЗСО обумовлює реформування загальної середньої освіти в Україні.

Головними ознаками для класифікації функцій управління є:

1) вид управлінської діяльності, що дозволяє відрізнити одну роботу від іншої в процесі поділу управлінської праці;

2) спрямованість видів діяльності на керований об'єкт чи фактори зовнішнього середовища [7].

Модель управління позиціонуванням ЗЗСО на регіональному ринку освітніх послуг ґрунтується на певних маркетингових підходах, зокрема, і на маркетингово-зорієнтованих функціях управління, визначених З.Рябовою [4]. Погоджуємось з науковцем, яка вважає, що в умовах становлення ринкових відносин у всіх сферах життя суспільства, актуальною технологією

управління ЗЗСО стає технологія маркетингового управління, яка включає модернізовані функції управління під назвою: маркетингово-зорієнтовані управлінські функції. Детально їх розглянемо: інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційно-виконавська, контрольна-діагностична, регулятивно-корегувальна.

В інформаційно-аналітичну функцію нашої моделі входить забезпечення збору управлінської інформації, здійснення аналізу ресурсного забезпечення освітніх послуг, які надаються споживачам, та процесу позиціонування ЗЗСО, здійснення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища ЗЗСО (наголошуємо на прямому та зворотному зв'язках між цілеутворюючим та теоретико-методологічним компонентами моделі; до цілеутворюючого компоненту надходить проаналізована інформація за методикою PEST і SWOT аналізу), здійснення аналізу якості освітніх послуг та інших основних позицій процесу позиціонування ЗЗСО на регіональному ринку освітніх послуг, створення аналітичного підґрунтя для формування програм по оцінці перспектив.

Постановка цілей маркетингу, їх оцінка та визначення пріоритетів відноситься до *мотиваційно-цільової функції*.

Планово-прогностична функція, яка є початком управлінського циклу, зумовлена нерозривним зв'язком планування та прогнозування, а саме: розроблення моделі передбачає прогнозування результатів її реалізації, і водночас, прогноз наслідків діяльності ґрунтується на моделі управлінських дій. Розроблення моделі управлінської діяльності на основі систематизованої інформації, а також встановлення взаємозв'язків між всіма елементами, з урахуванням їх особливостей та повноти, означає реалізацію зазначеної функції.

Організаційно-виконавська функція забезпечує організацію маркетингової діяльності ЗЗСО, формування потреби та стимулювання персоналу до неї.

Контрольно-діагностична функція нашої моделі базується на накопиченні даних про результати маркетингової діяльності, діагностуванні та оцінці результатів діяльності ЗЗСО, зокрема процесу позиціонування; висновках щодо покращення та удосконалення відповідних програм і проектів.

Регулювання маркетингової програми під час її реалізації, внесення оперативних змін та коректив в процес управління ЗЗСО відноситься до *регулятивно-корегувальної функції*.

Крім того, в нашій моделі управління мають важливе місце проектно-зорієнтована, креативно-інноваційна, рефлексивна функції та функція державно-громадського управління, які пов'язані з особливостями новітньої освітньої парадигми.

Сучасні науковці та менеджери звертають увагу на проектний напрям управлінського процесу. І ЗЗСО, щоб бути ефективним, рости і набувати конкурентоздатність на ринку освітніх послуг, обирають курс проектного управління. Управління проектом тепер є необхідною складовою «портфеля знань» і компетенції всіх керівників [5]. Кожен проект має розглядатися з

позицій загальної стратегії, як інструмент її реалізації, а стратегія – реалізовуватися на засадах проєктного підходу до реалізації пріоритетів [6].

Отже, *проєктно-зорієнтовану функцію* управління розглядаємо як управлінські дії, що спрямовані на виконання проєкту та охоплюють планування проєктних завдань, їх інтеграцію, координацію, реалізацію. Зазначену функцію моделі управління процесом позиціонування ЗЗСО на регіональному ринку освітніх послуг вважаємо цінною як один з унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів.

Рефлексивна функція відноситься до соціально-психологічних аспектів управління. Визначаємо рефлексію як важливий механізм розвитку особистості керівника та взагалі управлінської діяльності, спрямований (механізм) на самопізнання й усвідомлення власних дій і станів, ролі та місця в діяльності. Рефлексивна функція управління дає можливість усвідомлювати дію: оцінювати мету з точки зору перспективи успіху, коригувати її з урахуванням різних норм, відчувати відповідальність за можливі результати, усвідомлювати їх наслідки.

На нашу думку, система управління ЗЗСО, зокрема процесом позиціонування, повинна передбачати інтеграцію цілей, ресурсів, персоналу та його знань, навичок, інтелекту, вмотивованості дій, безперервний розвиток креативності працівників та колективну співпрацю. Таким чином, актуалізується необхідність управління інноваційним становлення та креативним розвитком ЗЗСО. Слід зазначити, що глобальним завданням кожної освітньої організації, на нашу думку, є підтримка креативності у всіх складових діяльності організації. Справжню цінність для організації креативність становить у тому випадку, коли систематизована і піддається управлінню і контролю [3].

Отже, розглядаємо *креативно-інноваційну функцію* моделі управління позиціонуванням ЗЗСО на регіональному ринку освітніх послуг як окремий інтегруючий чинник впливу на кінцеві результати освітніх організацій, який системно впливає на проєктування, реалізацію найефективніших технологій розвитку, раціональне використання професійних, соціальних, інформаційних, фінансових, економічних факторів успішної діяльності ЗЗСО.

Слід зазначити, що стратегічні задуми креативно-інноваційного управління ЗЗСО повинні здійснюватися у відповідній послідовності, із науково-теоретичним, методологічним та організаційно-економічним супроводженням та забезпечувати системність управлінських впливів за рахунок поєднання інноваційних технологій, методів і механізмів з метою досягнення системної ефективності результатів функціонування зазначених освітніх організацій.

Основним завданням *функції державно-громадського управління* нашої моделі вважаємо забезпечення діалогу адміністрації та педагогічного колективу ЗЗСО з органами громадського самоврядування, установлення рухомої рівноваги між державним регулюванням та процесами самоорганізації, що відбуваються в соціально-педагогічних системах.

Запорукою прогресивних змін в освіті України має стати утвердження державно-громадської моделі управління нею - зазначав Василь Кремень, - урівноваження впливу державного та громадського чинників на стан і перспективи розвитку системи освіти набуває вирішального значення [1]. Погоджуємося з думкою науковця і вважаємо, що процеси демократизації, зокрема функція державно-громадського управління ЗЗСО сприятиме підвищенню конкурентоздатності та розвитку освітніх організацій.

Слід зазначити, упорядкування управлінських функцій та підтримка гармонійності їх плину й узгодження, повинні постійно знаходитись в стані безперервного і своєчасного оновлення шляхом обрання найбільш адаптованого до діючих умов виду управління.

Список використаних джерел:

1. Кремень, В. Г. (2001) Державно-громадська модель управління освітніми змінами. Директор школи (4).
2. Маслов, В. І. (1996) Теоретичні основи педагогічного менеджменту, 87-89.
3. Моисеєнко С.С. (2009) Принятие креативных решений на различных уровнях экономической деятельности. Креативная экономика (10), 38-45.
4. Рябова, З.В. (2013) Теоретико-методологічні засади маркетингового управління навчальною діяльністю інститутів післядипломної освіти, 39-40.
5. Тернер, Дж. Родни (2007) Руководство по проектно-ориентированному управлению. Издательский дом Гребенникова, 540-550.
6. Шаров, Ю. П. (2011) Стратегічне планування в публічному управлінні. Дніпропетр.: ДРІДУ НАДУ, 99-104.
7. Шоробура, І. М. (2015) Менеджмент вищої освіти. Хмельницький, 244-249.

DOI 10.36074/11.09.2020.05

СТАН ВИХОВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕРІОД 1939-1941РР

Лушпай Тетяна Іванівна

аспірантка

*Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського, Україна*

Проблема патріотичного виховання завжди займала одне з провідних місць у вітчизняній педагогічній та філософській думці. У сучасній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Як результат ефективного патріотичного виховання у дітей чітко формується патріотизм. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

Патріотизм – соціально-історичне явище. Елементи його виникли як усвідомлення родових зв'язків, обрядів, звичаїв [1].

У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття [2].

Загальновідомо, що з початком війни в містах і селах України відбувалися жорстокі бої, було зруйновано пам'ятки історії і культури, театри, школи, дитячі садки та долі мільйонів людей. Протягом 1939–1941 рр. територія України була окупована німецькими військами, багато дитячих садків та закладів освіти припинили свою роботу, значна кількість була зруйнована, а в їх приміщеннях розміщені казино, стайні тощо. За таких умов робота в галузі дошкільного виховання за короткий час була переформатована та переведена в режим воєнного часу.

Значним чинником, що сприяв реорганізації процесу формування в дошкільників патріотичного почуття за умов, що склалися, стала необхідність забезпечення перемоги та збереження життя дітей на підставі швидкої перебудови системи державного управління з дотриманням принципів жорсткої централізації, партійно-ідеологічної спрямованості та тимчасової воєнної доцільності.

У складний для країни час радянський уряд виявляв високий рівень піклування про дітей, які залишались на фронтівій або прифронтівій території– вони були евакуйовані в тил. Тогочасне життя, сповнене прикладами героїзму радянських людей на фронтах та в тилу, давало невичерпний матеріал для виховання в дітей любові до Батьківщини, її людей, Радянської Армії.

У вересні 1939 р. територія Західної Волині увійшла до складу радянської України. Систему освіти уніфікували відповідно до радянського законодавчого поля. Уперше дошкільні заклади стали державними стаціонарними установами. В листопаді 1939 р. Народний комісаріат освіти УРСР видав постанову про реорганізацію освіти, особливу увагу в ній приділяли дитячим садкам [3]. Згідно з постановою Раднаркому УРСР від 4 березня 1940 р. педагогічні ліцеї та семінарії реорганізували у педагогічні училища з дошкільним відділом. Відповідно до вказаного документа потрібно було в місячний термін розробити план організації в західних областях дитячих будинків, садків і майданчиків [3].

Розуміючи переваги дошкільного виховання, інтелігенція порушувала це питання у програмних засадах різних культурно-просвітницьких товариств. Однак через брак коштів, матеріальної бази, професійних кадрів та неприйняття частиною населенням переваг дошкільних установ кількість дитячих садків щодо загальної кількості дітей була мізерною. І тому на території регіону діяли літні табори для дітей. На жаль, відчутним було національне розмежування, яке не згуртувало педагогів для вирішення спільної проблеми дошкільної освіти.

Після встановлення нацистського режиму на території України виникли українські організації, адже інтелігенція плекала надію на відродження державності. 23 листопада 1941 р. у Рівному відбулося святкове відкриття «Просвіти». У жовтні 1942 р. просвітяни створили свої осередки в Дубні, Ковелі, Володимирі, Кременці та інших містах, відкривалися філії і в селах. Саме «Просвіта» доклала чималих зусиль, щоб продовжити справу налагодження дошкільного виховання українських дітей. Майже всі окружні організації прагнули створити дитячі садки та провести спеціальні курси навчання для вихователів. Для слухачів викладали педагогіку, сестринську справу, українську мову та літературу. Такі курси діяли в Рівному та Луцьку [4].

За короткотривалий радянський період 1939–1941 рр. дитячі садки вперше стали стаціонарними й утримувалися державним коштом. Під час німецької окупації українське жіноцтво продовжувало створювати заклади для дошкільнят. Досвід, набутий у кожний історичний проміжок часу, удосконалювався і передавався наступним поколінням.

Аналіз архівних та наукових джерел дозволяє зробити висновок про те, що 30-ті рр. минулого століття знаменувалися подальшим розвитком та зміцненням системи дошкільної освіти саме у напрямі патріотичного виховання та на цьому тлі формуванням у них патріотичних почуттів.

Список використаних джерел:

1. *Мала енциклопедія державознавства* (1996). Київ: Довіра: Генеза.
2. Фролова, И.Т. (1986) *Философский словарь*. Москва: Политиздат.
3. *Культурне життя в Україні. Західні землі* (1995). (Т. 1. 1939–1953). Київ: Наук. Думка.
4. Савчук, Б. (1996) *Волинська «Просвіта»*. Рівне: Ліста.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ

Гриців Віталія Богданівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
та соціально-гуманітарних дисциплін

Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», Україна

У наш час компетентнісний підхід якнайповніше відповідає запитам виробничої сфери та є радикальним засобом модернізації вищої освіти, забезпечуючи оновлення змісту освіти у відповідь на нову соціально-економічну реальність. Так, наприклад, В. Сластьоніна підкреслює, що сучасна вища школа має бути орієнтована насамперед на компетентнісну модель професійної підготовки. На його думку, саме професійна компетентність має бути закономірним результатом здобутої освіти [4].

Учений Е. Зеєр розглядає компетентнісний підхід як важливий засіб модернізації професійної освіти. На думку вченого, впровадження

компетентнісного підходу в професійній освіті буде сприяти досягненню його основної мети – підготовці висококваліфікованого фахівця відповідного рівня й профілю, конкурентоспроможної на ринку праці, такого, що вільно володіє своєю професією й орієнтований в суміжних сферах діяльності, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної й професійної мобільності [2].

Важливість компетентнісного підходу в Україні обумовлена необхідністю адаптації освітньої системи до нових технологій виробничої діяльності.

Правда, тлумачення власне поняття компетентності залишається неоднозначним. Це поняття використовують для позначення особи, яка володіє компетентністю, має знання у певній галузі чи певні повноваження.

Як показує аналіз наукових літературних джерел з цієї проблеми, на сьогодні можна вести мову як про широке, так і про більш вузьке трактування поняття «компетентність». За широкого тлумачення компетентність прийнято розглядати як певний рівень психічного розвитку особистості, що дає їй можливість успішно діяти у соціумі. У вузькому тлумаченні компетентність – це ступінь включеності особистості у діяльність. З урахуванням таких пояснень змісту компетентності можна стверджувати, що компетентність є і готовністю, і здатністю особистості функціонувати у будь-якому середовищі.

Не вирішеним на сьогодні залишається лінгвістичний аспект проблеми, оскільки поняття «компетентність» запозичено з англійської мови, що ускладнює процедуру розкриття його змісту і загалом точного перекладу. Через це у педагогіці явище компетентності вчені трактують досить неоднозначно. Так, наприклад, учені В. Соф'їна, В. Полянін визначають компетентність як структурне та динамічне утворення, що поєднує знання, вміння, ділові та особистісні якості фахівця, які дозволяють підвищити ефективність вирішення професійних завдань різного рівня складності [5]. І. Гушлевська, розмежовуючи поняття «компетентність» та «кваліфікація», вважає, що компетентність, окрім знань, навичок і досвіду, означає ще й здатність використовувати отримані знані, усвідомлене ставлення до професійної діяльності, особистісні якості [1].

Загалом, як бачимо, одні автори характеризують компетентність з точки зору того, на що спроможна компетентна людина (йдеться про результат формування компетентності), інші – на основі структури компетентності. Думки науковців щодо сутності професійної компетентності теж різнопланові: від розгляду компетентності як сукупності знань, умінь та навичок до синонімічного трактування понять «професіоналізм» та «кваліфікація». Оскільки не доведено справедливості жодної з цих наукових думок, то всі зазначені погляди можна вважати рівноправними. Найбільш важливими є визначення компетентності, які можна поєднати у декілька груп:

1) Визначення, що характеризують компетентність через її зовнішні прояви: «компетентність» – це здатність людини діяти за межами навчальних ситуацій або здатність використовувати знання, вміння та навички в нових умовах, здатність формулювати кваліфіковані судження, приймати адекватні рішення у проблемних ситуаціях, досягати поставленої. За такого підходу до структури компетентності включають певні особистісні характеристики,

зокрема творчі здібності, що дозволяють використовувати знання та уміння у нових сферах, аналітичність мислення, самостійність у прийнятті рішень, здатність розв'язувати проблеми.

2) Визначення, що акцентують увагу на окремих структурних компонентах компетентності – компетенціях, на здібностях, готовності до пізнання та відносинах (зразках поведінки), необхідних для виконання діяльності, здатностях та уміннях виконувати відповідні трудові функції, готовності до діяльності, а також на окремих особистісних якостях А. Маркова [3].

3) Визначення, у яких виявлено насамперед авторський погляд на структуру компетентності (йдеться переважно про професійну компетентність чи професійно-етичну компетентність).

4) Визначення в межах функціонально-діяльнісного підходу, відповідно до якого компетентність є єдністю теоретичної і практичної готовності до професійної діяльності, до виконання професійних функцій, а «параметри» професійної компетентності залежать від функціональної структури професійної діяльності (теоретичних та практичних умінь).

5) Визначення, що опираються на чотирирівневу модель компетентності: перший та другий рівні – знання, уміння та навички, третій рівень – норми, цінності та стандарти поведінки, моральні критерії і знання етикету, четвертий рівень – мотиви та самооцінка. Такого підходу дотримуються насамперед європейські дослідники.

Загалом можна стверджувати, що вчені розглядають професійну компетентність як багатоаспектне та динамічне явищем, оскільки воно змінюється відповідно до процесів, що відбуваються у суспільстві, а зміст його залежить від рівня розвитку науки, соціуму, економіки тощо. Важливими характеристиками компетентності дослідники називають високий рівень якості навчальних досягнень, науково орієнтовані дії, логіку практичного виконання дій, інтелектуально-моральну саморегуляцію, прагнення до самоствердження, широкі соціальні мотиви та ін., узагальнений аналіз наукової літератури дозволяє трактувати поняття «професійна компетентність» як особистісну властивість, що охоплює сукупність професійних теоретичних знань, цінностей, умінь та навичок, індивідуальних якостей, досвіду, які дозволяють ефективно та результативно виконувати завдання професійної діяльності.

Етична компетентність є інваріантною характеристикою, вагомою складовою професійної компетентності, що дозволяє виконувати професійну діяльність на високому рівні відповідно до моральних засад професійної діяльності. Етичну компетентність можна охарактеризувати як систему професійних норм і правил поведінки, що відпрацьовані досвідом професійної діяльності, а також як інструмент психологічного впливу через поведінку на внутрішній світ людини. Для більш конкретного визначення сутності професійно-етичної компетентності працівників важливе значення має урахування особливостей їх професійної діяльності в етичному аспекті.

Список використаних джерел:

1. Гушлевська, І. (2004) *Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.* (с.22–24). Шлях освіти.
2. Зеер, Э. Ф. (2005) *Модернизация профессионального образования: компетентностный подход.* (с. 216) Москва: психол.-соц. ин-т.
3. Маркова, А. К. (1996) *Психология профессионализма.* (с.312) Москва: Просвещение.
4. Слостенин, В. А. (1997) *Педагогика : инновационная деятельность.* (с.350). Москва: Академия.
5. Софьина, В. Н. (2008) *Акмеологический подход к развитию профессиональной компетентности специалистов инженерного профиля.* (с.220) Монография. Ковров: КГТА.

СЕКЦІЯ V. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

E-MAIL НА ДЕРЖАВНОМУ ІСПИТІ З ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ. ТИПОВІ ПОМИЛКИ

Худи Вікторія Владиславівна
аспірант

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Республіка Польща

На державних сертифікаційних іспитах з польської мови як іноземної, в письмовій частині (*pisanie*) є завдання, метою яких є перевірка вміння правильно редагувати популярні жанри польською мовою. У статті розглядаються письмові роботи з 2019 року. Проаналізовано роботи осіб східнослов'янського походження, оскільки слов'яни зі сходу складають переважну більшість тих, хто здає державний сертифікаційний іспит. З тієї ж причини були розглянуті роботи з рівня B1 – який є найбільш популярним серед іноземців. Проведений аналіз помилок може бути корисним в методичній роботі викладачів польської як іноземної.

У 2019 році державний сертифікаційний іспит з польської мови як іноземної проводився тричі. Іспити відбувалися в березні, червні та листопаді. Вони також були проведені в Центрі польської мови та культури для польської діаспори та іноземців в Любліні. Авторка проаналізувала роботи саме з цього Центру.

Під час листопадової сесії, на рівні B1 з'явився офіційний електронний лист. Завдання було наступне: «*Nie może Pani/Pan przyjść jutro na lekcję języka polskiego. Proszę napisać e-mail do nauczyciela, wyjaśnić powody nieobecności i zapytać o materiały z lekcji*» (40 слів). Це завдання вибрало 39 (тобто 42%) осіб.

Офіційний електронний лист повинен містити певні елементи структури, а саме:

- офіційне звернення до адресата;
- основну частину;
- офіційне прощання;
- підпис (повне ім'я та прізвище відправника).

Офіційне звернення до адресата, у офіційному листі, повинно звучати наступним чином: *Szanowna Pani; Szanowny Panie Dyrektorze / Profesorze* і т.д. Допускається також звернення типу: *Dzień dobry*. Офіційний електронний лист має закінчуватися фразами типу: *Z poważaniem; Z wyrazami szacunku* і т.д. Е-mail також повинен бути підписаний повним ім'ям та прізвищем.

У реальному офіційному електронному листі, важливим елементом структури є тема повідомлення, що розміщується у відповідній лінійці, яку відправник не повинен пропускати. Під час іспиту цей елемент не був

обов'язковим, оскільки до аркуша іспиту не включено всього графічного вигляду повідомлення електронної пошти.

Екзаменатори також звертали увагу на абзаци (тут: початок нової думки з наступного рядка). Найпоширеніші помилки, зроблені іноземцями, проілюстровані в таблиці 1.

Таблиця 1

Офіційний e-mail - типи помилок у числовому і процентному порівнянні

	Тип помилки	кількість робіт	у відсотках
1	Неправильне або відсутнє прощання	32	82
2	Неправильне звернення до адресата	29	74
3	Неправильне графічне оформлення	24	61,5
4	Орфографічні помилки	9	23,1
5	Називний відмінок замість кличного у зверненні до адресати	8	20,5
6	Відсутність підпису	7	18
7	Неправильний підпис	5	13
8	Стилістичні помилки у зверненні до адресата	4	10

Аналіз помилок, представлених у таблиці, показує, що 32 особи (82%) не змогли правильно завершити лист. Найпоширенішими помилками були неправильні конструкції в офіційній кореспонденції (напр. *Pozdrawiam; Do widzenia; Z góry bardzo dzięk*). 29 осіб (70%) не змогли правильно звернутися до адресата, зафіксовано такі помилки, як: *Dzień dobry panie Katarzyna; Drogi Panie Jakubie; Dzień dobry szanowna pani dr Kowalska; Szanowna pani Ewo*. Неправильне графічне оформлення (текст без абзаців) з'явився в роботах 24 іноземців. 9 осіб (23%) не дотрималися правила написання великою літерою звертань, найчастіше в словах *pani, pan*. Невживана в польській мові у звертаннях до адресата, форма називного відмінка (замість кличного) була зафіксована у 8 (близько 21%) роботах: *Szanowny pan; Szanowny Pan Profesor; Szanowna pani Natalia*. 18%, тобто 7 осіб, що здавали екзамен, не підписали свій електронний лист, що є серйозним порушенням правил написання такого типу листів. Некоректний підпис (напр.: *Oksana; Natalia; studentka Tetiana; Andrii*) з'явився у 5 роботах (13%). Стилістичні помилки у зверненні до адресата (напр.: *Cześć Marto; Witam; Droga pani*) в 4 роботах (10%).

На підставі аналізу робіт, можна зробити висновок, що тільки 7 осіб, тобто менше 18% змогли правильно написати офіційний електронний лист до вчителя. Варто пам'ятати, що завдання виконували люди, які здавали іспит у групі, адаптованій до потреб дорослих, які, можна припускати, мали контакт з офіційною кореспонденцією.

Знання типів помилок, які допускають особи, що здають екзамен з польської мови як іноземної, може бути корисне в процесі навчання. Дозволяє ефективно організовувати заняття і підібрати відповідні навчальні матеріали (в залежності від рівня знання мови) з точки зору потреб учнів, які

вивчають польську як іноземну, як і тих, хто готується до сертифікаційного іспиту з польської на мовних курсах.

Список використаних джерел:

1. *Programy do nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1-C2*, praca zbiorowa, 2011, Kraków.
2. *Standardy wymagań egzaminacyjnych*, w: *Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie egzaminów z języka polskiego jako obcego*, Dz. U. z dnia 20 marca 2016, [<http://prawo.sejm.gov.pl>]
3. <http://certyfikatpolski.pl/o-egzaminie/zbiory-zadan/>

ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ I–II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ: ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ

Дражан Наталія Степанівна
викладач I категорії
Черкаський бізнес-коледж, Україна

Компетентнісний підхід у навчанні української мови в закладах вищої освіти I – II рівнів акредитації передбачає формування у студентів ключових освітніх компетенцій, зокрема комунікативної.

Під останньою розуміється опанування студентами на заняттях української мови всіма видами мовлення. Перш за все, вони мають набути практичні навички усного та письмового мовлення, а також вправність у застосуванні мови в різних життєвих обставинах [2].

Для того, щоб студенти підвищили рівень мовної майстерності, викладачу української мови під час своїх занять потрібно використовувати різні методи та прийоми навчання. Наприклад, варто віддати перевагу таким видам вправ, як: текстові, що пов'язані з ґрунтовним аналізом прочитаних творів; усний та письмовий переказ тексту; твір-опис, твір-висловлювання, твір-міркування та твір-розповідь; створення без попередньої підготовки прозових або віршованих творів; розгорнуті відповіді на питання; відгуки про прочитані книги, театральні вистави, переглянуті кінофільми та відвідані виставки; оформлення ділових документів (заява, лист-звернення, лист-запрошення, оголошення, службова записка тощо) [1].

До сучасних засобів навчання, що сприяють формуванню комунікативної компетенції, фахівці відносять: інформаційно-комунікативні технології, комп'ютерні класи, інтерактивні дошки та мультимедійні презентації [2].

Також формуванню комунікативної компетенції у студентів закладів вищої освіти (ЗВО) I – II рівнів акредитації сприяють різні форми організації навчального процесу. Зокрема, аудиторна, дистанційна, індивідуальна, індивідуально-групова та групова [1].

Варто звернути увагу й на те, що особливе місце у процесі набуття відповідної компетенції відводиться інтерактивним методам навчання, що, зі свого боку, пов'язані з діалоговим навчанням. Насамперед йдеться про такі моделі спілкування, як: «викладач – студенти», «студент – студент». Набути в такий спосіб комунікація вважається багатосторонньою, адже розвиває у студентів навички критичного мислення, вміння точно формулювати свою думку та з повагою сприймати альтернативну, брати активну участь у виступах і дискусіях, дотримуватися культури мовлення при спілкуванні тощо [1].

Стосовно методів інтерактивного навчання на заняттях української мови у ЗВО I – II рівнів акредитації, що сприяють формуванню комунікативної компетенції студентів, то до них відносяться: кейс-метод, метод «мозкового штурму», дискусійна платформа, дебатний турнір, ділові та рольові ігри, метод Сократа (аргументований діалог), колективна форма роботи під час заняття [2].

Отже, вивчаючи всі аспекти зазначеної в даній публікації проблеми, авторка дійшла висновків, що формування комунікативної компетенції у студентів ЗВО I – II рівнів акредитації є одним із важливих завдань викладання курсу української мови. Викладачу необхідно створювати під час занять української мови мовні ситуації, постійно діагностувати комунікативні здібності студентів та сприяти їх формуванню, використовуючи різноманітні методи, засоби та прийоми навчання.

Список використаних джерел:

1. Масловська, Л. (2017). Формування мовленнєвої компетенції студентів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. – Режим доступу: <http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/zbirnik-1017-inozem.pdf#page=1>
2. Шиянюк, Л. (2013). Кейс-метод у формуванні комунікативної компетентності студентів технічного вишу на заняттях з української мови. – Режим доступу: <file:///C:/Documents%20and%20Settings/%D0%A137257%1648%>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ СЛОВНИКІВ (ВИДОВА ТА ТИПОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ)

Мельник Ганна Віталіївна

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Республіка Польща

Огляд словників варто розпочати із в'яснення поняття «лексикографія». А. П. Грищенко пише, що лексикографія – це «... розділ мовознавства, предметом якого є теорія і практика укладання словників різних типів» [1], в свою чергу С. О. Караман зазначає, що лексикографія – це «Розділ мовознавства, який займається теоретичними проблемами укладання словників, збиранням, упорядкуванням та описом словникового матеріалу» [2], а в посібнику О.П. Бодика та Т. М. Рудакової лексикографія – це ще й «... сукупність словників певної мови і наукових праць з цієї галузі» [3].

Підсумовуючи, можемо сказати, що лексикографія (словникарство) – це розділ мовознавства, який займається творенням словників та опрацюванням їхніх теоретичних засад [3].

В цій статті проаналізуємо польсько-українські та українсько-польські словники, які видавались від 20-х років ХХ століття і до сьогодні, з метою визначення найкраще представленої лексикографічно галузі знань, а також з метою визначення, який тип словників переважає на українському та польському видавничому ринку.

На потреби дослідження було розглянуто 50 словників, виданих як на українському, так і на польському видавничому ринку.

Серед аналізованих словників можемо виділити загальномовні та спеціалізовані. В свою чергу загальномовні словники вдалося поділити на односторонні та двосторонні. Також на українському та польському видавничому ринку доступні спеціалізовані словники, які містять лексику мови спеціального призначення. Такі словники по-іншому ще називають галузевими. Варто зазначити, що переважна більшість словників містить загальну лексику і лише кілька з аналізованих словників є галузевими, або ж загальномовними, які додатково місять спеціальну лексику вибраних галузей знань.

Під час аналізу словники були також поділені на двомовні та багатомовні. До двомовних словників зараховуємо відповідно ті, в яких лексичні одиниці подані українською і польською мовами. До багатомовних зараховуємо словники, які окрім української та польської містять переклад на одну або більше інших іноземних мов. Найбільш популярними мовами були наступні: англійська, російська, наявні також словники з еквівалентами на болгарську та німецьку мови.

За обсягом охопленого матеріалу аналізовані словники були поділені на короткі (до 30 000 слів), середні (30 000 – 80 000 слів) та великі (понад 80 000 слів). Серед коротких словників основну масу становили власне галузеві

словники. Найменший з них за обсягом містив 1500 заголовних одиниць, які є обліково-економічними термінами. Відповідно найбільшим за об'ємом охопленої лексики був загальнономовний словник, який містив 110 000 слів та словосполучень.

Підсумовуючи, варто додати, що аналіз українсько-польських словників потребує дальшого розгляду, між іншим з метою визначення напрямку розвитку польсько-української лексикографії та термінографії.

Список використаних джерел:

1. Грищенко, А. П., Мацько, Л. І., Плющ, М. Я., Тоціка, Н. І. & Уздиган, І. М. (2002). *Сучасна українська літературна мова, 3-тє видання доповнене* (с. 213). Київ: Вища школа.
2. Караман, С. О. (ред.) (2011). *Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник для студентів вищих. навчальних закладів* (с. 35). Київ: Літера ЛТД.
3. Бодик, О. П. & Рудакова Т. М. (2011). *Сучасна українська літературна мова, лексикологія, фразеологія, лексикографія, навчальний посібник* (с. 57). Київ: Центр учбової літератури.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО СЛОВНИКАРСТВА

Мельник Ганна Віталіївна

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Республіка Польща

Кількість та тип словників, які виходять друком, як в Україні, так і в Польщі є певним показником того, в якому напрямку розвивається українсько-польська лексикографія. У зв'язку з цим метою статті є огляд вибраних українсько-польських та польсько-українських словників, які найкраще показують напрямок розвитку українсько-польського словникарства. До розгляду будуть братись словники видані, як на українському, так і на польському видавничому ринку.

Станіслав Домагальський, Великий словник польсько-український, українсько-польський: термінологія сучасного бізнесу: 200 000 лексичних одиниць, Видавництво «Навчальна книга — Богдан», Тернопіль 2010. Словник призначений для широкого кола читачів, а особливо студентів, бізнесменів, продавців та менеджерів. Словник містить багато загальної лексики, але також і спеціальну: з економіки та бізнесу, яка функціонує в сьогоdnішньому світі та пов'язана з реаліями та функціонуванням Європейського Союзу. Словник може стати в пригоді при перекладі фахової літератури з області економіки, менеджменту, банківської справи, інформатики та суміжних наук [3].

Анджей Ріхлінг, Вячеслав Андрейчук, Леонід Руденко, Віктор Чехній, Польсько-український та українсько-польський словник базових термінів та понять з ландшафтознавства, Видавництво «Державна вища школа ім. Папи Яна Павла II у Бялій Подлясці», Бяла Подляска – Київ 2015.

Словник містить основні терміни та поняття з ландшафтознавства, а також їхні дефініції. Терміни заміщені в словнику та їхні дефініції мають скорочений характер. Як зазначають і самі автори, словник не містить усіх чи навіть більшості термінів, які функціонують у ландшафтознавстві Польщі і України. В словнику містяться передусім найбільш «традиційні» терміни, які активно використовуються науковцями [2].

Ewa Szymanik, Dmytro Makovskyi, Aliaksandra Navasiad, *Ekonomiczny słownik polsko-rosyjsko-ukraiński*, Warszawa 2019.

Аналізований словник створений передусім для українськомовних та російськомовних студентів, які готуються до навчання в Польщі на економічних спеціальностях. Заміщені в словнику терміни репрезентують лексику з мікро- та макроекономіки, яка зустрічається найчастіше у фаховій літературі. Також у словнику містяться терміни з таких галузей знань, як математика, фінанси та торгівля [1].

Підсумовуючи, можемо сказати, що найбільший попит на українському та польському видавничому ринку мають словники, які містять лексику мов спеціального призначення. Доцільним є видавництво більшої кількості галузевих словників.

Список використаних джерел:

1. Szymanik, E., Makovskyi, D. & Navasiad, A. (2019). *Ekonomiczny słownik polsko-rosyjsko-ukraiński*, Warszawa: PWN.
2. Ріхлінг, А., Андрейчук, В., Руденко, Л. & Чехній, В. (2015). *Польсько-український та українсько-польський словник базових термінів та понять з ландшафтознавства*. Бяла Подляска – Київ: Видавництво «Державна вища школа ім. Папи Яна Павла II у Бялій Подлясці».
3. Домагальский, С. (2010). *Великий словник польсько-український, українсько-польський: термінологія сучасного бізнесу: 200 000 лексичних одиниць*. Тернопіль: Видавництво «Навчальна книга — Богдан».

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО, ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА МАТЕМАТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Мельник Ганна Віталіївна

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Республіка Польща

Аналіз українсько-польських словників дозволив визначити прогалини в українсько-польській термінографії, що стало поштовхом до проби створення власної пропозиції українсько-польського галузевого словника. Ця стаття має на меті представлення основних принципів побудови двомовного тлумачного словника математичних термінів, які були використані при укладанні

українсько-польського та польсько-українського тлумачного словника математичних термінів.

Основне джерело для формування українсько-польського та польсько-українського словника математичних термінів становили математичні терміни вибрані з українських підручників з математики, алгебри та геометрії та їхні відповідники, які зафіксовані у шкільному довіднику математичних термінів «Słownik matematyka» [1]. Визначення термінів та їх ілюстрації українсько-польської частини словника сформульовано за підручниками з математики, алгебри та геометрії, які є чинними в діючій українській шкільній програмі.

Реєстр словника становлять математичні терміни української та польської мови, подані за алфавітом сучасної української мови, який було прийнято Українським правописом у 1993 році [2] в українсько-польській частині та сучасної польської мови у польсько-українській частині.

Словник укладено за алфавітно-гніздовим принципом. Алфавітно-гніздовий принцип полягає на створенні словникової статті шляхом об'єднання термінів в гнізда, які в свою чергу розміщуються за алфавітом, тобто неоднослівні терміни чи термінологічні словосполучення розташовують у словнику не лише за алфавітом першого слова, але й за опорним терміном-іменником (термінологічним ядром) і немов збираються в одне гніздо [3].

Алфавітний порядок у гнізді визначається тими словами, з яких починаються наведені словосполучення. Словникова стаття складається з реєстрового слова, до якого додається словотвірне, семантичне або ж словотвірно-семантичне гніздо. Реєстрові слова, в свою чергу, розташовуються за алфавітом.

Українські математичні терміни та їх польські відповідники подаються жирним шрифтом. Додатково польський відповідник виділяється курсивом. Іменники подаються в називному відмінку однини, за винятком *pluralium tantum*; прикметники – в називному та родовому відмінку жіночого, чоловічого чи середнього роду.

Підсумовуючи, варто додати, що при створенні українсько-польського, польсько-українського словника математичних термінів були використані загальні принципи побудови термінологічних словників. Словник містить той мінімум термінів, який повинен знати кожен, оскільки усі терміни взяті із підручників математики, алгебри та геометрії і є обов'язковими для вивчення у загальноосвітніх школах. Також при створенні словника були взяті під увагу принципи побудови тлумачного математичного словника.

Список використаних джерел:

1. Kosowicz, P. (2012). *Słownik matematyka*. Kraków: GREG wydawnictwo.
2. Мазніченко, Є.І., Максименко, Н.М. & Осадча, О.В. (ред.) (2012). *Український правопис* (с. 3-6). Київ: Наукова думка.
3. Дзюба, М. М. (2012). Проблеми лексикографічного опрацювання епонімічних термінів. *Термінологія*, (733), 71-74. Вилучено з <http://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-733-2012/problemy-leksykografichnogo-opracyuvannya-eponimichnyh>

СЕКЦІЯ VI. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

CITIZENS JURY AND THEIR ROLE IN DELIBERATIVE DEMOCRACY DEVELOPMENT

Viktoriia Medvedska

ORCID ID: 0000-0001-6817-155X

PhD student at Politology Department, Faculty of Philosophy
Taras Shevchenko National University, Ukraine

Deliberation has come to the fore because of its ability to provide informed and considered public opinion data. Where historically government has relied largely on raw opinion gathering tools such as surveys and opinion polls to inform policy, deliberative public engagement offers decision-makers public views that are carefully considered. In particular, it allows people to view opinion shifts that take place before and after deliberation, which can be useful for understanding the difference between informed and raw public opinion.

In 1971, the American political scientist Ned Crosby wrote a PhD dissertation on social ethics that substantiated the possibility of reviving the most ancient institution of national assembly in the form of advisory bodies, the so-called "citizen jury". Crosby's main purpose was to create a process that would increase public awareness and empathy while discussing public policy issues. In this regard, Crosby founded the Jefferson Center in 1974 to improve the process of public juries and to develop deliberative democratic processes.

Citizens jury provides citizens with the opportunity to learn about an issue, deliberate together with a diverse group of their peers, and develop well-informed solutions to challenging public issues. Citizens jury also allows decision makers and the broader public to find out what people really think once they have the opportunity to study an issue more deeply.

Engaging dialogues around tough issues can help restore legitimacy, hope, and trust to collective decision-making and the institutions we interact with every day. The Jefferson Center provides the opportunity to reinvigorate citizen-driven change. These changes will come from the diverse voices of the public, producing representative and sustainable solutions around the world.

Most commonly, citizens jury composes of a group of citizens, selected representatively of the number who have declared their desire to participate, that is, representing different segments of society and population. These citizens juries, obviously, act as consultative public colleges, formed from citizens - non-professional jurors, authorized to consider any socially important issue [3]. Thus, the jury, which considered the issues of elementary children's education, included 17 people, among them: two housewives, an unemployed, a student, a chemical engineer, a graphic designer, a professional musician, trade workers, self-employed persons, etc. It should be noted that a new jury is formed to discuss

each problem / project, and the recommendations resulting from their activity are sent to the heads of cities, regions, and the state.

The following specific characteristics of citizens jury are worth mentioning: a random selection of jury members (among those who have declared their wish to participate) using scientifically sound sociological methods. The process of random selection of jury members is one of the key elements that distinguishes citizens juries from many other public representation institutions. The above random sampling is used for the following reasons: firstly, random sampling gives all citizens an equal chance of everyone being elected; secondly, random selection prevents manipulation of the citizens jury; thirdly, it provides proportional representation of social groups [2].

Another characteristic feature is awareness, that is, the presence of experts in the work of the jury guarantees the objective information of the jury members. Experts present different (opposite) views, opinions and evaluations of the consequences of particular solutions to the problem under discussion. The jury members engage in an active dialogue with experts, seeking to clarify all aspects of the problem [1].

Objectivity as a characteristic feature of public juries guarantees an objective analysis of the problem for the jury members. The expert testimony is carefully balanced in order to avoid the dominance of one viewpoint and to ensure fair coverage of the interests of all parties in the decision of the jury. Experts are carefully selected to present a balanced, complete picture of the issue under discussion. Experts assist the jury in interpreting the new terms and provide a briefing on the issue under discussion [3].

The validity of the decisions is that the jury deliberates in different formats, in which all the jury's opinions are considered, discussed and the jury has sufficient time to reach a consensus.

In addition, it is worth noting such a characteristic feature as the competitiveness of the process, because members of the jury put forward proposals, arguing them. Objections to any proposals must be substantiated.

Representativeness as a characteristic feature of a citizens jury is that the composition of the group is selected in such a way that it presents different socio-demographic groups in proportions, as well as different stakeholders in the problem under consideration. Representativeness is achieved through representation of interests, which replaces the generality of participation, which provides substantial debate [3].

To sum up, the deliberative democracy aim at involving citizens in public choices, at producing a deliberative method that will help the public take strong and well-informed actions that can have a significant political impact. Deliberative democracy supposes a pluralistic society in which citizens have different and even conflicting interests or ideas that must be tackled through discussion among citizens jury rather than through authoritative or aggregative mechanisms.

References:

1. Citizens Jury Handbook, Updated & Revised, The Jefferson Center, 2004. - P. 68.
2. French D., Laver M. Participation Bias, Durable Opinion Shifts and Sabotage through Withdrawal in Citizens' Juries // Political studies: 2009 VOL. 57. - P. 422-450.

3. Kornoushkin A. V. Civil juries as a form of deliberative democracy: the essence and necessity of institutionalization [Text] // State and law: theory and practice: materials Intern. scientific conf. (Chelyabinsk, April 2011). - Chelyabinsk: Two Komsomol members, 2011. - P. 112-127.

DOI 10.36074/11.09.2020.06

КОНСТРУЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ США: РОЛЬ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ НАРАТИВІВ

Цирфа Юлія Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0002-7641-6964

канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародного регіонознавства

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

У рамках сучасних суспільств окремі індивіди часто підтримують концепт національної ідентичності, оскільки вона створює відчуття безпеки колективу та надає людям змогу досягнути світ, що їх оточує, в умовах політичної турбулентності та етнічних конфліктів. Вивчення категорії національної ідентичності як «дискурсивного простору» сприяє подальшому проведенню порівняльного аналізу національних ідентичностей без заперечення їхнього різноманіття чи невизначеності процесу їхнього конструювання та виокремлює спільні дискурсивні структури, розташовані поза межами різноманітних символічних репертуарів, що пояснюють існування крос-національних відмінностей [5].

Однак, на нашу думку, націоналістичні нарративи мають трактуватися виключно як «розмежувальні сентенції», оскільки залишають поза межами соціуму та/або маргіналізують етнічно чи культурно відмінні групи населення, що, зрештою, може призвести до розгортання легітимізованого насильства. Надмірна романтизація нації та національної ідентичності також може бути проблемною з урахуванням того факту, що ідея конформізму здатна перешкоджати виробленню критичних підходів до необхідності визначення та реалізації спільних цілей нації. У той час як патріотизм нині часто асоціюється з любов'ю людини до своєї Батьківщини і громадською залученістю, націоналізм може асоціюватися з ксенофобією, антиімміграційними настроями, міфологізацією життєдіяльності певних прошарків населення та національною зверхністю. До речі, саме ці чинники легітимізували дії США щодо втручання у внутрішні справи інших країн під час формування зовнішньої політики цієї держави.

М. Білліг називає такий націоналізм «банальним», не вважаючи його «невинним», оскільки за його допомогою відбувається розбудова інституцій, котрі мають у своєму розпорядженні надмірну кількість озброєнь, що можуть бути мобілізовані поза рамками тривалих кампаній політичної підготовки. В

разі утвердження банального націоналізму, поняття нації постійно оновлюється в свідомості громадян у відповідності з потребами політиків, які перебувають при владі, а сам націоналізм перетворюється на «системну умову» розвитку суспільства [1]. Критики банального націоналізму, натомість, віддають перевагу «конструктивному патріотизму», який можна розглядати як прив'язаність людини до своєї держави, що характеризується критичною лояльністю, виробленою на основі бажання позитивних змін.

Націоналістичні наративи використовуються владою задля отримання підтримки громадян, особливо в часи збройних конфліктів чи воєнних дій. «Об'єднуючи етнічні настрої населення та мобілізуючи націоналістичну свідомість, будучи центральною рушійною силою життєдіяльності суспільства та продукуючи нові міфи та спогади для майбутніх поколінь» [4], війни вимагають від політиків установлення балансу потреб національної єдності та конкурентних запитів інших групових ідентичностей, не обмежуючи при цьому прав і свобод жодного громадянина.

Оскільки в хаотичних умовах конфліктів громадяни потребують забезпечення своєї безпеки з боку влади, представники останньої можуть маніпулювати питаннями національної ідентичності з метою зменшення занепокоєння соціуму політичними змінами чи подіями, усунення громадянської індиферентності щодо офіційних позицій, просування модельних зразків поведінки індивідів та пріоритезації громадянських обов'язків над правами людини. Влада вдається до таких кроків через наявність соціальних суперечностей, альтернативних поглядів та байдужості, котрі увіковічують страх соціетального розмивання та появи нерегульованої політично орієнтованої поведінки населення. Порівнюючи минулі часи з сучасністю, Дж. Шопфлін зазначає, що нині існування людини здебільшого залежить від абстрактних загроз – невідомих та різнорідних, – алгоритми усунення чи розшифрування яких практично відсутні. З цієї причини люди все частіше прагнуть віднайти власні «Я» – індивідуальні й колективні ідентичності, – завдяки яким можливе усунення хаосу та вибудовування відчуття порядку й безпеки, адже саме сконструйовані уявлення про ці колективні ідентичності допомагають їм раціонально ставитися до ситуацій, що створюють загрозу життєдіяльності суспільства [3].

Відповідно, Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів Америки, затверджена Президентом Дж. Бушем-молодшим 2002 року (після терористичних атак 11 вересня 2001 року) передбачала залучення ідеології націоналізму до зовнішньої політики США та перетворення відповідних ідей на її рушійну силу в майбутньому [2]. Американський лідер використовував національні символи для підживлення своєї повчальної риторики та підвищення вагомості ідентичності держави для її народу.

Проте Дж. Буш-молодший звертався до категоризації терористів як «Інших», або «дикунів», щоб пришвидшити процес вибудовування саме зовнішньополітичної ідентичності держави. За допомогою театралізованих презентацій дій окремих людей та певних подій на фронті, насичених почуттями страху й патріотизму, що продукувалися ЗМІ, адміністрація Президента досягла успіху, переконавши громадян як у раціональності цілей

зовнішньої політики держави, так і в правомірності дій, які застосовувалися для їхньої імплементації. Іншими словами, національна ідентичність населення США, до якої апелювала американська влада, дозволила налагодити планомірні політичні відносини на рівні «держави – суспільство», котрі цілковито санкціонували реалізацію необхідної офіційному Вашингтону зовнішньої політики (включаючи війну в Іраку 2003-2011 років) і, відтак, сприяли конструюванню специфічної, посттерористичної зовнішньополітичної ідентичності Сполучених Штатів.

Список використаних джерел:

1. Billig, M. (1995). *Banal Nationalism*. London: Sage.
2. McCartney, P. (2004). American Nationalism and US Foreign Policy from September 11 to the Iraq War. *Political Science Quarterly*, (119, 3), 399-423.
3. Schöpflin, G. (2001). The Construction of Identity. *Osterreichischer Wissenschaftstag*, (1, 2), 1-10.
4. Smith, A. D. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
5. Spillman, L. (1997). *Nation and Commemoration: Creating National Identities in the United States and Australia*. Cambridge: Cambridge University Press.

DOI 10.36074/11.09.2020.07

РЕЦИПРОКАЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ТА ПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ: АНАЛІЗ ПРИКЛАДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Дяченко Данило Володимирович

Факультет суспільних наук та міжнародних відносин
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, Україна

Важливими аспектами для розуміння соціальних процесів в межах держави та суспільства виступають чинники, що конституують засади організації середовища соціальної системи – політичного простору. Під політичним простором, в межах даного дослідження, варто розглядати багатоаспектне явище, що має під собою фізичний прояв (природно-географічні, ландшафтні особливості – тобто безпосередньо фізичний простір), організаційно-правовий (режим оформлення правових, соціально-політичних та соціально-економічних відносин) та аксіологічний (ментальні, етичні та соціокультурні параметри соціальної системи). Якщо «політизація» фізичного простору є предметною сферою політичної географії та геополітики (що однак не відмінняє важливості природного-географічного чиннику в рамках даного дослідження) то питання організаційного оформлення та аксіологічного (етичного, соціокультурного) підґрунтя соціального середовища виступає предметною сферою політико-інституціональної дослідницької парадигми.

Важливість політико-географічного аналізу обумовлюється просторово-часовим континуумом, в межах якого відбувається конструювання складних просторових політичних системи. «Політичний ландшафт», контекстуально, виступає конституючою категорією для конкретизації аспектів політичного простору. В рамках соціальних наук феномен політичного ландшафту в більшості випадків охоплює «візуальні» атрибути окремо взятого політичного простору, що описують його видиму «автобіографію». «Візуальний» прояв політичного ландшафту (який, власне, розглядається у даному дослідженні) має три категорії [8].

Перша категорія фіксує правові аспекти («ландшафт» правової системи) соціально-економічних та господарських відносин (землекористування, як приклад), у межах соціальної системи: правовий характер у відношенні до питань землі, приватної власності в окремо взятому соціумі стає детермінантою соціальних відносин, які детермінують еволюцію політичної культури. Другим «візуальним» проявом політичного ландшафту є особливість фізичного оформлення державного кордону. Рівень умовної «закритості» \ «відкритості» державного кордону відбиває колективну свідомість соціальної системи по відношенню до навколишнього середовища: готовність до відкритої взаємовигідної взаємодії чи прагнення до консервації та «соціальної автаркії». Третя категорія політичного ландшафту охоплює символічні, соціокультурні та природні аспекти окремо взятої території (регіону), які обумовлюють характерологічні риси соціуму, що дану територію населяє. В багатьох випадках загальнодержавні чи локальні політичні режими експлуатують об'єкти природи, культурну спадщину (архітектура, пам'ятники культури) для політичної мобілізації населення [8].

Аналізуючи феномен політичного простору ряд вітчизняних науковців наголошують на об'єктивних і суб'єктивних детермінантах даної категорії: об'єктивні детермінанти стосуються потреб та інтересів, що виступають рушійною силою людської поведінки, у прагненні досягти власних цілей; таким чином закріплюються моделі соціальної поведінки, яка стає характерною для певного простору. С об'єктивних детермінант логічно виходять суб'єктивні детермінанти, що охоплюють політичну поведінку, моделі політичної взаємодії, історично сформовані інституції, політичну культуру [7]. Конкретизуючи феномен політичного простору можна узагальнити дану категорію, як простір реалізації, середовище функціонування груп людей; середовище, яке володіє унікальними параметрами, які в силу детермінуючих факторів (активність акторів соціальної системи) володіє потенціалом трансформації та самовідтворення власних внутрішніх характерологічних ознак: перманентна зміна чи корекція правил гри в межах соціуму, і, відповідно простору.

Вітчизняні українські науковці характеризують політичний простір як набір соціальних, політичних правил та інститутів, що цементуються аксіологічними, нормативними та організаційними механізмами. Регулятивний характер інститутів та функціональний характер юрисдикцій (і, власне, їх транс територіальний прояв), що відтворюються в межах окремо взятого політичного простору, можуть сприяти підвищенню його рівня

автономності по відношенню до території державної \ наддержавної політичної системи [3]. Узагальнюючи все вище зазначене можна прийти до висновків, що політичний простір іманентно має контраверсійний характер: з одного боку соціальна система обумовлює власними характерологічними параметрами (ціннісними, ментальними, соціокультурними) особливості політичного простору (як сукупності сформованих в результаті цього впливу інститутів, норм та цінностей), в межах певної території; з іншого боку, сформований політичний простір здатен виходити за рамки певної географічної території, через «експорт» інституціональних практик, соціальних моделей поведінки за межі соціуму чи території, де відповідний політичний простір сформувався. Останнє твердження можна описати, як «політизація сусіднього середовища» (соціуму, середовища, соціальної системи). Складність феномену політичного простору, однак у той же час, пояснюється неоднорідністю соціальної реальності. Останню категорію, варто розуміти як інтегровану сукупністю соціальних відносин, норм, моделей поведінки – те що формує, власне, соціальний порядок. Оскільки будь-яка соціальна система володіє певним потенціалом неоднорідності, в даному випадку ми можемо казати, про плюралізацію соціального порядку – множину соціальних порядків. Процес інституціоналізації певних соціальних відносин, панівних суспільних практик та інтеракцій сприяє перегрупованню сукупності цінностей та соціальних норм на користь їх найбільш корисного для соціальної системи функціоналу – господарського, адміністративного, політичного [1]. Як результат – відбувається утвердження соціально-політичних практик, норм, культурних моделей, які виходять із соціального порядку та формують політичний простір.

Розмірковуючи про політичний простір ЄС, можна навести експліцитне трактування даного феномену запропоноване вітчизняними українськими науковцями: політичний простір – це простір реалізації концепції європейської інтеграції, внутрішня суть якої, на першому етапі, передбачає «європеїзацію» політичних систем; уніфікація політичних структур, інститутів, політичних правил гри, демократизація політичних систем, що стратегічно передуює процесу соціально-економічних та соціокультурних трансформацій. В останньому випадку мається на увазі конструювання уніфікованої європейської ідентичності. Втім, у даній ситуації, виникає цілком зрозумілий конфлікт між зовнішньо імплементованими політичними інститутами та неформальними інституціональними практиками, що відтворюються, на рівні соціальної системи, в окремо взятій національній державі [3]. Конкретизуючи вище зазначені тези, процес «європеїзації» політичних системи, в більшості випадків не призводить, у той же час, до формування спільного європейського політичного простору, через множинність соціальних порядків, які існують в межах «розширеного європейського простору».

Національні еліти держав-учасниць ЄС, прагнучи забезпечити легітимність та тривалість власного правління вимушені відповідати на політичні запити власних громадян. Відповідно, у кінцевому рахунку, відбувається ерозія навіть політичної складової «європеїзації»: конфлікт між офіційним Брюсселем та національним урядом Польщі, с приводу

процедурних аспектів формування та підзвітності судової гілки влади; гіперконцентрація владних повноважень навколо інституту прем'єр-міністра в Угорщині, часто оцінюється багатьма політиками та експертами як різновид диктатури в межах ЄС; протиріччя між позицією ЄС та національними урядами постсоціалістичних країн Європейського Союзу, з приводу міграційних та гуманітарних питань [10].

Найбільш показовим прикладом конфлікту інститутів ЄС та локальних інституційних практик, норм, соціокультурних особливостей та субрегіональних ідентичностей, що формують строкатий політичний простір (політичний ландшафт) окремо взятої країни є британський «Brexit».

Для розуміння глибини потенціалу вище зазначеного конфлікту доцільно розглянути внутрішню структуру політичного простору Великобританії. І ввідна конституююча теза викладеного аналізу постулює положення про історичну локальність, що іманентно притаманна гетерогенному соціальному середовищу Великобританії: специфічні форми локальної ідентичності, форми самоорганізації населення, життєздатність місцевих соціокультурних особливостей володіють великим потенціалом самовідтворення та історичної спадкоємності. Конкретним, візуальним прикладом, в даному випадку можуть соціальні відносини, практики чи архітектурні об'єкти (пам'ятники присвячені особистостям чи військовим одиницям лише даного регіону), що пов'язані з історією лише даної локальної місцевості; як наслідок – формується специфічний різновид місцевого патріотизму, що переважає над загальнодержавним: високий ступінь децентралізації політичного простору. Власне, саме такий ступінь консервації локальних соціальних порядків став джерелом традиційного «Британського консерватизму» [9].

Історична єдність локальних королівств, графств, що існували на Британських островах, в даному випадку, була, недовготривалим, історично недавнім феноменом (с початку 18 ст.). У цьому контексті, очевидним є той факт, що у Великій Британії історично не склалося національної держави, а сформувалося децентралізоване об'єднання локальних місцевостей, консолідоване довкола проекту Британської імперії. Після краху Британської імперії в середині 20 ст. та подальшої інтеграції у Європейський Союз, виник істотний конфлікт між місцевими локальними соціальними порядками та інституціональною політичною архітектонікою ЄС. Більш того, в рамках самої Великобританії актуалізувалися питання про незалежність локальних ідентичностей (Шотландія, Уельс, Північна Ірландія) [9]. Відповідно локальні інститути (формально-організаційні та неформальні суспільні практики та правила гри) [6] формуючи політичний простір Великобританії, володіють набагато більшим потенціалом самовідтворення, ніж штучно впроваджувані європейські інституціональні процедури.

Багатшаровість політичного простору не тільки в межах ЄС, але і на рівні окремо взятих держав союзу, іманентно ускладнює процес консолідації. З одного боку концепція «Європолітії» передбачає максимальний плюралізм, у плані вираження інтересів соціально-політичних груп; з другого боку, інституційна спроможність ЄС недостатня, щоб подолати локальні суспільні практики, що в перспективі призводить до фрагментації загальнополітичного

простору; а з третього, спроби структур ЄС уніфікувати («європеїзувати») простір, часто стикаються як з опором національних еліт так і місцевого населення, що прагне до консервації свого локального соціального порядку [4]. Відповідний стан речей призвів до «політичної фракціоналізації» ЄС, передумовою якою була соціокультурна неоднорідність та неконгруентність соціально-економічного потенціалу держав: Північно-Західна частина ЄС (Скандинавські країни, країни Бенілюксу, Німеччина, Франція, Австрія), яка володіє найбільшим економічним потенціалом та відіграє роль рушія євро інтеграційних процесів; постсоціалістичні країни Східної Європи, для яких процес європейської інтеграції був в першу чергу етапом національного будівництва (розрив із «радянським минулим», яке сприймалося як нав'язане ззовні); та економічно стагнаційні держави Південної Європи (Іспанія, Португалія, Греція, Італія) [5]. Не дивлячись на спроби «європеїзації» (тобто створення загального політичного простору) інститутами ЄС успіхи на даному напрямі видаються примарними. Теза про політичну конвергенцію ключових держав ЄС (Великобританії, Німеччини та Франції), як ключову гарантію розвитку та укріплення політичного простору союзу на сьогоднішній день втратила власну цінність [2].

Висновки.

Феномен політичного простору являє собою складну квінтесенцію перманентно відтворюваних соціальних порядків, в межах певного соціуму, які можуть мати природне (створені еволюційним шляхом) чи штучне (сконструйовані ззовні) походження. В будь-якому випадку соціальний порядок, у перспективі оформлює політичний простір.

Приклад Великобританії, підтверджує високий ступінь стійкості локальних соціальних порядків, і, відповідно, політичних просторів. Під іншим кутом зору, політичний простір, як сукупність соціально-політичних відносин, моделей поведінки, соціальних практик, в процесі власної еволюції набуває потенціалу «політизації середовища»: коли соціальний порядок, що характерний для однієї соціальної системи, починає трансформувати середовище інших систем. Проект «європеїзації», формування європейської ідентичності та рівних (у соціально-економічному вимірі) держав, через створення єдиного політичного простору, який можна розглядати, як приклад подібної «політизації», вочевидь, як було розглянуто вище, став можливим між державами, що заздалегідь кореспондують у вимірі політичної культури, інституціональної архітекτονіки, соціально-економічного потенціалу (в першу чергу, країни Північно-Східної, Центральної Європи, що були фундаторами ЄС). Очевидна «фракціоналізація» всередині ЄС, підтверджує дану тезу.

Список використаних джерел:

1. Баштанник, О. В. (2016). Можливості і загрози організації політичного порядку в інституційному вимірі функціонування політичної системи. О. В. Баштанник. *Грані*. (4), 136-142. Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2016_4_24
2. Баштанник, О. В. (2014). Дослідження кризи наднаціональності Європейського союзу в рамках політико-інституційної парадигми. О. В. Баштанник. *Грані*. (5), 172-176. Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_5_33

3. Баштанник, О. В. (2015). Основні передумови трансформації та особливості подальшого розвитку дослідницької стратегії політико-інституційної парадигми політичної науки. О. В. Баштанник. *Грані. наук.-теорет. і гром.-політ. альм.* (2), 111-117.
4. Баштанник, О. В. (2017). Національна держава в наднаціональному союзі: інституціональні структури, інституційні норми та глобальна ідентичність (приклад ЄС). О. В. Баштанник. *Політикус.* (1), 174-178.
5. Головка, В.М. (2010). Політична фракціоналізація як структурний та інституціональний феномен ЄС. В.М. Головка. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна.* (912), сер. «Питання політології». (17), 223-232
6. Д. Норт, Д. Уоллис. Б. Вайнгаст. (2011). Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества Текст. пер. с англ. Д. Уэланера. М. Маркова. Д. Раскова. А. Расковой. М. Изд. Института Гайдара. 480
7. Коврига, С. (2010). Детермінанти політичного простору. С. Коврига. Соціогуманітарні проблеми людини. (4), 164-171.
8. Туровский, Р.Ф. (1995). Политический ландшафт как категория политического анализа. Вестник Московского университета. Сер. 12. Политические науки. (3), 33-44.
9. Щелин, П. (2020). Как Великобритания стала уникальной империей: беседы об идентичности Романенко и Щелина. Електронний ресурс. П. Щелин, Ю. Романенко. Хвиля. Вилучено з <https://hvylya.net/interview/211375-kak-velikobritaniya-stala-unikalnoy-imperiey-besedy-ob-identichnosti-romanenko-i-shchelina>
10. Щелин, П. (2020). Кризис Европейского союза: причины и последствия. Електронний ресурс. П. Щелин, Ю. Романенко. Хвиля. Вилучено з <https://hvylya.net/interview/207974-krizis-evropeyskogo-soyuza-prichiny-i-posledstviya>.

СЕКЦІЯ VII. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

SUOMEN TOIMIELINTEN KOORDINOINTI

Aleksei Maksurov

oikeustieteiden kandidaatti, professori¹,

Luennoitsija oikeustieteellisessä korkeakoulussa²

¹*P.G. nimeltään Jaroslavlın osavaltion yliopistosta. Demidova, Venäjän federaatio*

²*Sorbonnen yliopisto Pariisissa, Ranskan tasavalta*

Suomen toimeenpanoviranomaiset ovat hyvin koordinoituja, vaikka käytetään erilaisia koordinointimenetelmiä.

Usein lainsäätäjä saa epäjohtonmukaisuuden: syyttäjälaisissa (439/2011, muutokset 1239/2011 mukaan lukien) указано: yleisen syyttäjän tehtävänä on huolehtia muista tehtävistä, kuten erikseen määrätään (10 § «Syyttäjän velvollisuudet) Korkein syyttäjä »); syyttäjänviraston tehtävänä on huolehtia viranomaisten yhteistyöstä (§ 19 «Syyttäjänviraston tehtävät») [1].

Lisäksi ei kuitenkaan täsmennetä koordinoinnin muotoa eikä syyttäjän valtuuksia tällä alalla.

Tätä ei tehdä muissa syyttäjälakeja koskevissa laeissa: yleisiä syyttäjiä koskevassa laissa (199/1997) [2] ja käräjäsyttäjissä toimivat paikalliset syyttäjät (195/1996) [3].

Se on ympäristönsuojelulainsäädännön täytäntöönpanosta annettu laki (annettu Helsingissä 4. helmikuuta 2000), mikä on tietyn aiheen kodifointia [4].

Rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevassa laissa (68/1998; muutokset 365/2003 mukaan lukien) sovellettujen standardien erittäin hyvä koordinointi. Pankkitiedotuksen muodossa on koordinointimuoto: (1) Rahanpesun selvittämiseen liittyvien tehtävien suorittamiseksi Rahanpesun selvityskeskus, jäljempänä "selvityshuone", sijaitsee kansallisessa tutkintatoimistossa. Selvityslaitoksen on myös edistettävä rahanpesun estämiseen liittyvää yhteistyötä eri viranomaisten välillä sekä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa rahanpesun selvittämisestä vastaavien ulkomaisten viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa. Kansallinen tutkintatoimisto toimittaa poliisitoiminnasta vastaavalle ministeriölle vuosikertomuksen selvityskeskuksen toiminnasta ja rahanpesun vastaisen toiminnan etenemisestä Suomessa yleensä (jakso 4 «Rahanpesun selvityskeskus») [5].

Paljasti useita tapauksia, joissa yhteensovittamislakien ja muiden viestintämuotojen tekstit ovat sekoittuneet. Useimmiten koordinointi ymmärretään väärin yhteistyönä, yhteistyönä, vuorovaikutuksena.

Uskomme, että lainsäädännön tehokkuutta voidaan parantaa selventämällä viestinnän muotoja oikeustieteiden välillä, tarkentamalla koordinointivaltuuksia ja -menettelyjä sekä koordinointiprosessissa osallistujien oikeuksia ja velvollisuuksia.

Kaikki tämä tekee Suomen lainsäädännöstä tehokkaampaa ja sosiaalisesti merkittävämpää.

Luettelo käytetyistä lähteistä:

1. Laki syyttäjälaitoksesta (439/2011, muutokset 1239/2011 saakka sisällytetty // // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2011/en20110439.pdf>
2. Laki syyttäjistä (199/1997) // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1997/en19970199.pdf>
3. Piirisyyttäjä toimii paikallisena syyttäjänä (195/1996) // <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1996/en19960195.pdf>
4. Laki ympäristönsuojelulainsäädännön täytäntöönpanosta (annettu Helsingissä 4. helmikuuta 2000) // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2000/en20000113.pdf>
5. Rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskeva laki (68/1998; muutokset 365/2003 saakka mukaan lukien) // <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1998/en19980068.pdf>

ЗАКОННЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Гушилик Світлана Миколаївна

канд. юрид. наук, суддя

Господарський суд Чернівецької області, Україна

На сьогодні процесуальне законодавство України перебуває на етапі реформування, пов'язаного з прийняттям та введенням в дію нових редакцій процесуальних кодексів, які запроваджують чимало якісно нових, раніше не відомих вітчизняному законодавству інститутів [1]. Разом з тим, ще на етапі, коли нині чинна редакція Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) була проектом, у науковій літературі відзначалося, що розробники проекту ГПК України уніфікували останній із Цивільним процесуальним кодексом України та Кодексом адміністративного судочинства України таким чином, що було втрачено все те позитивне, що існує у чинній редакції ГПК України [2]. Інститут законного представництва є новим для господарського процесу України і, як показує практика, чи не найменш поширеним видом представництва у господарському судочинстві. Адже, як правило, учасниками господарського процесу виступають повнолітні дієздатні особи, а участь у господарській справі особи неповнолітньої або недієздатної – це скоріше виняток, аніж загальне правило.

Самостійно брати участь у господарській справі можуть тільки ті особи, які наділені повною дієздатністю або в окремих випадках особи з неповною та обмеженою дієздатністю. Так, відповідно до ст. 57 ГПК України інтереси малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних фізичних осіб представляють у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом. Інтереси неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільна дієздатність яких

обмежена, можуть представляти у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі в таких справах неповнолітню особу чи особу, цивільна дієздатність якої обмежена. Якщо особа є неповнолітньою у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, або цивільна дієздатність особи обмежена, то відповідно до ч. 3 ст. 44 ГПК України така особа бере участь у справі особисто або суд може залучити до участі в таких справах законного представника неповнолітньої особи або особи, цивільна дієздатність якої обмежена.

Таким чином, можна визначити два види законного представництва: обов'язкове – представництво інтересів малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років та недієздатних фізичних осіб та факультативне – представництво неповнолітніх осіб у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років або осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

Подібний поділ пропонує у цивільному процесі Д.В. Іванчулинець, вказуючи: «Саме це, на нашу думку, можна назвати факультативним законним представництвом у цивільному процесі, оскільки участь законного представника у цій ситуації залежатиме виключно від суддівського розсуду. Якщо суддя захоче залучити до справи законного представника, то він повинен винести щодо цього ухвалу. Якщо ні, то особа, яка не має повної цивільної дієздатності і ще не досягла свого повноліття, буде особисто реалізовувати усі надані їй процесуальні права та виконувати всі процесуальні обов'язки незалежно від того, чи є у цивільній справі її законний представник» [3].

С.С. Бичкова у своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому цивільному процесуальному правовому статусу осіб, які беруть участь у справах позовного провадження, обґрунтовує наявність безпосередньої та опосередкованої цивільної процесуальної дієздатності. Безпосередньою цивільною процесуальною дієздатністю є здатність особисто здійснювати цивільні процесуальні права і виконувати цивільні процесуальні обов'язки певного учасника цивільного процесу та (або) здійснювати у суді цивільні процесуальні права і виконувати цивільні процесуальні обов'язки, передбачені у ч. 1 ст. 27-1 ЦПК України. Опосередкована цивільна процесуальна дієздатність – це здатність через представника здійснювати у суді цивільні процесуальні права і виконувати цивільні процесуальні обов'язки певного учасника цивільного процесу [4].

Участь у процесі законних представників забезпечує можливість реалізації права кожної неповнолітньої особи на судовий захист, адже «... суд здійснює захист усіх суб'єктів права, а юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі» [5].

У випадку обов'язкового законного представництва участь у справі законного представника є безумовною, а у випадку факультативного законного представництва – залежить від обставин справи та тільки тоді, коли суд вважає це за необхідне. В інших випадках такі особи беруть участь у справі особисто.

Що стосується провадження у справах про банкрутство, яке є особливою формою господарського процесу, то справи про банкрутство

характеризуються специфічним колом учасників. Кожен суб'єкт, вступаючи у провадження у справі про неспроможність, наділяється особливими процесуальними правами та обов'язками, зумовленими характером відносин неспроможності [6]. Хоча законне представництво і не передбачене Кодексом України з процедур банкрутства, однак законні представники також можуть виступати у справі про банкрутство на підставі загальних норм ГПК України. Адже регулювання процедури банкрутства здійснюється за допомогою процесуальних норм, а саме: ГПК України [7].

О. Россильна вважає позитивними змінами у чинному господарсько-процесуальному законодавстві передбачення окремих винятків із загального правила для фізичних осіб, коли вони можуть особисто здійснювати процесуальні права та обов'язки в суді [8]. До цих винятків належать: 1) корпоративні спори, де неповнолітня особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років виступає учасником (засновником) юридичної особи; 2) набуття повної цивільної дієздатності особою, яка вступила у шлюб до досягнення вісімнадцяти років; 3) надання особі повної цивільної дієздатності у порядку, встановленому законом. Щодо вказаних винятків, то у випадку, коли мова йде про корпоративні права, то слід застосовувати положення ч. 3 ст. 44 ГПК України – тобто на розсуд суду або неповнолітня особа самостійно бере участь у справі, або разом із законним представником, а стосовно другого і третього винятків, вважаємо, що в такої особи вже є повна цивільна дієздатність, а тому питання про участь у справі законного представника не ставиться.

Використання законодавцем терміну «законні представники» є дещо умовним, адже це аж ніяк не значить, що інші представники – незаконні. Дефініція «законні представники» базується на тому, що законом визначається перелік осіб, що можуть бути представниками, а також повноваження таких представників. На відміну від договірного представництва, яке ґрунтується на договорі, тобто домовленості між представником та довірительом, законне представництво ґрунтується на приписах закону. С.Г. Керимов наголошує, що «... у правовідносинах обов'язкового представництва відчутними є публічні елементи, що пов'язані, зокрема, зі встановленням правовідносин (воля сторін тут взагалі може не мати значення, як, наприклад, при обов'язковому представництві батьками їх дітей), їх змістом (обсяг повноважень при обов'язковому представництві визначається безпосередньо законом або законом у сукупності з адміністративним актом) тощо» [9]. В. Цюра зазначає, що особливість законного представництва полягає в тому, що суб'єктивні цивільні права належать одному суб'єктові, але здійснювати їх від свого імені він не може, тому в його інтересах можуть виступати інші особи (представники) [10].

Враховуючи те, що інститут представництва у господарському судочинстві має і матеріальну, і процесуальну правову природу, можна дійти висновку, що вирішуючи питання про залучення до участі у справі законного представника, господарський суд, по-перше, повинен встановити наявність відповідних матеріальних підстав для представництва (регламентованих нормами Цивільного та Сімейного кодексу України (далі – СК України)), а потім вирішувати дане питання у процесуальній площині.

Список використаних джерел:

1. Бутирська, І. А. (2018). Правовий статус експерта з питань права у господарському процесі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*, (48), Т. 1, 108–111.
2. Бутирський, А. (2017). Проект Господарського процесуального кодексу України: крок уперед чи два назад. *Право України*, (9), 56–62.
3. Іванчулинець, Д. В. (2015). Обов'язкове та факультативне законне представництво в цивільному процесі. *Судова апеляція*, (1), 77–83.
4. Бичкова, С. С. (2011). *Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження* : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ, 2011. 38 с.
5. Бутирський, А. А. (2009). До проблемних питань визначення підвідомчості справ адміністративним судам. *Держава і право*, (45), 253-257.
6. Бутирська, І. (2016). Правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство. *Підприємництво, господарство і право*, (12), 89-94.
7. Бутирський, А. А. (2007). *Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника*: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Київський ун-т права НАН України. К., 2007, 200 с.
8. Россильна, О. (2018). Самопредставництво в господарському процесі України. *Право України*, (7), 95–102.
9. Керимов, С. Г. (2005). Батьки як законні представники своїх дітей. *Актуальні проблеми держави і права*, (25), 266–270.
10. Цюра, В. (2018). Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. *Національний юридический журнал: теорія і практика*, (1-1), 113–117.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БОРЖНИКА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Гушилик Антон Борисович
аспірант

Донецький юридичний інститут МВС України, Україна

Для досягнення успіхів у будь-якому дослідженні необхідно чітко визначитись з використовуваними методами та методологією. Під методом у широкому значенні цього слова, як правило, розуміють певний шлях, спосіб, прийом розв'язання будь-якого завдання теоретичного, практичного, пізнавального, педагогічного і тому подібного характеру [1]. Інститут банкрутства є комплексним міжгалузевим правовим інститутом, що базується на нормах господарського права, але водночас має певні особливості, які притаманні іншим галузям права [2]. Методи, за допомогою

яких відбувається пізнання, перебувають у тому ж органічному зв'язку, який притаманний їм як окремим складовим, частинам єдиного пізнавального процесу. Кожен метод розробляється відносно певних пізнавальних процедур і являє собою вираження основного змісту отриманого знання його принципових особливостей, закономірностей власного розвитку. Отже, метод – це визначена система приписів, принципів, вимог, що повинна орієнтувати суб'єкта пізнання на вирішення конкретної науково-практичної задачі, на досягнення визначеного результату в тій чи іншій сфері.

Що стосується поняття «методологія», то О.Ф. Скакун методологію (вчення про методи) визначає як систему певних теоретичних принципів, логічних прийомів, конкретних засобів дослідження предмета науки [3]. Методологія реально функціонує не у формі жорстких норм і правил, за допомогою яких потрібно досліджувати те чи інше явище (оскільки подібне трактування з необхідністю призвело б до догматизації наукового пізнання), а в якості системи передумов та орієнтирів пізнавальної діяльності. Основним завданням оцінки банкрутства є створення аналітичної основи для вирішення проблем, що виникають протягом життя підприємства. Процес оцінки банкрутства слід розглядати як систему досліджень, що дає можливість сформулювати необхідні висновки щодо стану підприємства та можливих шляхів виходу з кризи [4].

Методологія дослідження правового статусу боржника у справі про банкрутство повинна ґрунтуватися на положеннях діалектичного методу. Застосування діалектичного методу дасть можливість проаналізувати суспільно-правові явища для пізнання дійсності та її зв'язку з практичною діяльністю під час здійснення провадження у справах про банкрутство, що охоплюється проблемами правового статусу боржника. Суть діалектичного методу полягає у тому, що всі явища в суспільстві мають свій початок і свій кінець (виникають, розвиваються і зникають), усі вони взаємообумовлені і перебувають у безперервному русі. Через діалектичну взаємодію нових наукових результатів і раніше накопичених знань, краще і прогресивне із старого переходить у нове, а іноді забуте старе знову відроджується на новому науковому підґрунті в іншому, більш досконалому вигляді [5].

Діалектичний метод дозволяє дослідити проблеми правового статусу боржника у справі про банкрутство з різних точок зору, у співвідношенні процесуального та матеріального статусу неплатоспроможного боржника, а також визначити шляхи розв'язання проблемних аспектів правового регулювання статусу неплатоспроможного боржника у ході подальшого реформування законодавства України про банкрутство у процесі розбудови правової та економічно стабільної держави.

Слід також зазначити, що діалектичний закон про загальний, універсальний зв'язок явищ дає можливість розглядати неплатоспроможного боржника не лише як самостійного, не пов'язаного з іншими учасниками справи суб'єкта, але і простежити його взаємодію з іншими учасниками провадження у справі про банкрутство та з господарським судом, що розглядає справу. Адже суддя, як відомо, виступає центральною фігурою у правозастосовчому процесі, він покликаний не тільки знайти норму права, що

може бути застосована у конкретному випадку, але і провести аналіз історико-соціального контексту, з'ясувати суть реально діючих суспільних відносин [6]. Зазначене, безумовно, дасть можливість визначити процесуальну роль боржника у справі про банкрутство.

Враховуючи, що боржник тісно пов'язаний із іншими учасниками справи про банкрутство та господарським судом, дослідження правового статусу неплатоспроможного боржника неможливе без застосування системного методу. Системний метод полягає у вивченні кожного елемента системи у його зв'язку та взаємодії з іншими елементами, виявленні впливу властивостей окремих частин системи на її поведінку в цілому, визначенні оптимального режиму її функціонування. Системний метод буде корисним для дослідження місця боржника в системі інших учасників справи про банкрутство, їх взаємодії, а також для виявлення взаємозв'язку між правовим регулюванням статусу боржника на різних стадіях провадження у справі про банкрутство. Систему неспроможності у науковій літературі пропонується відобразити у формі рівностороннього трикутника, кутами якого будуть інтереси сторони у справі про банкрутство (кредитори та боржник), інтереси держави та інтереси суспільства. При цьому наголошується саме на рівносторонньому трикутнику, оскільки у системі неспроможності одні інтереси не можна ставити вище інших інтересів [7].

Важливим методом пізнання права неспроможності (банкрутства) являється також порівняльно-правовий. Законодавці різних правових систем завжди особливу увагу приділяють правовому регулюванню банкрутства та вдосконаленню процедур, що застосовуються до неплатоспроможних боржників. Разом з тим, варто відзначити, що універсальної моделі неспроможності не існує [8]. Як слушно зазначає Б. Весселс, саме різноманіття є причиною відсутності єдиних універсальних банкрутських процедур в Європі [9]. З огляду на це, Україна повинна розробляти власне законодавство про банкрутство, враховуючи існуючі наукові напрацювання у цій галузі та економічну ситуацію, яка склалася в країні. Саме ставлення до банкрутства повинно бути як до звичайної процедури, яка поряд з іншими засобами може відновити платоспроможність боржника. Одночасно боржники повинні відчувати строгість морального та законного осуду, який традиційно асоціюється з банкрутством, що відображає важливість цієї процедури [10].

Список використаних джерел:

1. Шейко, В. М., Кушнарченко, Н. М. (2002). *Організація та методика науково-дослідницької діяльності*: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Знання-Прес.
2. Бутирський, А. А. *Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника* : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. К., 2007, 200 с.
3. Скакун, О. Ф. (2006) *Теорія держави і права*: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум.
4. Kozlovskiy, S., Butyrskiy, A., Poliakov, B., Bobkova, A., Lavrov, R., & Ivanyuta, N. (2019). Management and comprehensive assessment of the probability of bankruptcy of Ukrainian enterprises based on the methods of fuzzy sets theory. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 370-381.

5. Петренко, С. Методи наукового дослідження в сфері права інтелектуальної власності. Вилучено з <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-metody-naukovoho-doslidzhennja-v-sferiprava-intelektualnoji-vlasnosti.html>.
6. Бутирська, І. А. (2012). Судовий прецедент як складова принципу «живого права». *Ерліхівський збірник*. Юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: наук. Доповіді та повідомлення. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, (6), 149-150.
7. Бутирська, І. (2016). Правовий статус учасників провадження у справі про банкрутство. *Підприємництво, господарство і право*, (12), 89-94.
8. Бутирський, А. (2018). Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*, (6), 86-97.
9. Wessels, B. (2003). Principles of European Insolvency Law. *ABI Journal*. Вилучено з https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/21_PEILABljournal_appended.pdf.
10. Zywicki, T. (2001). Bankruptcy Law as Social Legislation. *George Mason Law & Economics Research Paper*. Вилучено з https://www.law.gmu.edu/assets/files/publications/working_papers/01-18.pdf (accessed date: 14.10.2018).

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД В СФЕРІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

Ткаченко Павло Ігорович

викладач правознавства¹, здобувач вищої освіти
II-го магістерського рівня спеціальності «Антикорупційна діяльність»²,
член Всеукраїнської пенітенціарної асоціації, член асоціації правників
України, член осередку молодих вчених Дніпропетровської області

¹*Техніко-економічний ліцей Дніпровської міської ради, Україна*

²*Академія управління персоналом, Україна*

Ткаченко Альбіна Олександрівна

співробітниця кафедри теорії та історії держави і права¹,
здобувач вищої освіти II-го магістерського рівня спеціальності
«Правоохоронна діяльність»¹, член асоціації українських правників

¹*Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ МВС України, Україна*

На сьогоднішній день антикорупційна діяльність є багатоаспектною проблемою сучасності. Протидія корупційним проявам в лавах державної служби є одним з провідних та пріоритетних напрямків за якими працює, як держава так і суспільство. Пенітенціарна система не є виключенням з цього переліку адже державна служба має повністю реалізовувати державну антикорупційну програму та всі відповідні концепції щодо протидії та запобіганню корупційним ризикам. В такій діяльності провідне місце посідає

прокуратура, саме її органи здійснюють нагляд за додержанням законів та координацію. Прийняття великої кількості нормативно-правового забезпечення в сфері протидії корупції не дало бажаного результату в пенітенціарній системі. В засобах масової інформації лунають не поодинокі випадки та резонансні події щодо затримання працівників системи та викриття останніх на одержанні неправомірної вигоди та тому подібне. Кожна така резонансна подія в масах суспільства є негативною щодо довіри населення певним державним інституціям.

Отже, проблема щодо антикорупційної діяльності в пенітенціарній системі є загостреною та суспільно небезпечною адже під час реформування системи та внесення певних змін в чинне законодавство, має бути доцільно та позитивно реалізовано в практичній діяльності з усіма додержаними вимогами Європейської інтеграції. Прокуратура в діяльність пенітенціарної служби відіграє не менш важливу роль, адже нагляд та контроль за додержанням законів є чи не на першому місці в діяльності останніх. Саме органи прокуратури уповноважені на провадження спеціальних перевірок в пенітенціарній системі та регіональних установах.

Реформування пенітенціарної системи активно розпочалося з 2016 року але ефективних рішень та поліпшення ситуації в системі не помічено. Саме на разі реформування потребує актуалізації із застосуванням новітніх реформ та узгоджених принципів. Створення спеціалізованої антикорупційної прокуратури надає велику можливість скорегувати діяльність органів протидії корупції та утворити ефективних, суворий нагляд за додержанням законів під час провадження оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування останніх.

1 квітня 2020 року Наказом Міністерства юстиції України № 1377/к було затверджено Положення про Відділ з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства юстиції України. У відповідності до Положення, останнім унормовано функції, обов'язки та загальну компетентність відділу, де буде впроваджено реформовані антикорупційні аспекти, функціонування роз'яснення щодо застосування антикорупційного законодавства територіальними органами та установами системи юстиції в тому числі й пенітенціарна система. У відповідності до чинних нормативно-правових актів діяльність Державної пенітенціарної служби України спрямовується та координується Міністерством юстиції України.

Аналізуючи статистичні дані наведені Генеральною прокуратурою України, помічаємо дедалі зростаюче напруження корупційних проявів в пенітенціарній системі. Виходячи з вище викладеного слід зробити попередні висновки про недоцільність виконання антикорупційної програми в системі пенітенціарії. Саме спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП) здійснює нагляд за додержанням законів в ході провадження оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України, котре в свою чергу здійснює контроль за пенітенціарними управліннями та установами, особовим складом.

З наукової точки зору, антикорупційна програма впроваджена в діяльність системи є доцільною та ефективною за умов її виконання. З

юридичної точки зору, нормативно-правове забезпечення побудовано з наявними прогалинами в праві, котрі в свою чергу й надають можливості залишитися безкарними за скоєння корупційного злочину. Недоцільний контроль з боку прокуратури за причини внесення змін з подальшою втратою функцій нагляду за пенітенціарною системою органами прокуратури України.

Як зазначив заступник Генерального прокурора України Є. Єнін: «Колись був загальний прокурорський нагляд, зокрема, і за пенітенціарною системою. Ви відчуваєте брак цієї правозахисної функції? Безумовно – це суттєве зменшення обсягів повноважень прокуратури. Ми стикаємось з тим, що в якийсь момент це призвело до розслабленого ставлення до прокуратури з боку ДКВС і керівництва Мінюсту. Більше того, останні зміни до Конституції України фактично ставлять під загрозу і той нагляд за місцями позбавлення свободи, який ще лишився. Якщо придивитися до тексту змін Конституції, то там вказано, що функція прокуратури буде втрачена з моменту прийняття закону про встановлення системи дворівневого відомчого нагляду. ... А що це за дворівнева система, про це не мають уявлення навіть у Міністерстві юстиції. Співробітникам відповідного профільного підрозділу прокуратури вже неодноразово натякали, що у разі занадто ретельної уваги з їх боку до ситуації в пенітенціарній системі, прийняття закону пришвидшать».

Отже, аналізуючи вищевикладений матеріал цитування, можливо припустити, що саме втрата контролю над діяльністю пенітенціарної системи зазнає поразок в реформуванні антикорупційної концепції. А загалом з огляду на дану проблему, правнича точка зору посідає на тому, що втративши прокурорський нагляд за пенітенціарною системою, в двічі поширились порушення права та свободи людей, поширились пенітенціарні злочини, поширився криміналітет в рядах держслужбовців, що призводить до втрати авторитету системи та за висновками про невдалу спробу реформування останньої.

Кримінологічна характеристика корупційних злочинців в пенітенціарній системі надає різноманітну ознаку та має свої певні особливості в цілях, мотивах котрі поєднані в загальній характерній одиниці однаково. Можливо припустити, що саме контролююча діяльність органів прокуратури давала змогу поліпшити становище в системі та покращити реалізацію певних програм, стратегій та концепцій.

Парадоксально, що в Державній пенітенціарній службі котра віднесена до Міністерства юстиції України порушуються права та свободи людей, хоча аналізуючи деякі проекти юстиції, помічаємо, що саме Мінюст запровадив програму «Я маю право». З соціальної точки зору, дане явище є не одноразове та парадоксальне. Наслідками такого парадоксу є втрата довіри населення до багатьох державних інституцій.

Говорячи про прокурорський нагляд у цій сфері, не можна сказати, що прокуратура сьогодні здійснює цю функцію нагляду погано або добре. З іншого боку, на нашу думку, ця діяльність була та залишається максимально прихованою від суспільства. Можна сказати більше: ми нічого не знаємо про цей різновид прокурорського нагляду, його реалії, показники та реальний

вплив на дотримання прав людини та забезпечення законності в пенітенціарних установах. Пенітенціарний нагляд прокуратури – це феномен.

З огляду на приписи таких вагомих та важливих міжнародних та європейських інструментів Міністерству юстиції України фактично вже нічого не залишалося ще два роки тому, окрім як вжити термінових заходів щодо створення пенітенціарної інспекції у складі Міністерства юстиції України. Пенітенціарні інспекції – це, передусім, інструмент забезпечення прозорості та підзвітності пенітенціарної системи. Це те, що вкрай потрібно і самій системі, і суспільству. Пенітенціарне інспектування як інститут системи кримінальної юстиції вже понад 50 років визнано усіма європейськими країнами. На важливості пенітенціарного інспектування зроблено наголос Організацією Об'єднаних Націй [1].

26 квітня 2018 року Наказом Міністерства юстиції України № 1290/5 затверджено антикорупційну програму Міністерства юстиції України на 2018-2020 роки, правила передбачені останньою, процедури та заходи щодо запобігання та виявлення корупційних проявів є обов'язковими до виконання усіма працівниками апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що знаходяться в юрисдикції Мінюсту. Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції № 1910 від 31.08.2018 року було погоджено антикорупційну програму Міністерства юстиції України на 2018-2020 роки. У вільно доступному реєстрі є безліч підтверджуючих відомчих документів про виконання антикорупційної програми всіма територіальними органами та управліннями але фактично помічаємо беззаконня та популяризацію корупції в лавах пенітенціарної системи.

Останнім часом, в засобах масової інформації з'являється все більше повідомлень про випадки корупції як в пенітенціарних установах, так і в кримінально-виконавчій інспекції. Не є виключенням і Житомирська область. Так у 2015 р. за результатами моніторингу центральних та регіональних засобів масової інформації було виявлені наступні опубліковані факти:

- про затримання співробітників Житомирської Установи виконання покарань № 8 працівниками прокуратури та УСБУ за підозрою в одержанні неправомірної вигоди;

- затримання співробітника Коростенської виправної колонії № 71 при спробі доставки на територію цієї установи заборонених предметів з метою одержання матеріальних благ;

- затримання працівника Андрушівського районного підрозділу КВІ за підозрою в одержанні неправомірної вигоди.

- Також безліч скарг до правозахисних організацій свідчить про наявність зловживань та корупційних діянь серед персоналу і інших пенітенціарних закладів [2].

Відповідними є й ключові форми корупційних діянь, які можуть мати місце в системі пенітенціарних установ, закладах закритого типу (тюрмах):

- пронесення на територію установи заборонених предметів і речовин (найбільш поширені приклади – це цигарки та чай, рідше алкоголь та наркотичні речовини);

- маніпуляції з приводу умовно-дострокового звільнення (невиправдане подання на умовно-дострокове звільнення в обмін на хабар у формі грошової компенсації, придбаних товарів чи послуг);
- маніпуляції з документами ув'язненого (наприклад умисне «затягування» процесу отримання родичами необхідних довідок про ув'язненого);
- доступ до медичного обслуговування та допомоги (наприклад можливість отримання якісних необхідних ліків за хабар, або маніпуляції з ліками, що мають наркотичні властивості);
- доступ до побачень (маніпуляції посадових осіб установи з приводу можливості та регулярності короточасних зустрічей та побачень ув'язнених);
- регулярність перегляду телебачення (доступ до кімнати з телевізором);
- можливість та відкритість доступу до мережі Інтернет;
- можливість та конфіденційність листування [2].

Хоча, на нашу думку, враховуючи особливості правовідносин у відповідності до законодавства України, перелік різновиду діянь, що мають ознаки корупційних діянь, є набагато ширшим, і не обмежуються лише відносинами адміністрації установ пенітенціарної системи та засудженими чи особами, взятими під варту. Це можуть бути адміністративні відносини внутрішньо-системної діяльності пенітенціарної системи, наприклад, організаційно-технічного характеру, наприклад, діяльність щодо питань проходження служби працівниками Державної пенітенціарної служби України, (прийняття кадрових рішень – внесення подань та прийняття рішень про нагородження, преміювання, надання грошових надбавок, присвоєння спеціальних звань; направлення чи вступ до навчальних закладів системи Державної пенітенціарної служби України тощо), фінансова або господарська діяльність (розподіл фінансових чи матеріальних ресурсів, проведення аукціонів, конкурсних або тендерних процедур тощо), де також мають місце корупційні правопорушення [3].

З'ясувавши природу корупції та чинники, які обумовлюють її розвиток у системі Державної пенітенціарної служби України, можна стверджувати, що перш за все, йдеться про зловживання правом, яке ґрунтується на використанні суб'єктивного права як міри можливої поведінки в діяльності уповноваженої особи пенітенціарної системи. Неправомірна діяльність уповноваженої особи Державної пенітенціарної служби України (в окремих випадках – групи осіб), що вчиняє корупційне діяння, тим самим зловживає адміністративно-правовим статусом, має подвійну першооснову, пов'язану з публічно-правовим характером її діяльності. Таким є суб'єктивне право уповноваженої особи Державної пенітенціарної служби України та об'єктивні можливості, що обумовлені службовими повноваженнями, і виступають головним інструментом досягнення корупційної мети.

З огляду на вищевикладене, аналізування попередніх висновків природи та чинників корупційних проявів можливо зазначити, що саме органи прокуратури здійснювали нагляд за додержанням законів в тому числі й

законності в процесі діяльності співробітника та виконання ним службових повноважень у відповідності до чинного регламентованого законодавства.

В ході реформування пенітенціарної системи слід виокремити певні критерії, за допомогою яких буде настигнутий позитивний результат звітності щодо діяльності пенітенціарної системи. До таких критеріїв слід віднести:

1) Антикорупційна діяльність серед співробітників пенітенціарної системи повинна провадитись лише у визначені строки та терміни та в комплексній формі але не має бути обмежена в просторі та часі;

2) Проаналізувати за звітними даними відділів про безрезультативність діяльності таких, та в законному порядку ліквідувати такі відділи, створити відділ науково-методичного (організаційно-методичного) забезпечення діяльності установи, в якому буде вивчатись перелік питань пов'язаних з детермінацією корупції в установі, поряд з цим виявлення та покарання осіб, винних в корупційних злочинах, особливо перебуваючи на посаді у відділах протидії корупції;

3) Виявлення та зосередження уваги на місцях де є високий рівень загрози корупційних проявів, охарактеризувати та у відповідності до інструкцій ліквідувати чинники подразнення;

4) Вивчення досвіду пенітенціарних систем зарубіжних країн, передумання досвіду в боротьбі з корупцією, розробка та впровадження новітніх антикорупційних програм та стратегій у відповідності з актуалізацією реформування системи;

5) Відтворити та в подальшому посилити суворий нагляд за додержанням законів в пенітенціарній системі та установах котрі віднесені до системної юрисдикції.

Отже, корупційні прояви в реформованій пенітенціарній системі є достатньою загрозою щодо порушення цілісності мікроклімату. Корупційні злочини котрі вчиняються в закритих типах установах набувають резонансного характеру, що в подальшому пригнічує довіру суспільства до державних інституцій. Безліч не потрібних відділів, управлінь котрі потребують негайного ліквідування, за причини становлення собою подразника корупційних проявів. Зосередження юридичної точки зору на перегляді чинного законодавства котре регулює діяльність пенітенціарної системи, виявлення прогалин в такому законодавстві викликає нагальну потребу в нормативно-правовому забезпеченні котре буде побудовано з додержанням всіх принципів додержання прав та свобод людини і громадянина, прозорості та інших позитивних факторів. Створити нагляд з боку прокуратури за додержанням законів в діяльності пенітенціарної системи на ряду з цим відтворити нагляд за додержанням законодавства контролюючими органами пенітенціарної системи. Лише за суворого додержання законних приписів та вимог можливо дійти позитивного результату. На разі проблема прокурорського нагляду в сфері антикорупційної діяльності пенітенціарної системи становить собою підґрунтя для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ягунов, Д. Г. (2017) *Щодо пенітенціарного нагляду прокуратури та пенітенціарних інспекцій, або як уникнути забезпечення прозорості в пенітенціарній системі* (с. 110-115). Київ: Інститут ДКВС.
2. Павлик, Н. П., Сочинський, А. І., Мишківська В. М. (2016). *Корупційні діяння в пенітенціарній сфері у Житомирській області*. Житомир: ЖОАФСС.
3. Мастицький, В. В. (2013) *Адміністративно-деліктологічна характеристика корупції в державній пенітенціарній службі України* (с. 93-95) Київ: Право і безпека.

СЕКЦІЯ VIII. ІСТОРИЧНІ НАУКИ

DOI 10.36074/11.09.2020.08

THE FAMOUS WOMEN OF THE PERIOD OF THE CENTRAL COUNCIL OF UKRAINE AND THEIR CONTRIBUTION TO THE BUILDING OF THE NATIONAL STATE

Valeria Motuz

ORCID ID: 0000-0002-9974-7205

Ph.D. (Historical Sciences), Art. Lecturer in the
Department of Archeology and special branches of historical science
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

The period of the Ukrainian Central Council occupies a special place in the history of Ukrainian women. At this time, the social horizons of women expanded, which gave them significant free will and contributed to the growth of their activity. In particular, Ukrainian women gained access to more complete self-realization in the public sphere of society, since their education, talent, wisdom, balance, perseverance and consistency in the public arena were in demand in the revolutionary transformations of social institutions.

In this landmark period for Ukrainian women, they gained the right to participate equally with men in the construction of Ukrainian statehood. Highly educated, patriotic women representatives of the Ukrainian movement got access to public administration. Nadezhda Surovtseva, Lyudmila Staritskaya-Chernyakhovskaya and Zinaida Mirnaya are considered to be one of the leading activists of the Ukrainian movement of the times of the Ukrainian Central Council, whose life and activity became the subject of scientific research.

Among the personalities who paved the way for Ukraine's independence and democracy was Nadezhda Surovtseva (1896–1985). She was a public and political figure, diplomat, writer, historian and journalist, but above all an ardent patriot of Ukraine [2, 78].

The period of the Ukrainian revolution of 1917–1921, in which the young years of Nadezhda Surovtsova fell, was difficult and rich in significant events. Her life and work during the period of the Ukrainian Central Council, described by her in memoirs, is one of the sources of the biography of the Ukrainian people of 1917–1918 [6, 12].

Nadezhda Surovtsova met the February Revolution of 1917 in Petrograd, where, as a student, she joined the Revolutionary Committee. In particular, the girl was a member of the Ukrainian Society, which had its representatives in the Petrograd Soviet of Workers' and Soldiers' Deputies [3, 157].

Conscious Ukrainians of Petrograd, hoping that better times will begin for Ukraine, plunged into the preparation of the demonstration, thus seeking to demonstrate their commitment to the February Revolution of 1917. However, in the process of organizing it, news came from Kiev about the creation of the Ukrainian Central Council, therefore, in March 1917, the Revolutionary Committee delegated Nadezhda Vitalyevna to Kiev. She was instructed to find out from Mikhail Grushevsky the question of the need to return to Ukraine the Ukrainian student youth from Petrograd. The positive response of the head of the Central Council of Ukraine contributed to the completion of the Petrograd period of the life of a female student and a revolutionary woman Nadezhda Surovtsova. The Uman period began, when a woman received the position of district instructor of the Central Council of Ukraine [2, 81].

As a representative of the Ukrainian government, Nadezhda Surovtsova visited Uman villages and informed their residents of the revolutionary transformations of recent months in Petrograd and in Ukraine itself. Indeed, due to the lack of press and wireless telegraphy, the inhabitants of the Uman countryside did not know about the overthrow of the Russian autocracy and the beginning of the construction of the Ukrainian state [5, 146].

The next task of Nadezhda Surovtsova was to carry out propaganda work among Uman soldiers, which was associated with the Ukrainianization of military units. By order from Kiev, Nadezhda Surovtsova, as the authorized person of the Ukrainian Central Council, was to convey to the soldier's audience information on the results of the First All-Ukrainian Military Congress of Soviets, which was held in Kiev in late May 1917 and Ukraine's intentions to leave the war [3, 158].

Her constructive propaganda work among the soldiers was successful. In particular, in early June 1917, Nadezhda Surovtsova organized a military rally in the city of Uman. During the meeting, soldiers of the 14th Reserve Infantry Regiment decided to consider it Ukrainian, naming it after Ivan Gonta [2, 82].

The social activities of Nadezhda Surovtsova in Uman included membership in the county "Peasant Union", where the woman received the position of deputy chairman of the society [5, 147–148].

One of the important events that made a lasting impression on Nadezhda Surovtsova was her solemn speech on the main square of the city of Uman regarding the historical role, significance and content of the First Universal of the Ukrainian Central Council (June 10 (23), 1917) [2, 83].

The further stage of her life and activity is connected directly with Kiev. There, a woman joins the work in the Department for Refugees under the General Secretariat of the Interior. She began her career in this institution as a clerk-typist. At her new work, Nadezhda Surovtseva met with leading political figures of the Ukrainian Central Council, in particular, with Alexander Shulgin. When the Secretariat of Foreign Affairs is subsequently opened, he will head it and offer the woman the position of head of the general department [6, 13].

However, Nadezhda Surovtseva's activities in the diplomatic field will be disrupted by the coup in Petrograd (October 25 (November 7), 1917). As a result of the first Soviet-Ukrainian war (December 1917 – March 1918) there was a

temporary relocation of the leading staff of the civil service of the Ukrainian Central Council from Kiev to the city of Zhytomyr [2, 85].

In such a critical period for the Ukrainian People's Republic, the top leadership turns to the countries of the Fourth Union for help. Nadezhda Surovtseva, as an employee of the foreign ministry, was among those who joined the preparation of the negotiation process with the German-Austrian side. The conclusion of the Brest Peace Treaty (January 26, 1918) facilitated the return of Nadezhda Surovtseva with other employees to Kiev, where she began her main mission – establishing interstate relations [3, 161].

On April 29, 1918, Nadezhda Surovtseva did not learn about the change of power in Ukraine from the media. The female diplomat belonged to a narrow circle of people who tried to save the Ukrainian Central Council from defeat. In particular, she was instructed to hold a meeting with the German ambassador to the Ukrainian People's Republic, Alfons Mumm, and invite Mikhail Grushevsky to declare himself a dictator. However, the head of the Ukrainian Central Council categorically rejected such a proposal. The above circumstances not only turned the next page of Nadezhda Surovtseva's life, but also put an end to the existence of the Ukrainian People's Republic since the times of the Ukrainian Central Council [2, 86].

The formation of the image of the then Ukrainian political woman figure was also influenced by the socio-political activity of a rather extraordinary person, a talented Ukrainian playwright and public figure Lyudmila Staritskaya-Chernyakhovskaya (1868–1941) [1, 517].

A patriotic intellectual woman known in the Ukrainian cultural and artistic environment simply could not have been uninvited to participate in state activities of the period of the Ukrainian Central Council. Its entry into the Ukrainian political environment had an objective explanation. Firstly, it is the leap formation of Lyudmila Staritskaya-Chernyakhovskaya. Secondly, she had considerable experience in social activities, and therefore was one of those who were members of the leadership of the Ukrainian Central Council [4, 83].

Conscious Ukrainians also include Zinaida Mirnaya (1875–1950) among the prominent figures of the Ukrainian movement during the period of the Ukrainian Central Council [5, 147].

Just as there are women who are considered “style icons”, there are women who have become a model of spiritual female power, representatives of its value and high mission in society. That was Zinaida Mirnaya. An activist who has grown as a person in the Ukrainian women's movement. She appreciated the ideas of female unity and solidarity. For example, being a female member of the Ukrainian Central Council, she proved by her tireless social and political activities the role and importance of women in the formation of the Ukrainian state [4, 87].

Noting her fruitful social activities in the pre-revolutionary period, together with other activists she joined the revolutionary ranks. In particular, she participated in the creation of new women's associations and in the work of the All-Ukrainian Women's Congress, which took place on September 14(27), 1917 in Kiev [6, 14].

To be more precise, the beginning of Zinaida Mirna's political career came from the organization of the first composition of the Ukrainian Central Council. By this time, she was already an experienced public figure, a leading member of the authoritative Kiev Society for the Defense of Women, whose main focus was the fight against prostitution and trafficking in women [3, 165].

The social and political activities of Zinaida Mirnoy in April 1917 entered a new round of their development. This was due to the construction of Ukrainian statehood. In the above privacy, she was a woman delegate to the All-Ukrainian National Congress, responsible for clerical work in the financial department of the Ukrainian Central Council and a female member, created in June 1917, of the Malaya Rada [5, 148].

Her main responsibility was to prepare, organize and hold various conferences, congresses, meetings of delegates and the like. The most significant events, whose organization was entrusted to Zinaida Mirna, were the All-Ukrainian National Congress and the Day of the National Fund. As for the latter, it was carried out with the aim of collecting donations for national needs. To do this, a Committee was created by Zinaida Merna, whose members, through leaflets and newspapers, contacted Ukrainian society with the rationale for creating a charitable foundation. They urged its members to donate their earnings in one working day for the needs of the Ukrainian Central Council. The common cause of the activists under her leadership was successful. Campaigning was effective, therefore, funds from the Ukrainian population began to flow within a week. The "National Fund Day" in Kiev lasted several days (during the day there were rallies, and in the evening there were theater performances). The money collected in this way was deposited into the bank account of the Ukrainian Central Council [4, 88].

All of the above achievements of Zinaida Mirna contributed to her appointment to leadership positions in the Committee of the Society for Aid to the Population of Ukraine Affected by War, organized in August 1917, and the Executive Committee for Refugees, established in October of the same year [6, 14].

Studying the problem "The famous women of the period of the Central Council of Ukraine and their contribution to the building of the national state", the author came to the conclusion, that the national-democratic transformations that took place during the period of the Ukrainian Central Rada contributed not only to the gradual rethinking by women of their social mission and their direct relation to public duties, but they also provided an opportunity for socially active female patriots to feel the practical consequences of the political practices they received.

References:

1. Kiriienko, A. (2007). The first minutes of the Ukrainian revolution in the memoirs of Lyudmila Staritskaya-Chernyakhovskaya. *Ukrainian Archaeographic Yearbook*, 12, pp. 517–533 [in Ukrainian].
2. Krivosheya, I. (2016). The participation of Nadezhda Surovtseva in the Ukrainian national-democratic revolution (1917–1921). *Kiev Historical Studios*, 1, pp. 78–86 [in Ukrainian].
3. Oleynik, N. Yu. (2013). *Socio-political activity of Ukrainian women (1917–1939)*. Kiev, 234 p. [in Ukrainian].
4. Onishchenko, A. V. (2016). Women in the Ukrainian Central Rada. *Literature and culture of Polesie. Series: Historical Sciences*, (85), 81–90 [in Ukrainian].
5. Petrishina, L. V. (2006). Women's movement in Ukraine in 1917. *Scientific notes of the Vinnitsa State Pedagogical University named after M. Kotsyubinsky. Series: Historical Sciences*, 1, pp. 145–149 [in Ukrainian].
6. Smolar, L. (2000). Women's Fates in the Context of the History of Ukrainian Statehood. *The Ethnic History of the Peoples of Europe*, (7), 10–15 [in Ukrainian].

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Федорчук Тетяна Віталіївна

вчитель історії

Опорний навчальний заклад біотехнологічний ліцей «Радовель», Україна

Українська козацька держава, яка виникла у середині XVII століття, займала особливе геополітичне становище на політичній карті тогочасної Європи. У цьому регіоні домінували великі держави: Річ Посполита, Московська держава, Османська імперія. Безумовно, що всі вони не були зацікавлені в існуванні самостійної й міцної Української держави, адже це суперечило їхнім політичним намірам щодо українських земель. Виникнення Української держави порушило рівновагу сил у Центрально-Східній Європі. Щоб зберегти себе як незалежну державу, Україні доводилося проводити гнучку зовнішню політику і шукати союзників серед сусідніх та віддалених країн [1].

Головною метою зовнішньополітичної діяльності гетьмана було утвердження самостійної козацької держави як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин. У пошуках союзників для боротьби з Польщею Хмельницький увійшов у дипломатичні зв'язки майже з усіма країнами Європи.

Польський історик Л. Кубаля не без захвату писав, що, «здається, не було й дня, щоб Богдан не приймав іноземних послів, дипломатичних агентів, кур'єрів і посланців, або не виряджав своїх» [2].

У своїй зовнішній політиці прагнув залучити щонайбільше країн до боротьби проти Речі Посполитої, а також підняти антифеодальний рух у самій Польщі. Своїх розвідників-агітаторів гетьман планував використати як своєрідний каталізатор, котрий прискорив би повстання в тилу шляхетської Польщі.

Діяли розвідники козацько-селянського війська і на Балканах. Польський посол М. Бегановський попереджав у 1654 р. турецького пашу Сілістрії про те, що Хмельницький вислав своїх людей на Балкани, щоб підняти повстання проти Туреччини. Крім того, Б. Хмельницькому вдалося створити агентурну мережу у Варшаві та столиці Великого князівства литовського Вільно, яка вчасно постачала необхідну інформацію як політичного, так і військового характеру [3].

Стратегію зовнішньої політики держави визначав гетьман Б. Хмельницький, який був досвідченим політиком і дипломатом. Створена ним дипломатична служба стала важливим інструментом зовнішньополітичної діяльності Української держави. Функції дипломатичної служби держави виконувала Генеральна військова канцелярія. Вона визначала склад українських дипломатичних посольств, приймала і відправляла чужоземні посольства, аналізувала розвідувальну інформацію, готувала дипломатичні документи [4].

Виняткові дипломатичні здібності виявляв і сам Богдан Хмельницький. Він зумів у важких умовах практично нескінченних бойових дій налагодити дипломатичну службу, яка стежила за подіями Східної, Південно-Східної та Центральної Європи. Гетьман, в залежності від потреб, визначав країну, склад посольства, розмір матеріального забезпечення, кількість та характер подарунків. Він проводив особисті бесіди з персоналом новопризначених посольств і давав остаточні настанови та листи з інструкціями. Гетьман контролював дипломатичний протокол, особисто приймав та проводжав іноземних послів. Починаючи з Б. Хмельницького, всі гетьмани здійснювали регулярне дипломатичне листування з іноземними государями. Майже всі українські правителі середини XVII – початку XVIII століть відзначалися дипломатичним хистом [1].

Події національно-визвольної революції в Україні середини XVII ст. століття викликали глибокий резонанс у європейській спільноті. Важливим фактором становлення Весфальської системи міжнародних відносин, яка сформувалася після завершення Тридцятилітньої війни (1618–1648 рр.) стали революційні події в Україні.

Незважаючи на значну протидію держав-сусідів у створенні козацької держави, завдяки активній і виваженій міжнародній діяльності гетьманській державі вдалося прорвати зовнішню ізоляцію та здобути міжнародне визнання. Було сформовано висококваліфіковану дипломатичну службу й вибудовано стратегію міжнародних відносин.

Проте високий рівень дипломатії не зміг компенсувати загалом несприятливе геополітичне становище українських земель, які зрештою були анексовані сусідніми державами.

Список використаних джерел:

1. Чубан, А. Ю. (2017) *Українська козацька держава часів Богдана Хмельницького як суб'єкт європейських міжнародних відносин.*
2. Герасимкович, А. М., Макарчук В. С. (2008) *Маловідомі сторінки діяльності Богдана Хмельницького.*
3. Страхов, М. М. (1995) *Українська козацька держава Богдана Хмельницького.*
4. Нагірняк, А. Я. (2009) *Богдан Хмельницький – видатний стратег і полководець.*

СЕКЦІЯ ІХ. АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

DOI 10.36074/11.09.2020.09

РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ В УКРАЇНІ

Давиденко Катерина Олександрівна

ORCID ID: 0000-0001-6481-7747

студентка групи АРХ-19-4МН

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури», Україна*

Науковий керівник: Саньков Петро Миколайович

ORCID ID: 0000-0002-0898-7992

кандидат технічних наук, доцент

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури», Україна*

Планувальна структура міст в умовах урбанізації впродовж останніх десятиліть зазнала кардинальних змін та вимагає термінової зміни акцентів містобудівних стратегій. Цей процес пов'язаний з розвитком інноваційних технологій, невідворотними змінами в економіці та суспільно-політичному житті мешканців великих міст. Значна частина промисловості наразі виноситься за межі міста, але проблеми територій колишніх промислових районів, що припинили своє функціонування, лишивши за собою великі території в структурі міста, наразі вимагають нових рішень [1].

Ревіталізація - це один із найактуальніших процесів в урбаністиці, який допомагає «надати друге життя» одному чи цілій низці об'єктів, таким чином, щоб задовольнити нові потреби сьогодення. Цей процес передбачає перегляд функціонального призначення існуючих об'єктів, переосмислення соціального попиту та створення нової функції та середовища. Даний процес можливий лише завдяки прогнозуванню із залученням до роботи архітектора економістів, інвесторів, девелоперів та соціологів. Основні принципи процесу ревіталізації полягають в оновленні середовища за допомогою реконструкції (переобладнання морально застарілих об'єктів, часткова перебудова існуючих), реставрації (залучення інвестицій на взаємно вигідних умовах, що передбачають збереження історично-цінних об'єктів в первісному вигляді) та нового будівництва [2].

Терміни «інновація» та «ревіталізація» мають спільні цілі, їх головною метою постає докладання зусиль задля поліпшення, або створення чогось нового, надзвичайно якісного та затребуваного серед суспільства.

Прикладом вдалої ревіталізації можна назвати той проєкт, в результаті якого значних позитивних змін зазнає і його оточення, або ж коли після реалізації першого об'єкту з'являється потреба в аналогічному просторі чи цілої структури об'єктів для його обслуговування [3]. Інноваційний парк UNIT.city в м. Києві став гідним прикладом для наслідування іншими великими містами України, такими як Харків і Львів. Наразі до цієї низки планують приєднатися Дніпро та Одеса. Потреба в київському проєкті з'явилася завдяки великій зацікавленості інвесторів у створенні IT-community задля збереження талановитих робочих кадрів в межах країни. Надалі ж питання постало перед архітектором та інвестором, як серед щільної столичної забудови створити щось нове, не задаючи шкоди існуючій ситуації? Рішення щодо ревіталізації існуючого майданчику, в структурі сформованого століттями міста, виявилось найоптимальнішим та цілком здійсненним.

Проєкт ревіталізації території UNIT.city в 2015 році розпочався на території колишнього київського мотоциклетного заводу, площею 25 га, який функціонував з 1945 року і припинив своє цільове існування в 2012 році. Історія реновації і створення першого в Україні інноваційного парку розпочалася з реконструкції колишнього цеху з метою перетворення його на безкоштовну школу програмування UNIT.Factory, аналогічний учбовий заклад функціонує в Кремнієвій Долині. Архітекторами проєкту стало київське бюро Tseh2.0, які після реалізації київського простору, зайнялися розробкою аналогічного простору в харківському юніті. Поширення попиту на створення таких проєктів є гарним показником, що вказує на актуальність і доцільність їх у структурі міста. Тобто створення IT-community цілком може вирішувати одразу дві містобудівні задачі, такі як «друге життя» для колишніх промислових територій та поштовх для розвитку сучасних технологій та інновацій в місті. Створення київської IT-школи UNIT.Factory спричинило активний розвиток інфраструктури довкола і наразі на території «міста в місті» вже функціонують 5 бізнес- кампусів, UNIT.Cafe, UNIT.Gym, Chasopys.UNIT, в процесі будівництва перебуває UNIT.Home для резидентів UNIT.City, яких до 2025 року буде приблизно 30 тисяч . Житлова структура складатиметься з 9 кварталів середньоповерхової забудови. Серед інфраструктурних об'єктів будуть доступні: медичний центр, школа, два дитсадки і два дитячі клуби, фітнес-центр з басейном, прокат вело-електротранспорту, паркінг тощо.

Менш відомими, але не менш вдалими прикладами відновлення індустріальних зон в Україні можна також вважати Promprylad.Renovation в Івано-Франківську, проєкт ревіталізації фабрики повидла у Львові та колишній київський завод Арсенал.

Ревіталізація- це інноваційний процес в архітектурі, що потребує раціонального вирішення задач з врахуванням оточуючих, і не завжди передбачених, чинників з врахуванням принципів сталого розвитку та забезпеченням актуальності та «agility» здібностей (від англ.- пристосовуватися) об'єктів в майбутньому.

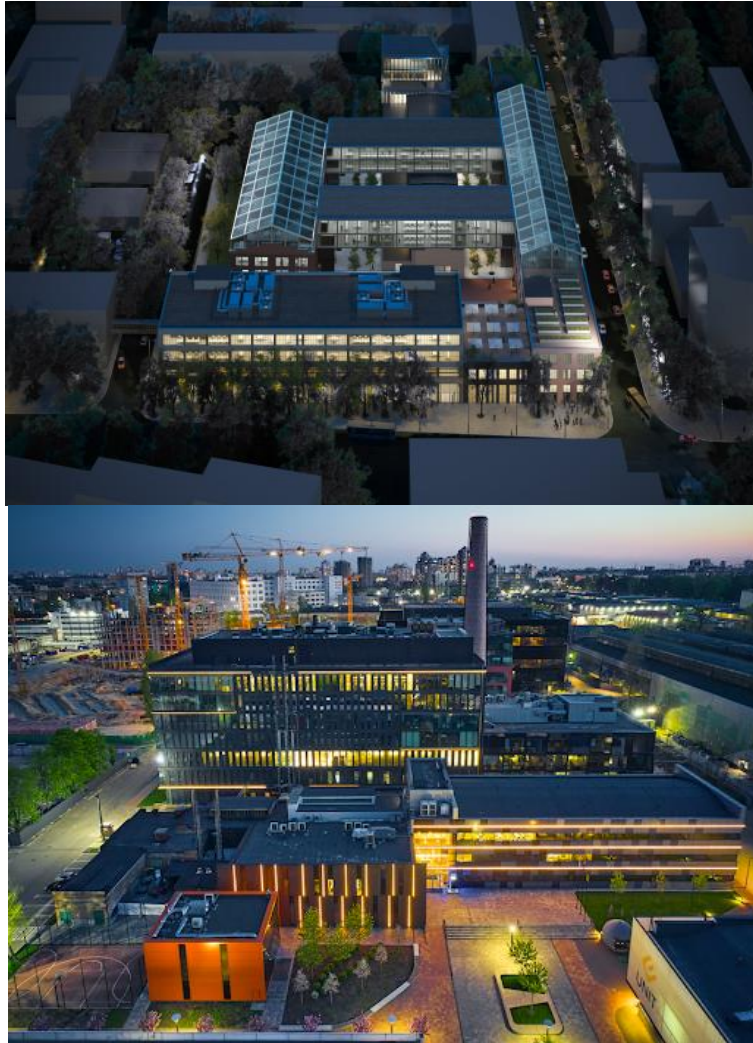

Рис.1. Реалізовані проєкти PromPrylad в Івано-Франківську та UNIT.City в Києві, Україна

Рис.2. Проєкт ревіталізації фабрики повидла у Львові (концепція)

Рис.2 (продовження). Проект ревіталізації фабрики повидла у Львові (концепція)

Список використаних джерел:

1. Давиденко, К.О., Базова Г.В., Саньков П.М. (2020). Реновація промислового середовища, Abstracts of international scientific and practical conference, January 27-28. Barcelona ISBN 978-84-15927-31-0
2. Österbring, M., Mata E., Thuvander L., Wallbaum H. (2019) Explorative life-cycle assessment of renovating existing urban housing-stocks. Building and Environment Volume 165, November, 106391
3. Gade A.N., Larsen T.S., Nissen S.B., Jensen R.L. (2018) REDIS: A value-based decision support tool for renovation of building portfolios. Building and Environment, Volume 142, September, pp. 107-118.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ, ЛІНГВІСТИЧНИЙ,
ПОЛІТИЧНИЙ ТА ІТ-ВИМІРИ»**

11 вересня 2020 року ♦ Дніпро, Україна

Українською, польською, фінською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 11.09.2020. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Arial. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81.

*Тираж: 100 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.*

Контактна інформація організаційного комітету:
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Міжнародний центр наукових досліджень
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755
E-mail: info@ukrlogos.in.ua
www.ukrlogos.in.ua | www.ojs.ukrlogos.in.ua

Видавець друкованих матеріалів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М.
08700, Україна, м. Обухів, вул. Малишка, 5. E-mail: 5894939@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 3909 від 02.11.2010 р.